

V c
21846

QK. 21, 12

Vc
2184b

VITA
ALBERTI III.

Animosi Ducis

SAXONIAE,

AUTORE

MICHAELE BOIEMO,

à mendis repurgata

atque

de integro edita cum animadversionibus

CONRADI SAMUELIS

SCHURZFLEISCHI,

WITTEBERGÆ,

Typis & Sumptibus JOHANNIS HAKII,

ANNO MDCXCIII.

1693

29

VITA
ALBERTI III.
ANIMOSI DUCIS
SAXONIAE
AUCTORE
MICHAELLE BOLEMO.

BIBLIOTHECA
PONICKAVIARA

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(SALLE)

WITTEBERG
ANNO 1780

DOMINE
ILLUSTRISSIMO,
atque EXCELLENTISSIMO
DOMINO
DNO HENRICO

LIB. BAR.^a FRIESEN,
Dynastæ in Schönfeld, Püzkau,
Graupa & Jessen, &c. &c.

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI
ELECTORIS SAXONIÆ
COMITI, SENATUS SANCTIORIS
PRINCIPI, HEROI IN TOGA,

DOMINO MEO
GRATIOSISSIMO.

DOMINE.

Hacicio, quod oppressi ære alieno solent, quid quod suis facultatibus non possunt, versurâ solvunt, & quum ne sic se liberant penitus, sed contra impediunt magis atque onerant, tamen utcunqve sustentant creditorum spem, ac lentè etiam tuentur promissi fidem. Etsi enim cumulatisima sunt, quæ abs te accepi, & jure quodam tuo ad te dudum redire gestiunt, tamen prout à me debentur, non modò non in tempore redeunt, sed ne quidem in solidum mea sunt, neqve tuæ certè expectationis gloriam æquant. Cùm verò omnia in te emineant, DOMINE, tum hoc sanè summum est atq; singulare, quòd ea, quæ dudum fide nominum à me exigere potuisti, non repetere, quasi revocares ad calculos, nec jubere pro imperio, quod mihi semper sanctissimum fuit, sed duntaxat studium conatumq; meum referre in acceptum voluisti. Priusquam verò à me solvam, atque iis literis, in quibus magnam ætatis meæ partem consumsi, voluntati honorique tuo satisfaciam, pace equidem tuâ satisfabit vita ALBERTI, Ducis consilii mentisq; pleni, quem non ingrata posteritas titulo animosi distinxit, ut vel ex eo statim intelligi posset, qualem ævo suo Principem præstitisset, & quo loco res Austriacas Saxonicasque constituisset. Id porrò decus cognomenque summum eadem animi altitudine tenuit, quâ sibi peperit, talemque esse se optavit, qualem credi se voluit, Princeps vitâ propositoq; similis, & virtute fortunaque pari hoc adeptus, ut summis semper rebus interesset, & gerendis rationem adhiberet, gestasque vellet esse honesto exemplo.

Postea

Postea gaudere primum cœpit, quàm sensit consilia fuisse optimâ, & haudquaquam fefellisse spem suam, ut qui nil facere cuperet, quod non existimaretur rectissimè esse factum. Si bella erant gerenda, primò bellorum causam in animo reputabat: dehinc an ex republica reqve augustæ domus forent, sollicitè considerabat: tum vires suas hostiumqve, & quibus quisq; præsiidiis niterentur, qui belli nervi, quæ instrumenta, quod copiarum robur esset, quos amicos quisqve parassent sibi ac socios, diligentissimè expendebat, nunquam hostem metuens, ut unus ipse diceretur fortissimus, nunquam despiciens, ut prudentia Ducis omnibus nota atqve testata esset. Sæpe tamen, cum subita pericula ingruerent, necessitati paruit, non ut suis, sed ut patriæ utilitatibus provideret, quippe qui usu atqve exercitatione sciret, non posse semper per tempora eligi in bello, & multa indies evenire, quæ deliberationem non ferant, fortunamqve interdum morâ fieri deteriorem, ac minùs ea absolvi, quæ nimis trahantur, quorumq; rationes ante videt hostis, quàm peraguntur. Cumqve has laudes rectè atqve fortiter agendo sibi comparasset, tum eodem tenore per omnes vitæ gradus diligenter ac sedulò conservabat, ut quàm bello obtinisset dignitatem, eam non pace imminuisse, sed ornavisse magis atqve amplificasse etiam videretur. Nam qui erat ejus animus, erectus sanè ad gloriam semperqve excelsus, nil mortale & caducum in mortali corpore cogitabat, neqve virtus latere poterat, quæ ipsa se tanquam fomite excitabatur, sicubi inter pericula & fortunæ casus explicandi se occasionem causasq; nanciscibatur. Venit hic in mentem recordari, DOMINE, quod ex te semel iterumqve audivisse meministi, dignam adeò, ut semper mihi versetur ante oculos, ac auctore me in ore omnium sit, sanctissimusqve ille sermo tuus ad posteros per-

per-

perferatur. Euit, scio, tempus, quum differebas de reconditis literarum antiquitatisque monumentis, rebusque aliis, arduis sane & personam tuam decentibus, sic apte quidem & graviter, ut omnino summas atque incomparabiles ingenii tui facultates, prudentiaeque exquisitissimam vim, & raram compositi animi in tali fortuna moderationem, ac dicendi ubertatem atque maximam copiam admirarer. Fortè tunc veniebat usu, quod quum Caesarum Austriorum laudi plurimum ac merito tribueres, simul de Alberto nostro facundè sapienterque commemorares, & mox subjiceres vitæ ejus scriptorem, ac ne quid deesset, illius quoque mihi copiam faceres, & hoc sentires præclare atque diceres, Albertum suo ævo insigni præ cæteris gloriâ extulisse sese atque eminuisse, fuisseque imperii fulcrum, herosa sine controversia nulli secundum, & in æternitate famæ superstitem futurum, quoad sincero posteritatis judicio virtuti atque illustribus meritis justus honor decusque integrum sint constatura. Ea postquam abs te dicta egregiè explicataque sigillatim fuerant, cæpi cum animo cogitare, interesse exempli, & mihi convenire maxime, ut Principis divino munere dati nomen atque laudes ab oblivione vindicentur, & res actaque ejus à Michaele Bojemo plane aperteque, ac sine fuco & fideliter descripta de integro exeant in lucem, atque ad sempiternam ejus memoriam extent passim & legantur. Quod ut rectè à me fieret, exemplar benignitate tuâ mecum opportunè communicatum protinus recudendum curavi, & non aliter, ac si fœnori dedisses, notarum accessione auctum Tibi dicavi, cum ut esset significatio meæ in te pietatis, tum ut carius expectatiusque reverteretur. Tantum modò vereor, ne commentationes istæ meæ haud satis elaboratæ, & breves admodum ac subcisivæ, in periculum offensæ tuæ veniant, quippe

quippe quæ nil tale afferunt, quod dignum sit, ut tibi à negotiis vacuo placere possit. Verùm summa tua bonitas animum mihi facit, ut credam, te hoc certè esse mihi daturum, ut tenui scripturæ ne irascaris, qui notum cæteroqvi habeas, eâ me non ingenii, quo neque umbram, nec vestigium tuorum meritorum consequor, sed duntaxat erga te obsequii constantis & perpetui laudem ambire. Gaudeo enim mihi, gratulorq; ævo nostro, te contigisse literis ornandis principem, atque artes in vita optimas, quæ unumquemq; felicem beatumq; præstant, non amasse solum & fovisse hæctenus, sed etiam cum usu rerum consiliisq; tam bene atq; feliciter conjunxisse, ut & res per te maximas intelligeres, & prudentissimè gereres, & in illa aula luce summæ admirationi singulariq; exemplo esses. Hugo Grotius, quo nullum majus aut vixit, aut vixit ingenium, coluit te ac sic complexus est, ut in parte laudis poneret, vidisse te, & finxisse cultu civili ingenium tuum, quod illâ quidem ætate, quâ exteros invisebas, rerum esse maximarum capax vir unus omnium prudentissimus perspexerat. Nicolaus Heinsius, patre nihilo minor filius, te suum literarumq; decus ac delictum, ego præsidium quoq; ac firmamentum, uterq; verè & merito appellamus. Nil addo de rebus atq; consiliis tuis, quibus & meritis es optimè; & Divum patrem imitando rectissimè affecutus, firmasti rempublicam, & sociis adiutoribusq; purpuratis illustrissimis feliciter atque rationibus publicè salutaribus administrasti, & difficilem hanc arduamque viam laudabiliter ac gloriosè tenuisti, ut non una regio, neque Saxonia tantum aut Misnia, sed Germania, sed Belgium, sed Italia, sed Europa etiam, quæ ad mansuetudinem & literas eruditur, magnam excelsamque mentem atq; ornamenta tua ultrò prædicet, ac prudentiam doctrinasque multò saluberrimas prolixè cumulateq; laudet. Id verò cumprimis, & per

per omnes seculorum ætates, celebrabit posteritas, quòd ab augustis-
simis Cæsaribus Ferdinando III. ac invictissimo Leopoldo eam virtu-
te meritisq; gratiam inivisti, ut nomine animoque tuo delectarentur,
alter etiam hoc dignitati tuæ adderet, ut de munere, quod duobus ab-
hinc annis Egræ integrè graviterq; obiveras, magnificè diceret, me-
moriámq; ejus rei vellet esse sempiternam. Nec Ratisbona contices-
set unquam de tuis laudibus, & subinde recordabitur ejus temporis,
quo consiliis præsentiaq; tua augustum imperii senatum ornasti, ac
summa semper cum laude sententiam dixisti, eò semper intentus, unde
& ostenderetur imperio utilitas, & pararetur honestum decus, &
perpetuum retineretur. Cujus rectissimæ mentis, consiliorumq; inter
se congruentium fama latisimè permanavit, exterâsq; oras imple-
vit, eò maximè, quòd Francofurti, cum Leopoldus Cæsar crearetur,
Serenissimo Electori JOHANNI GEORGIO II. in partem cu-
rarum additus, non ævastis tantum, sed vicisti quoq; summorum
Principum spem, ac nil usquam reliquisti, quin de ingenii tui magni-
tudine testaretur. Quæ gloria quia maxima est, opto eam esse sem-
piternam, & conservari à posteris, ac propagari longissimè, & per
omnes ætates ordinesq; celebrari assiduè, ut per te ipse fruaris virtuti-
bus tuis, & mortalitatem, quam ferissimè te finire omnes cupiunt,
perpetuâ inter mortales famâ consoleras. Wittebergæ XXIIIX.
Octobr. A. clb lbc LXXV.

**ILLUSTRISSIMÆ
EXCELLENTIÆ TUÆ**

Devotissimus humilimusq;

Clientis

Conrad Samuel Schurtzfleisch

ALBERTUS III. ANIMO-
SUS, DUX SAXONIÆ, LANDGRA-
VIUS THURINGIÆ, MARCHIO
MISNIÆ, &c.

Divinitus excitari viros magnos, qui
heroës sunt, nemini est dubium: Excitari
autem tum præcipuè, cum imperia & re-
gna fatiscunt, atque ruinam meditantur,
ut laboranti Ecclesiæ & Reipublicæ, sua
virtute, qua instinctu quodam divino, &
peculiari spiritu armantur, opem ferant,
adversus turbatores contumaces pietatis,
& morum atque legum honestarum giganteos contemptores:
quò, his repressis, pax & disciplina in genere humano conser-
vetur, & suus religioni constet honos atque dignitas. Etsi autem, ne
tales quidem heroës, qui semidei sunt Poëtis, & supra conditio-
nem cæterorum mortalium videntur positi, à vitiis sunt planè
immunes: tamen quia singularibus à DEO donis sunt ornati, sicut
minores stella à sole obscurantur, ita apud eos, qui memores sunt
communis omnium sortis & conditionis, vitia non omninò e-
normia, excusationem merentur. Quare nec dubitandum est, eo
tempore excitatum divinitus Albertum, quem hujus nominis ter-
tium faciunt in hac familia, Ducem Saxonie, quo universa Ger-
mania, veluti incendio immani, longius in dies singulos serpente,
flagrabat, & hostes potentissimi, nulloque nec animi invicti, & ad
omnes rerum humanarum casus infracti, robore: nec felicitate
A & rei

& rei bellicæ peritia inferiores, patriæ nostræ imminebant, extremum ei allaturi exitium, nisi, Deo animos & successum largiente, hic heros suum hostibus corpus, pro aris & focus pugnando, objecisset. Cum verò turpe sit ignorari nostratia; & ingrati animi, tantorum & eorum quidem, sub quorum posteris, DEI beneficio adhuc florentibus vivimus, meritorum memoriam abjicere, nec usu careat multiplici rerum ante actarum consideratio, digna visa est materia, in qua inquisitionis nostræ diligentia versaretur. Itaque cursum vitæ hujus Alberti tertii, non historica ratione commemorabimus, neque enim nobis id sumimus, impares tanto oneri: sed breviter summa tantum rerum fastigia & capita decerpemus: Etiam relinquentes in iis, quibus interdum animi ab aliis dissentiant, rectius sentienti, iudicium.

ALBERTUS III. cui ANIMOSI
nomen fuit ad invicti animi robore, & rerum, quas gessit, pro dignitate Germaniæ, & patriæ suorumque salute, magnitudine: à laudatissimis duabus Germaniæ familiis originis profapiam, traxit. Etenim genus paternum à Saxoniarum ducibus principibus, quorum & virtus militaris ante Caroli Magni ætatem, historiæ monumentis est celebrata, & in patriæ libertate defendenda, cultusque Deorum, vano tamen & idololatræ animus excelsus. Fuit Witichindus I. pronepos Sigardi regis Saxonum, ultimi hujus familiæ conditoris, Caroli Magni tempore, cum Saxonibus bellum gerentis, de religione ethnica abjicienda, in annum ferme trigessimum tertium dubio incertoque Marte, variante se, ut solet, multoties fortuna, Regia autoritate & nomine. Mos enim erat gentis Saxonice, in qua multæ familiæ nobilium, instar Baronum, seu Regulorum erant, ex iis eligere duodecim, quibus rerum administrationi, jurique dicendo præfectis, tempore pacis summam rerum committebant, & hi quidem non simul imperitabant æquata potestate, sed per orbem ibat ea dignitas: Quamvis sunt, qui uni ex his primario, totius Reipublicæ curam commissam scribant. Quod si vel à seditiosis civibus, domesticisque dissensionibus vererentur, ne quid detrimenti Respublica caperet: vel aliunde

à re-

à regibus, populisve vicinis bellum moveretur, qui tum cum imperio erat, dux is exercitus & rex appellabatur. Ita Ditericus avus Witichindi, & Sigardus proavus regium nomen gessere, Angrivariorum Dynastæ, bello contra Francos. Hos sequutus Witichindus, postquam aliquoties cum Carolo conflisset, se viribus huic imparem cernens, & de religione Christiana amplectenda agi intelligens, sacro ablutus baptismi lavacro est, spondente ipso Carolo, à Bonifacio Episcopo Moguntino, Mittebachii Anno 785. Witichindum, qui in fide persistens dux Saxoniarum, Angrivariarum & Westwaliarum creatus est, longo intervallo, nam interjectus est Witichindi junioris filius, Ditgremus, & qui ademptam patri Saxoniam recepit, Ditmarus: hinc Ditericus I. Dedo, & Ditericus II. secutus est Thimo Marchio Landsbergi & Misniae, qui ab Imperatore Henrico V. MXCI. Ecberti II. Marchionis Misniae ditionem accepit propter virtutem, sed non accepit insignia morte praeventus, ab hujus nepote, Conradi filio Othone Fribergi & Lipsiae conditore Albertus & Ditericus propagantur, quorum ille sine prole mascula defunctus est. Ditericus filium habuit Henricum, primum Landgravium Thuringiae, de arbore illa, ex foliis partim aureis, partim argenteis nobilem. Sequitur Albertus degener filius, qui Fridericum ab admorsa gena cognominatum, Ditzmannumque; exuere ditione conatus, pauperrime periit, florentibus filiis, praecipue Friderico, qui, fratre Lipsiae ad Divum Thomam scelere Philippi Nassoviensis immixtis inter sacra nocturna sicariis casu, multis tandem bellis feliciter confectis adversus Rodolphum, Albertum, Adolphum Imperatores Romanos placida in pace gubernavit, filiumque; ex Elisabetha, Comitissa Arnshaugiana suscepit Fridericum Gravem designatum regem Romanorum à morte Ludovici contra Carolum III. Is Fridericum Strenuum cognomine, qui atrocinia compescuit, filium, nepotem verò habuit Fridericum primum Bellicosum auctum dignitate Electoris, nobilem ab excepta Academia Pragensi, 1409. Elector secundus in hac familia filius fuit Friderici, Fridericus nominatus Pacificus, is qui, cum fratre Wilhelmo bellum gessit, Vicethumis belli intestini tubam instantibus. In hujus filiis Ernesto & Alberto sanguinis profapia scinditur: Ernesto natu majori, dignitas mansit

Electoꝛatus, quæ propagata in filios Fridericum III. Sapientem est, & hoc mortuo, in Johannem: hinc in nepotem ex Johanne, Johannem Fridericum, quo capto ad Mülbergum ad Albim Anno 1547. 24. Aprilis collata est ea dignitas septemvirorum creandis Imperatoribus Romanis, Mauricio, Henrici filio, Alberti nepoti: quo anno 1553. X. Julii oppotente devolvitur ad Illustrissimum, fratrem Augustum. Hæc origo Alberti paterna est annorum ferè 800. inde usq; repetendo, quo Sigardus Witichindi proavus, regio imperio, Saxonum bella administravit. Materna profapia est Austriaca, quæ Imperium Romanum feliciter gubernavit annos trecentos duodecim, præfueruntq; post Rudolphum Habenspurgium, ex hac familia Albertus I. Fridericus electus rex Romanus, contra Ludovicum Bavarum, Albertus II. Fridericus III. Maximilianus I. Carolus V. Ferdinandus, Maximilianus II. Rudolphus II. Ex Margaretha autem Friderici III. Imperatoris forore, Ernesti Ferrei, qui quartus fuit Leopoldi filius, filia, patre Friderico Placido Electore, natus est Grimæ ad Muldam, An. 1443. die Divæ Annæ 27. Julii, sive, ut est in annotationibus antiquioribus civium nostrorum, die, qui inscribitur in fastis Vincula Petri: cum anno superiore exeunte V. Calendas Januarii, avia ejus Catharina, Henrici ducis Brunsvigii filia, in eodem oppido esset mortua. In prima verò ætate atq; adeò ipsius pueritiæ annis declaratum est, servatos hos fratres Ernestum & Albertum fato quodam propitio ad opera majora, & regi divinitus fortunam, & cursum præstantium virorum. Nam abducti clam ex arce Aldenburgia, mirabili modo sunt restituti.

Agebat Ernestus ætatis annum XIII. (siquidem natus 1441. Rochlicii 8. Calendas Aprilis, hora 9. vel Misenæ) Albertus XI. cum à Conrado Kaufungo rapti sunt. Captaverat is occasionem & opportunitatem ulciscendi injuriam, quod compensationem damnorum, Electoris causa factorum, & stipendia bellica sibi negari, indignè ferret. Absente igitur Principe, Sualbio coco momenta plagii patrandi & rei gerendæ explorante, qui in hunc finem dies quatordecim ante se ministrum obtulerat, die, qui Divum Chilianum antecedebat intra 11. & 12. noctu, in arcem Aldenburg-

burgicam Pliffæ flumini imminentem intronittitur, socio Wilhelmo à Mofen, & Wilhelmo à Schönfels, & dispositis ad facinus eqvis triginta duobus, & octo aliis complicibus: aut eqvis 35. ut alii, sociis decem conclave cubiculi intrat, in quo dormiebant principes, præceptor, morum magister: his minatur mortem, si se prodant: illos abducit, sola indutos interula, & funibus de fenestris demissos non longè à culina. Sunt qui demissos negant, ideò quod ita tacitè à coco proditore & Schueinitio exploratore cognita fuerint omnia occasionis momenta, magistris scilicet morum, ita ut sit, domini ubi absunt, convivio occupatis. Narrantur hæc paulò aliter à nonnullis. Fuisse cum principibus nobilium aliquot & Comitum liberos, eosque ut in aulis Magnatum fieri consuevit, unà educatos, & institutos, principibus ministrasse, interq; hos, solos tum relictos, deprehensum à socio Comitem de Barby, Guntheri, ejus qui dissidia composuit inter Magdeburgum & Luneburgum, filium: quo errore animadverso, Conradus tradidit Ernestum custodiae socii, nam ipse hunc ducebat, & in cubiculum ingressus Albertum abducit, restituto comite, eum eqvo suo imponit, arce educit, omnia tuta circumspicientibus exploratoribus. Mater principum re cognita ex tumultu, de fenestra vociferatur, ploratuque cum ipsa, tum virgines aulicæ, totam arcem replent: querulis clamoribus commoventur oppidani, sed quia nox erat jam concubina, nec sperari tale quid poterat: Plagiariorum alius aliò abierat, ex composito, ne unam eandemque viam ingrederentur, neve alter deprehensus, altero quid inscio pacisceretur. Aulicorum quidam Plagiarii facinus scelestum execrabantur: quidam diras jaciebant in eos, quos Elector sobolis suæ custodiae præfecerat: facinorosorum audaciam alii demirari, alii discurrere trepidi metu, alii portas observare, ne elaberentur improbi. Sed evaserant. Contendebat Conradus in Bœmiam cum Alberto & ministro uno, veneratque prope Elterlinum, per loca invia, sentibusque & dumis plena: jamque appetente meridie, lassus vigiliis & concussionem, agitationem, itinere puer famem queritur: divertit Conradus ad Carbonarium, cui duo erant servi, in sylva habitantem, casula exigua, petit sibi pro justo precio, vel vendi cerevisiam & cibum,

vel è proximo oppidulo afferri: Quærit Carbonarius, quo tendat, unde, quem puerum ducat: ille se fugitivum reducere ait, suum famulum nequam. Verùm longè aliter suspicabatur Carbonarius, vultum, indicium tectæ nobilitatis, intuitus, qui plenus tum quoque vigoris erat, quanquam in extremo ferè periculo & metu maximo: Quare generosa stirpe satum existimabat, dissimulanter tamen suam operam Conrado promittit, panem acerofum non negat. Puer princeps, non attendente Conrado, in aurem Carbonario insufurrat, esse se Friderici Electoris filium, clamque raptum. Audito, Principis esse filium, equi frenum arctè retinet, uxor securim percutit, auxilium vicinorum invocat, signo ipsis notissimo, si quid enim tumultus est, ære percussio mutuam opem invicem ferunt. Accurrunt gregatim Carbonarii, eqvo dejectum, inque dumis hærentem calcaribus capiunt: Ejus minister minimè tali casu territus, vel facinus magnum & memorabile audendum sibi intelligens, vel pereundum, evaginato gladio Principem impetit: at hic ictum vitat, ille aufugit. Datum fuerat signum in oppidis & agris, ut inquirerentur & investigarentur Principes: undique ex obviis quæritur, vidissentne prætervectos curru aut eqvo pueros: in Carbonarios incidunt, trahentes viactum Conradum, & nisi vetuisset Princeps, vim mortemque intentantes. Ductus Friburgum in Curia asservatur die lunæ, sequente diem Margarethæ, tertio die supplicio capitis afficitur in foro, sepeliturque satis honorificè in cœmiterio templi Petri. Indignatus Elector pater est & Wilhelmus patruus: quarto igitur die effossus mandato Wilhelmi, sub patibulo tale scelus sepeliendum asserentis, in pago Neukirch, duobus distante miliaribus à Fribergo, in agro tumulatur.

Wilhelmus à Mosen alio itinere profectus eo consilio, ut, si alter caperetur, alter evaderet, animo desperabundo, in tertium usque diem, in silvis erraverat, sine ullo alio cibo, præter fraga & radices, aquamque palustrem. Desperans igitur de fuga, & ex sono campanarum, socium captum conjectans, si inquit, princeps, certus essem de vita & salute mea, & si Conrado ab Electore sanctè promissi numerentur florini 1714. tot enim florinos

nos sexcentæ sexagenæ, in observationibus civium nostrorum, notatæ efficiunt, salvum te incolumemq; restituerem. Promittit incolumitatem princeps. Mosenus ad Fridericum Schönburgium præfectum Zuiccaviæ scribit, Ernestum se redditurum, si caveatur de vita. Qua impetrata in arce Hartensteina Ernestum sistit, non procul à Wolckensteino, oppido uno milliari à Mariæbergo, quæ arx tum principis erat, nunc eam tenet familia nobilis Einsideliorum: princeps Moseno refecto, equum dat optimum, jubetque ditioe paterna excedere, neque ullo unquam tempore reverti. Cæteri facinoris conscii pœnas dedere quatuor, interque hos Schweinitius suspensus, Conradus Schualbius proditor in quatuor partes dissectus: Conradi frater Ditericus, qui nido relicto vultures sublato dixerat, capite est truncatus, cujus ministro Francisco gula fracta est laqueo. Vestes Principum Ebersdorffii juxta Chemnicium (ab Imperatore Lothario Saxone conditum, unde Cæsareum nuncupatur) suspensæ sunt Divæ sempervirgini Mariæ.

Carbonarius jussus petere, quidquid vellet, tantum lignorum postulavit, quantum ad se alendum, ex carbonibus vendendis, suppeteret: Restitutus verò Albertus die secundo est, ex quo fuerat raptus, Ernestus autem quarto: De his cum aliorum extent narrationes uberiores, breviores hîc sumus.

Patre Friderico rebus humanis exempto, qui obierat 1464. *Insignia Ernesti & Alberto collata ab Imp.*
VII. Idus Septembris, fidem daturi Friderico Imperatori & ornandi insignibus provinciarum, quas jure hæreditario adibant, Viennam profecti sunt fratres, Anno 1466. hinc Neustadium, ac ceptique quàm humanissimè ab avunculo, qui indole utriusque diversis quidem studiis dedita, neutra tamen à laudabilibus actionibus abhorrente: siquidem natu major quiete & toga delectabatur, alter armorum strepitu, animadversa, eos complexus blandissimè est. Estque ornatus dignitate Electorali Ernestus tertius ex hac familia: Albertus ducum Saxonix titulum consecutus. Albertus in aula avunculi hæsisse aliquandiu scribitur, ferè biennium, cum interea Ernestus Plauensem Regulum oppugnat prodigum, & nobilitati per uxorem è familia Bunana molestum, & in subditos injuriosum, omniaque sana consilia, omnes

Bellum Plauense.

nes querimonias spernentem; Agros vastat in exeunte hieme,
paulò ante Pascha: Planam, à qua nomen Regulus habebat, &
arcem capit, imposito præsidio: Olsnizium & Adorffum occupat
deditione: Sui juris facit Voitburgam, non à Druso Romano, ut fa-
Bellum bulantur, non enim solidi quicquam Imperii Romani tenuere in
Qvedlin- his terris, sed à terra, in qua sita est, quam terram advocatorum &
burgense. prætorianam nominarunt, appellatam. Qvedlinburgum urbs est
ad Hercyniam, veterum Ducum Saxonix sedes: extructa ab Hen-
rico Aucupe, consumata ab Henrico III. & ab eodem Aucupe insti-
tutum Collegium virginum, summa sacerdote facta filia Mathil-
de, cujus Ecclesia Divo Servatio dicata est: in qua urbe se quoque
sepeliri voluit, ante altare in Divi Petri. In hac igitur Hedvigis
Ernesti Electoris & Alberti Saxonix ducum sororis imperium re-
cusabant cives, contempta auctoritate muliebri. Quare indigna-
ti Principes, ad tutandam sororem, arma cepere, urbemque ca-
ptam militum furere dederunt diripiendam, Anno 1477. quæ mi-
serè vastata est, & Rolandus everfus. Fuit autem ea statua in-
gentis magnitudinis, libertatis signum à Rolando nominata, Co-
mite Blavii, qui fuit Milonis ducis Andegaviensis, interfecti à Sa-
racenis è Bertha Caroli M. sorore filius, cui in tertio Caroli M. cum
Saracenis conflictu in Pyrenæis montibus vel trucidato, ut qui-
dam scribunt, vel siti suffocato, Anno 778. secundum quosdam,
secundum alio 812. statuæ passim in Saxonia & huic finitimis ter-
ris collocatæ sunt, Halis Saxonum, Belgræ uno supra Torgan,
ad Albin milliari, in pago quodam Reichenvaldo, non longè
à Luca Lusatiæ (nam & alia Lucca est Osterlandiæ, ad quam cæsi
Bellum Suevi à Friderico Forti) Arenburgi. Hoc bello sopito, ortum est
Halense. aliud anno ab hoc proximo, videlicet 1478. contra Halenses, qui
Episcopo suo Ernesti filio parum obseqventes, & ditioribus, ut
fit, à quibus se despici putabant, infensi malum sibi & servitutum
attrahebant: ita enim comparatum est, ut potentiores premen-
do tenuiores invidiam pariant sibi: tenuiores ditioribus se esse
contemptuarentur. Originem autem sumpsit dissidium Hal-
lensium ex hac causa & ex hoc fonte promanavit. Consuevit o-
pum affluentia gignere luxum: luxus injustitiam: utrumque
adversus inferiores. Cum itaque & opibus præstarent cæ-
teris

teris proprietarii in salinis, qui otiosè vivendo se efferunt, genus
hominum è luxu ignavo ad insolentiam pronum, & qui Reipu-
blica præerant, non communi commodo & plebis, sed suæ ser-
virent utilitati: Primum simulas latenter orta est, inde voces
audita iracundæ, ad extremum in tumultum non levem abiit
contentio. Maluerunt autem alere seditionem opulentiores, &
igni oleum addere, quàm cedendo paululum furori plebis, se
arguere victos aut injustos: Plebs obstinatè propositum urgebat,
improba pervicacia, vel se assertura in statum liberiores, vel pe-
ritura communi incendio, sunt enim qui non renuunt jacturam
suarum rerum, modò ii, quibus invident, immunes ne sint. Ge-
nus hominum *ἄνθρωποι*, & non tam aliis, quàm sibi exitiale.
Itaque Saxoniarum Principes neququam dubitabant, dissidentibus
ita inter se urbis incolis, quin ab alterutra parte essent recipiendi:
& usi occasione commodissimè oblata, urbem ex improvise ob-
sidebant. Suspectam primum altera pars alteram habebat, quòd
in auxilium principes vocasset: Ideoq; se invicem accusare pro-
brose. Quare fuit invectum, ut exulceratis & inflammatis animis
utrinq; neutris cedentibus, molesta non esset plebi amplius ob-
sidio. Nam & facilem, de quibus periclitarentur, jacturam pu-
tabant, per se satis inopes: & conditione si non meliore, saltem
non multum deteriore se victuros sperabant: futuri scilicet sub
æquiori principum imperio, qui ante inexplebili plurimorum
libidini serviissent. Hoc pacto pronæ ad tumultum urbis liber-
tati modus & frenum est injectum, conjectis in vincula primo-
ribus, & ampla pecunia circa diem 22. Septembris mulctatis:
magna salinarum parte adempta urbi, & conversa in usum Ec-
clesiæ atq; Clericorum: promulgato decreto, ne propria quis-
quam autoritate Salinarum sibi possessionem vendicaret, sed ab
Episcopo peteret, & arce extracta, quæ insolescentem civium
licentiam cohiberet.

Repressa eadem opportunitate licentia est Halberstadien- *Bellum*
sium, qui genio quodam sinistro, Anno 1486. æstro perciti, ra- *Halber-*
tionem sibi reddi postulabant administratæ Reipublicæ, cui pa- *stadiense.*
rum bona fide senatus præfuisse: nihil proficientes æquis postu-
lationibus, arma ceperunt: Savientibus in se mutua clade civi-
bus,

B

bus,

bus, Ernestus Elector, Ernesti antistitis pater, rerum filii sat agens,
& Thuringicis copiis armatus, paulò post Divi Jacobi, ad urbem
distractam seditione intestina, &, quod plurimum momenti af-
ferebat, cæteris urbibus Saxonis inuisam, quod cum his fœdus
renuisset: & deniq; à magna Clericorum parte desertam, quibus
religio erat adversari Archiepiscopo, castra metatur, mœnia &
turretur ictu bombardarum demolitur, deditioemq; ab urbe omni
subsidio destituta, & vim potentis hostis metuente, extorquet.
Intercluserat enim exitum, ut nec agri colerentur, nec commea-
tus importaretur, qui esset iustitendæ obsidioni, nec negotia fo-
ris contraherentur. Tempore hujus obsidionis mortuus est Er-
nestus Elector, datusq; curator filiis Sigismundus comes Gli-
chenfis, de voluntate & testamento patris: Qua exire extremum
veriti periculum, satius duxerunt fortunis incolumibus, impe-
rio se subicere, quàm iram victoris, & vitæ rerumqve periculum
præsens adire. Prætextum verò & belli προφασις habebant,
Principes, quod iudicia, sibi oppignorata ab Episcopo, nollent
redimi cives, ne quidem admoniti, & præfecturam in urbis parte
Episcopi propriam, sibi retinerent. Eam itaq; injuriam armis
vindicandam putabant principes, ut iudiciorum jus liberum re-
servaretur Episcopo, translatum ad ipsum, pristinum & legiti-
mum Dominum: qui gubernationem civitatis penes se esse vo-
luit, scabinosq; & iudices, qui juri dicundo præessent, suo consti-
tuit arbitrio. Atqve hac ratione primùm subactum est Quedel-
burgum adversari ausum summæ Sacerdoti: & Halenses atqve
Halberstadenses parùm cautè tumultuantes, Ernesto, Archiepi-
scopo Magdeburgensi ex Capituli postulatione, &, quia ante le-
gitimos annos, scilicet ætatis XII. fiebat, dispensatione pontificia
Johanni Bavaro surrogato, parere sunt coacti. His ita exposi-
tis progredimur ad alia.

Hærebat alta mente reposita Alberti Degeneris injuria erga
conjugem, Imperatoris Friderici filiam, quam primùm veneno
post manu per agasonem de vita tollere machinabatur. Erat in-
fixum animo nepotum admissum scelus, in Fridericum &
Ditzmannum filios, quos fasciatus amore Cunegundis Isenber-
giz & Apicii, furtivo ex hoc concubitu concepti, exuto omni
affectu

gens, affectu paterno, quavis fera immanior, Albertus omni ditione & spe successionis privare meditabatur, primum vendendo universas terras Imperatori: deinde cum id non succederet, transferendo titulum emptionis cum ad alios, tum ad Erfurdienses, postremo largitione, qua exhaustus tandem in miserrima paupertate consenuit. Duces itaque Saxoniae, ad quos devoluta fuerat, jure hereditario Thuringia, memores injustae venditionis in praerudicium haeredum legitimorum factae, praedia, pagos, arces, quas praetextu contractus sui juris fecerant, restitui sibi ab Erfurdien- sibus postulabant. Et quidem agitata eadem fuerat controversia vivente adhuc Friderico forti, qui restitutionem urgens, cum nihil aequi impetraret, euntibus ad cognitionem causae, & ad actionem civilem Erfurdien- sibus cum armis & gladiis & arcem evertentibus, impar primo die militum numero, retrò fert pedem: secundo autem instructior, non rem geri gladio jubet, sed fustibus hostes abigi: tum multis cladibus fracti, pro pagis & sumptibus pecuniae vim haud parvam principi solverunt, renun- ciantes juri suo, & jurisdictione cesserunt Alberto nondum mor- tuo. Illas haec fuit simultatum tristissimarum & malorum non le- vium: eoque res rediit, ut utraque pars opportunitati intenta esset, haec quidem, qua, titulo non satis bono acquisita retinerentur, illa ut majoribus injustè erepta, recuperarentur: Egeruntque sum- mo id studio, ut si palàm & apertè non possent, alii aliis clam- saltem incommodarent: Principes sua repetendo, Erfurdien- ses molestias sibi illatas rependendo: Hinc praeter alia, quibus aegre facturos se Marchionibus Misniae, sperabant, jugum metuentes, moliti sunt impedire, ne Albertus alter Ernesti Electoris filius, Diterico Isenbergio, dignitati Episcopi 1478. se abdicanti, surro- garetur. Evicere tamen Duces Saxoniae, & Alberto Isfeldiam conciliarunt, & impetrarunt eidem Erfurdiae domum, unà cum re- ditibus, de rebus importandis & exportandis. Tum Erfurdi- enses sui esse juris arcem, asserere, in quorum extructa esset terri- torio, nec possedisse quicquam olim Episcopum Erfurdiae, praeter tabernam publicanorum: arcem verò Hohenhemii sibi non debere esse fraudi, qui Archiepiscopo locum aedificandi permis- sent. Iniquissimè id tulerunt principes, sed veriti sunt tentare

quidquam, propter Wilhelmum patrum: sub cuius patrocinio Erfurdienses erant. Nihilominus Erfurdienses, translatis in urbem virginibus sacris ex monte Divi Cyriaci, aliud monasterium condiderunt ad Andream, hoc in arcem converso, & mœnia munierunt. Erupit hæc similtas, quam vel metu, vel reverentia Wilhelmi, sub cuius tutela urbs erat, dissimularant: hoc peste mortuo triennio post, id est, anno octogesimo secundo sine prole mascula, & in templo Wimariensi, quod fundatum dedicarat, humato: tum enim Ernestus & Albertus fratres, anno eodem defuncto Diterico Isenbergio, cum possessionem Archiepiscopatus filio Alberto solidam efficere tentarunt, tum jura pagosque Erfurdienses poposcerunt, numero non paucos, reddendos Episcopo, videlicet, quas emptione, in posteros injuriosa, ab Alberto majores compararant. Eadem de causa Fridericus & Joannes 1491. Ernesti filii hieme sævissima, interdixerunt Erfurdiensibus ligno & carbonibus, & extorserunt pagos & pecunia eos emunerunt. Aliquoties initis rationibus, quibus contentio dirimeretur per arbitros & colloquia, re infecta discessum est, eoq; adducta res, ut Comes Glichensis, qui & ipse quoq; offensus ab Erfurdiensibus fuerat, cum suo, tum principum nomine iter civibus intercluderet, eoq; adigeret, ut & prædiis nonnullis cederent & totum biennium magnam vim pecuniæ penderent, atq; hac ratione in tutelam & patrocinium principum reciperentur. Erant hæc reliquiæ similtatum à Cunegundi Isenbergia.

Anno 73. Treviri ab Imperatore Friderico III. Carolus Burgundus, Rex Galliarum Belgicarum & Burgundiarum inaugurari se volebat, eo fine, ut quasi vicarius Imperii vel in ordinem redigeret rebelles, vel sub jugum mitteret, qui ad Imperium pertinentes olim, se huic exemissent. Imperator, vir sapiens & callidus, quod aperte negare non audebat, noverat enim acre & insolens ingenium Caroli, partim ad principes Imperii rejicit, partim arte eludit. Jubebat publicè terrarum insignia efferri, quarum dici Dominus vellet, ut fieri consuevit, Carolus suspendit insignia Austriaca, quòd jam in annum quintum haberet oppignoratam à Sigismundo Austriaco Brisgovium, Sundgovium, Elfatiam, non quòd obaratus esset Sigismundus, sed quia alterius periculo pervicaciam

ciam subditorum subigere putabat tutissimum, postea tamen, invito Carolo redemit deposito pretio apud Senatum urbis Basileensis. Imperator turpe sibi & ignominiosum existimans, suæ domus & familiæ insignia conferre extraneo, & offensus fastu & splendore Caroli plus quàm Persico, & arrogantia cum in oratione, tum in gestu, & postulatis ejusdem, ut in fœdere comprehenderetur, Mathias amicus Caroli, hostis Imperatoris, iratus abiit. Insolens ignominia Carolus, arma movet, vel ut metu ab Imperatore extorqueret nomen & coronam regiam, vel ut, si successisset, Imperatori deturbato, subrogaretur & succederet cum injuriâ hac irritatus, tum à Ruperto Episcopo Colonienfi dignitate exuto Ecclesiastica vocatus, Nussiam anno 47. obsidet, menses undecim, & arctissimè premit, confœderatam urbem, quatuor milliaribus infra Coloniam præfecturæ nomine obnoxiam imperio. Imperator etsi differendum non rebatur, ne suos deserere videretur, tamen omnia prius humanitate experiri quàm armis voluit: Itaque quia ingens exarsurum bellum pro sua prudentia non malè intelligebat: legatione missa periculum avertere tentabat, sed inanem operam ludebat. Comparatis igitur ingentibus copiis castra quàm proximè juxta Burgundum locat, Anno 75. Erant in exercitu 80000. principes plurimi: inter quos Albertus Saxo eminebat, vexillo præfectus Decumanno, seu Labaro. Acie utrinq; constituta, & ardentibus ad prælium animis, Marchio castra circumiens, ne quis se commoveat, edicit, sub pœna capitali, severitate Dictatoria. Albertus animi generosi & ad arma nati, vindicaturus Imperatori illa tam injuriam, urget prælium, acerrimè conflagitur ab eo tempore, quo sol declivis ad occasum tendit, in multam usque noctem. Etsi alii pugnatum negant, alii pugnatum quidem, sed contra ducis summi imperium, & prælium mox diremptum & tanta animorum contentione, ut quemadmodum apud Romanos res redibat ad triarios, ita Albertus elato signo Imperatorio, hostium ordines turbaverit, donec nox intercedens prælium dirimeret. Die sequente Cardinalis legatus Apostolicus ab armis discedere jubet, pace proclamata, adjuvantibus proceribus Belgicis, quorum opera ad colloquium Imperatoris Carolus venerat. **Conditiones pacis publicata**

NON

non sunt, nec Imperator nec Albertus Brandenburgicus usquam
conspicui fuere, quoties manu res fuit decernenda: unde putatur
collufisse cum Imperatore Carolus, quod subsequens matrimoni-
um inito fœdere prid. Cal. Junii, anno 75. inter Maximilianum
imperatoris filium, & Mariam Caroli filiam, comprobavit. Sunt
qui delibutum Imperatorem scribunt duabus tonnis auri. Car-
olus fœdere facto in Belgas discessit, Maximilianus Mariam fi-
liam Caroli & Ducatum Burgundicum sibi vendicavit.

*Obsidio
Elbogana.*

Elboga oppidum est adiacens montibus, qui ab Austro Su-
detes appellantur, & distinguunt Misniam à Bojemia: situm in
peninsula fluvii Egræ. Tenebat hoc Casparus Slicco Mathiæ fi-
lius: Eratq; sub patrocinio Alberti Saxonis. Cujus cives cum
facti rebelles essent Slicconi, ad reprimendum insolescentem
eorum contumaciam, Albertus in auxilium vocatus est, arte il-
los aggressurus potius, quam armis, ut si fieri posset, sine cæde &
fangvine eos in ordinem redigeret. Igitur præmissis cum equi-
tibus tum peditibus quoque, qui sub prætextu longioris itineris
eò diverterent, ut admoto ad mœnia exercitu, cives vehementius
terrèrentur, & ad deditonem adigerentur. Sed res longe ali-
ter cecidit: proditis enim à cive infidiis, & suspectis armatis pro-
pter moram diuturniorem ad Plauensem subsidia petitum mit-
tunt. Hoc ubi non successit, urbem, lustrato aditu, obsidet, &
diebus non paucis, tormentis eam immisissis oppugnat. Oppi-
dani cum per se feroces, tum Plauensis freti auxiliis, egregiè &
acriter se defendunt, non exiguum numerum tam nobilium,
quam militum manipularium, deniq; satellitum ad ipsius prin-
cipis latus, globis saxeis interimunt. Tandem ab omni parte in-
tercluso aditu, & commeatu destituti deditonem faciunt, ne
vim irati victoris, quod suspicabantur, experirentur, sibiq; ipsi
essent exitio: atq; tum quidem urbis possessionem retinuit Slic-
co, patrocinium verò Albertus, anno 1471. quo etiam est exusta,
die Dominica, quæ in fastis inscribitur Judica.

*Iter sa-
crum Al-
berti.*

Fuit annis superioribus consuetudo, accedendi religionis
ergò Palæstinam, & sepulchrum Domini, magno cum vitæ di-
scrimine: quòd, ut nihil vehementius animos, mentesq; humanas
commovet, & præstringit, quam religionis prætextus, etiam cu-
jusvis,

jusvis, polliceretur pontificum & monachorum gens profligatissima adeuntibus eas terras, vel multorum annorum veniam vel immunitatem ab omnium peccatorum criminibus universalem. Quemadmodum autem gentis Saxonicae ex eo tempore, quo Caroli Magni bellis & auspiciis, religionem Christianam fuit amplexa, in eadem retinenda, & etiam defendenda, ardor fuit constantissimus, id quod tempus Henrici IV. in primis ostendit, & secula posteriora: Ita Albertus partim laudatissimorum majorum vestigia atque exempla secutus, ut Ludovici V. Landgravii Thuringiae, qui iturus in Palaestinam, mortuus est in Apulia: Wilhelmi patris Landgravii Thuringiae, qui idem iter suscepit multorum Comitum & Nobilium comitatu, anno 1461. & reversus ex eo itinere periculoso, praesentationis Mariae festum, Papa id sua autoritate confirmante, publice ut in Ecclesia celebraretur obtinuit: atque etiam religione tactus, monasticam decrevit vitam agere: quod cum ex ore ipsius audivisset, is qui hoc scribit (nam fragmentum solummodo vidi) ne faceret dissuadit, multos enim viros sanctos Deo placuisse, qui & bella & magistratus gessissent, partim pietate in Deum non ficta Palaestinam accessit anno Christi M CCCC. LXXVI. Dresdaeque discessit III. Non. Martii, iter faciens per Misniam, & deducente officii gratia Ernesto Electore fratre Wimarum usque excepti fuerunt humanissime ab Wilhelmo, & habiti liberalissime. Visum tamen fuit etiam deflectere inter eundem, ad sinistram Aldenburgum ad matrem, quam urbem illa amabat praeter ceteris, loci amenitate capta. Apud Wilhelmum morati VI. Idus Martii, multa familiariter locuti sunt: Albertus quidem suos cum ipsi, tum fratri Ernesto commendando: Wilhelmus vero ante annos quindecim ejusdem itineris periculis perfunctus multa monendo, quae hanc viam ingressis evenirent. Quinto Id. Martii digressuri Wilhelmus, Ernestus, Wilhelmi conjunx Catharina Brandsteinia, quam duxerat Anna Alberti Imperatoris filia defuncta, ubi equos ad iter accinctos conscendissent, & ab urbe spacium dimidii milliarii progressi essent, in plunicie inter Buffartum & Denstadium; inter mutuos complexus, & lacrymas largius profusas, illi quidem in terras peregrinas abituris iter placidum & felix, secundumque precati sunt

sunt: hi mansuris in solo patrio vitam valetudinemq; salvam & incolumem.

Progressos Salfeldiam per saltum Thuringicum Coburgi convenit Albertus Marchio Brandenburgicus Achilles dictus Germanicus à Paulo II. Pontifice Maximo, honoris & benevolentiae causa, unà cum Anna conjuge sua, Ernesti & Alberti Ducum Saxoniae sorore. Convenit eodem illustris princeps Wilhelmus Comes Hennebergius: individuus Alberti comes in hac peregrinatione Hierosolymitana: quibus se conjungere quam plurimi ex nobilitate praecipua: Sigismundus princeps Anhaltinus & Comes Ascaniae, relictus in Rhodo insula, cum ex intemperie aeris, nausea maris, defatigatione, periculoso morbo contracto detentus, non posset iter institutum prosequi: Ernestus Comes Mansfeldiae, Guntherus Comes Schuuartzburgius, ille Saxo, hic Turingus: Ernestus Schönburgius, Dominus Glauchae: Wenceslaus de antiqua & nobili Slicconum familia Dominus de Weiskirch: Liber Baro de Gixingen: Bernhardus Schönbergius, Marschallus & praeses Saxoniae, cui mortuo in Vigilia Divi Aegidii, qui est pridie Calendas Septembris, in insula Rhodo, postero die factae sunt exequiae, sepulto in cœnobio Divi Augustini, missis tam in arce, quam in aliis templis solenniter celebratis, tum pro Bernardi, tum aliorum animabus, qui in hac navigatione dura & difficili è vita migrarunt, de consuetudine & opinione illius temporis.

Johannes Mergenthal, quaestor Alberti ararius, is scilicet è cujus itinere religioso, nostro proposito interservientia huc translulimus. Praeter hos Otho à Schidingen, equitum auratorum dignitate conspicuus, cujus inter sanctam terram & insulam Cyprum, cadaver in mare projectum est in reditu. Fuit in hoc comitatu Henricus à Mellerstad, juris utriusque Doctor: Valentinus Schmidebergius Medicus: Henricus à Starschedel: Henricus Pflugius Zebiccerensis: Georgius à Miltitz: Rodolphus à Bunau, Gerhardus Marschalg: Ditericus Schleinius: Johannes Minguicius: Henricus & Heyda ab Erdmansdorff: Joannes à Bernstein: Walcigi filius, Wigoldi frater, Henrici nepos, qui morte interceptus est prope ab insula Cypro, cum è Palaestina reverterentur:

terentur: Janus Hugnicus: Otho Pflugius ex eorum familia, quorum sedes Strelæ est, ad Albim, quæ distat æquo à Misnia & Torga intervallo: Henricus Loserus natus minor, nam & natus erat tum grandior, cujus mentio fit in literis scriptis 1485. de quodam contractu inter ipsum & senatum Torgensem: Henricus & Johannes Malticii: Georgius à Cocceritz, quæ familia quondam Welæ habitavit ad Albim, dimidio supra Pirnam milliario: Verum ea arx nunc planè diruta est, vix apparentibus ruderibus. Henricus & Godschalcus ab Embden: Conradus ab Ammendorff, in navi haud longè à Rhodo fato functus, & in insula sepultus. Ditericus Fribergius: Godschalcus & Johannes à Woldorff: Johannes à Planitz, qui & ipse in reditu mortuus est: Balthasar Greusingius: Ditericus Zigelheimlus: Eridericus à Trotauu: Casparus Sack: Henricus à Feilsch: Ditericus à Stonzsch: Caspar à Rechenberg: is cum vix in aditu Alpium accessisset Onipontem, morbo implicitus, moritur.

In Comitatu principis Hennebergii præcipui nominis & existimationis fuit Eberhardus à Brandenstein, relictis in insula Corcyra, jam perlustratis sanctæ terræ locis religiosis: Georgius Marschalg: Johannes Caspar à Leuuenberg: Johannes Frindsbergius: Ludovicus ab Halsperg: Sifridus Steinius: Caspar à Feistenberg. Wilhelmus à Wolffstein.

Nec prætereundi fortassis sunt alii, qui etsi non omnes stirpe fuerunt nobiles & insignibus, aut ætate atq; dignitate clari: laude tamen pietatis, & tolerantia non videntur defraudandi: Cujusmodi sunt Martinus Romanus præfectus Zuiccaviensis, è celebri Romanorum familia, quos metalla Schnebergensia ditantur: Lambertus Cronebergius civis Lipsiensis: Jacobus Saltmannus Magdeburgicus: Petrus Fol Lipsicus: Johannes Müntzerus: Ludovicus Geulenhoferus Zuiccavensis, qui iter hoc descripsit, ut testatur Albinus Electoris Saxoniz Historicus: petrus Welferus Augustanus: Henricus Busmannus Alberti minister Modonnæ, quæ olim Methone fuit, mortuus ibidemq; sepultus, in Peloponneso, quæ recentiore nomine Morea est: Wisantus Ranguicius de familia nobili: Johannes Bruno & Mathias Forbergerus provisores: Nicolaus Unteruoctus Interpres: Caspar Mer-

C

Mer-

Mergenthal & ipse nobili ortu Quæstoris agnati sui minister:
Nicolaus è Ratschatorum stirpe: Otho à Tzschoppritz: Præte-
reo non paucos: nam ministri fuerunt in univèrsum xxix. Prin-
cipum: & alii xxvi. nobilium: Et insuper septendecim, qui cum
sua nave primùm veherentur à se conducta, importunitate
nautarum, Saxonis navem conscenderunt: è quibus Theobaldus
& Bertholdus Steinius, quorum ille domum non est reversus,
defunctus in reditu: Johannes Goldaccerus: Hugo Barsbergius
Eqves auratus, Henricus Nothafftius. Adhæc è diversis diversa-
rum nationum provinciis ingens numerus: Germani, Bohemi,
Poloni, Vandali, Ungari, Batavi, Carinthii, Selandini, Burgundi,
Galli, Angli, Sveci, Insubri, Itali, Græci, Syrii E Candia, quæ olim
dicta fuit Creta, Rhodo, Cypro: Et fœminæ quatuor, harum,
duæ è Cypro: tertia Olomucensis virum secuta, quarta Görli-
censis Silesia. Hæc prolixius fortassis, & non absq; tædio delica-
tis, erunt tamen, quibus hæc enumeratio non est futura ingra-
ta: Revertor autem ad iter, unde digressa est paululum oratio,
persecuturus ea, quæ inter eundem acciderunt. Bambergæ ab
Episcopo obviam profecto acceptus est Albertus officiosissimè,
& quæ tum temporis præcipui amoris symbola fuerunt & argu-
menta amicitia, reliquiis Divorum lustratis deducente honori-
ficè hospitem gratum Episcopo, Bambergæ discedentes, conten-
derunt Beyersdorffum sub ditione Marchionis Anspachii oppi-
dum, prosequentibus ipsos Johanne Comite Wertheimensi,
Bertholdo Hennebergio, Norinbergam usq;: quo convenit eos
honoris causa Philippus Comes Palatinus, nati minor, & Otho
dux Bavariæ, quibus gratificatus, se detineri passus est xix. men-
sis Martii, diemq; convivii lætum exegit. Steina eunti xxi. obviam
venit Episcopus Eichstetensis per quatuor milliaria, neq;
ullum humanissimæ benevolentia, quod tum quidem potuit
præstari, officium omisit: neq; desiderari passus est quicquam,
ut Ludovicus Palatinus Ingolstadii, Albertus dux Bavariæ Pappenhovii,
qui tum cum potestate erat, sedemq; Monaci ad ripas Isaræ habebat.
Placuit autem subsistere Monaci XXV. Martii, quod & dies sacer esset,
& suum adventum Duci non ingratum animadverteret, roganti etiam
ut moraretur: nec parum afficie-

afficiebatur urbe, descriptione ædificiorum nobili, & situ non
inamæno: Non deerant cantores, Musici, qui vel viva voce, va-
riè inflexa, sonos harmonicos ederent, vel omnis generis instru-
mentis hospites exhilararent: Erant organa, quæ follibus inspi-
rata, imparibus tibiis, quasi fistulæ in ordine dispositis, distin-
ctos sonos mirabili varietate edunt. Non deerant, qui teste dini-
bus citharis, agili manu fides sollicitando aures mulcebant, aut
spiritu tibiis inflarent. Præter cæteras enim ferè familias illu-
stres Domus Principum Bavarix id peculiare habet, tanquam
prærogativam, ut Musica mirificè capiatur, ejusq; artifices mu-
nificè foveat: VII. Calend. Aprilis ad montem sanctum divertit,
duce ipso Bavaro cœnobio lautissimo atqve elegantissimo, cui
præsidet Abbas dignitate Principis, ordinis Divi Augustini: Vi-
dit hic quoq; reliquias Sanctorum, quibus nescio quid religionis,
& virium inesse, impiè persuasa, credidit superstitiosè ætas supe-
rior. Sudarium ibi asservari perhibent, quo in horto in lucta
sua inenarrabili guttas sanguineas absterferit filius Dei: & cerni
adhuc colorem cruentum audent impudenter affirmare: Præ-
terea stolam ab ipsa semper virgine Maria Johanni Evangelistæ
contextam: & mappam mensæ instratam, ea vespere, qua ultimã
in his terris cœnam paschalem celebravit Christus: partem Ca-
lanticæ Mariæ: fasciam qua in cruce idem tectus, maculis san-
guineis: Fragmenta crucis: tum particulas coronæ è spinis con-
suta: clavum, qui fuit cruci infixus: crucem aliam, quæ cœlitus
missa fuerit Carolo Magno: Et multa alia: auro omni atq; ar-
gento inclusa. Has monachorum profligatissimorum impostu-
ras legenti mihi in mentem venit commemoratio jucunda Dn.
Georgii Fabricii, exponentis suis domesticis iter suum Italicum:
is inter cætera narrabat, venisse se ab Ostio, quo ex urbe excurre-
rant, ad tres illos fontes, quos fabulantur ortos ex ter repetito
saltu capitis Divi pauli, interfecti à Nerone: è quibus bibentes,
interrogati cur id facerent, quia, inquit, spatium hic appensis
asscriptum videmus, immunem à febre futurum anno uno, qui
ex uno biberet fonte: annis tribus, qui ex omnibus. Tum mo-
nachus, hæc rudibus, inquit, scripta sunt, & imperitæ plebeculæ,
ut metus ei aliquis religiosus injiciatur: prudentioris est, his ni-
hil

hil moveri, quia vana sunt. Affirmavit & hoc, contemplantes vidisse templum, & cui esset dicatum, quæsiuisse, per Deum, sacerdos respondit, ignoro: reperisse autem aureis literis: Templum SS. Nirei & Achillis. Quicumq; ii divi sunt, turpe est eos à præside nesciri. Quid igitur de traditionibus istiusmodi sit sentiendum, patet: quod disputare, nec instituti nostri ratio patitur, neq; opus est, quandoquidem toti nunc mundo prostant impia impiorum hominum commenta. Redeo igitur ad rem: A monte sancto Nauenaviam, & hinc profecti Inutrium finibus appropinquarunt Sigismundi Austriaci, veneruntq; Oenipontem IV. Calend. Aprilis: absente verò Archiduce, hospitibus adventantibus in occursum misit uxor Ducis, Leonora regis Scotiae filia, Marchionem Badensem, summa elegantia exquisitè ornatis, quibus excipiendus erat hospes, conclavibus: Eoq; se contulerunt Christophorus & Wolfgangus Bavariae duces: comitati Albertum Sterzingium via difficili, & montibus asperis: hinc prætereuntes Brixam urbem Episcopalem, & Clusam, post Pozam accesserunt, eoq; venit salutaturus hospitem, natum è patruī Ernesti filia, Sigismundus Austriacus, princeps liberalissimus: eodemq; Christophorus dux Monaci, & Johannes Novi fori, diemq; IV. Non. Aprilis hilarem duxerunt, deditq; Sigismundus, beneficentia celebris, Saxoni honoris & benevolentiae pignus asturconem: Wilhelmo Comiti mulam: Johanni Mergentalio præfecto rationibus ararii gradarium. Pridie Non. Aprilis, Alpium, Italiam à Germania dirimentium via superata, & montibus horridis, atq; etiam quibusdam in locis, periculosis nonnunquam, non longè à Tridento, urbe in plano sita, Episcopus adventantibus occurrit. Acciderat anno hunc proximè præcedente, eo die, qui Paschatis festum antecedens memoriam celebrat cœnæ Dominicæ à Christo jam jam mortis, & quidem omnium maximè abominandæ, supplicium accessuro institutæ, ut Judæi, jurati religionis Christianæ hostes, sanguinem Christianum desiderantes, ablegarent suæ professionis hominem Tobiam, ceteris audaciorem & ad facinus paratiorem: is in angiporto conspicatus est Simeonem puellum ad fores sedentem, hominis pauperis filium, qui annum nondum fuerat tertium egresso, for-

mz

mae elegantis, & floridae: Judaeus puero arrepto, & sub pallio
abscondito in pedes se conjicit celerrimè: ad ades Judaeorum
gradu citato accelerans, ex composito sine mora recipitur: Oc-
cultatur infans aliquandiu, ne ab inquisitoribus, scelus deprehen-
deretur, & dum instrumenta, quibus opus erat, pararentur, &
ad caedis societatem convocarentur reliqui. Ad facinus instructi,
primum genitalia pueri abscindunt, & sanguinem pro manantē
phialis excipiunt: deinde è malis vulneratis sanguinem eliciunt,
hinc è cruribus, post è pectore, & brachiis aliisque membris subu-
la & scalpello incisus, ut copiosius cruor efflueret. Ne verò quid
turbarum, & vociferationis è dolore cerneretur, linteo faucibus
obturatis, vocis viam intercluserunt. Deprehensi in scelere Ju-
dæi, & facinoris convicti, corpore inverso suspensi & combusti
sunt: combustis unà canibus, quos diritate referrent: & com-
burendis tribus, qui in carcere tum detinebantur, ad VIII. Idus
Aprilis, anno 76. Superstitiosè autem servarunt cadaver, cor-
pus pueri, & venerabundi advenis cupientibus, videre monstrant,
numeroque divorum accensent, interque martyres collocant, & al-
tari in templo Beatæ virginis impositum, atque sarcophago re-
conditum magno concursu & admiratione, ex miraculis, quæ il-
li affingunt Pontificii, sanctè colunt.

Lautè habiti & perquam officiosè tractati ab Episcopo, in
hortis ordine confitis, & venustissimè exornatis: VIII. Idus Aprī-
lis, postquam pridie ejus diei in quadam taberna divertissent,
seque tum demum peregrinari intellexissent, sub cælo alio, ex vi-
no fumoso, cibo crasso, lectis, diversis ab his, quibus assueti erant
in Germania, aut etiam aliis paulò lautioribus Italiae locis, Vero-
nam tandem ingrediuntur, obviumque habent ante urbem præ-
fectum Veneti senatus, & equitatu exquisitè ornato, tubisque &
tympanis lætum sonantibus & adventum sibi ejus principis, cu-
jus fama rerum in primo ætatis flore gestarum, etiam in Italia
percrebuerat, gratulantibus. Præses Venetus, lagenas aliquot
vini Malvatici, hypotrimmata, candelas ex cera candidissima
eaque consecrata confectas, Saxoni misit, declaraturus cum suam
illi, tum senatus Veneti, cujus vicem gereret, benevolentiam.
Est ea urbs sub ditione Venetorum, appellata ab Diterico rege,
C 3 qv

qui quòd delectaretur vehementer ejus urbis amœnitate, Veronenſis ab ea cepit dici: quanquam ſunt, qui à fortiffimo Gallorum duce Brennone nuncupatam contendunt: interluitur fluvio Atheſi, ex Alpibus orto: dives ſolum, tritico, oleo, vino, pecoribus, lapidicinis, fluminibus, ſtagnis, lacubus aquarum ſalubrium ſcaturiginibus: nobilitata etiam ingeniis alacribus & excitatis: nam in ea urbe nati Cutullus, Hieronymus Fracaſtorio. Nobilis eſt duabus arcibus, altera Atheſi, extremam vallem placido curſu riganti penè imminet: Altera editiore loco, ſubjecta urbis mœnia deſpectat. Erant tum adhuc conſpiciendæ arcis Diſterici, mira arte extructæ, reliquæ, ſed fœdè collapsæ, quæ incolabantur à mulieribus, quæ pudicitiam, ſi qua ea eſt ſemel abjecta, publicè proſtituebant: quæſtum corpore facientes. Ut ad dexteram paululum deſlecterent, rogatu factum eſt Margarete conjugis Friderici principis Mantuani (cujus familia cum Marchionum dignitate & titulo eſſet, poſtea Franciſcus Ducis appellationem à Carolo V. impetravit) quæ ſoror erat Eliſabethæ conjugis Erneſti Electoris, fratris hujus Alberti: à qua humaniſſimè invitabatur. Urbi appropinquantem Saxonem Fridericus filius Ludovici Mantuani è Barbara Johannis Marchionis Brandenburgienſis filia, equitatu ſtipato ſplendido, in arcem deducit: ingreſſo portas & ſocrus & nurus, gynæceo pone ſequentes, de adventu gratulantur, omnia conclavia regio luxu, tapetibus, & aulæis mira arte egregiè contextis circumdantur: nec quid humanitatis & officii prætermittitur. Accingens ſe ad iter, quod inſtitutum habebat, enixè rogante Bavarica, & monente, ut quieſcendo paululum vires colligeret, inſtare enim viam lutoſam & impeditam: utq; equos continuis itineribus exhaustos reficeret, morem geſſit amicis. Quinto Idus, ut facilior eſſet proſectio, viis inſtauratis, & in foſſis terra ingeſta juffu principis Mantuani, inde proſecti ſunt, itinere laborioſo admodum & cœnoſo, & prætereuntes cœnobium inter Mantuam & Mirandulam magnificè extructum, & munificè locupletatum, proſeſſione ordinis Divi Benedicti, à quo & nomen ei factum eſt, non nihil recreati humanitate Cœnobarum, Mirandulam iverunt, excepti à Comitibus, & horum conſiliaris atq; aulicis perquam comiter. Bononiam

niam ubi pervenerunt, urbem ambitu quidem amplam, verum
minus splendidam, duos repererunt hospites, & parum officio-
foscives, quemadmodum & in nonnullis aliis urbibus Italiae, quae
quondam in illa dissensione inter Imperatores & Pontifices, di-
stractae fuerunt, aliis Gibellinorum partes sequentibus, qui di-
gnitatem tuebantur imperatoriam, aliis Guelphorum, qui ponti-
ficum auctoritatem: Etenim, postquam non sine summa difficul-
tate, perreptassent montes, & pluviis toti madidi, Saxa & scopu-
los montis Apennini vicissent, Scarpariam profectis Florentiam,
idem usu venit. Nec verò mirum, siquidem haec urbs domina-
tionis appetens nullo non tempore ad principatum aspiravit:
ideoque exosos habuit eos, qui Imperatorum jura defendenda su-
scipissent: neque erat obscura Alberti gloria, qui in ipsis primae ju-
ventutis annis Imperatoria sibi maiestate nihil duxit antiquius,
nihil sanctius: Scribit autem Mergenthalius, autor hujus itineris,
notatu esse dignam: primum urbem ipsam, quae sit venusta ad-
modum, & saxis strata quadratis, spatioque vasto & amplo: Et qui-
dem convenit hoc cum eo, quod praecipuis Italiae urbibus peculi-
aria sunt attributa epitheta, ut dicantur Venetiae urbs ditissima:
Mediolanum maxima, Genua superba, Florentia venusta, Bono-
nia fecunda, Ravenna antiqua, Neapolis nobilis, Roma sancta
& caput Christianae sanctitatis. Deinde arcem Episcopalem &
basilicam, pulcherrimam & ornatisimam est solido meroque mar-
more extructam, in qua tum pridie Paschatis, horam circiter sex-
tam missa celebrabatur in Divae Mariae, quod templum dicatum
est monachis profitentibus autorem sectae suae Divum Benedi-
ctum, celebrabatur autem tanta populi frequentia & festivitate
ligiosa, quanta esse potest vel maxima: Die ipso, qui sacer est re-
surrectioni ex mortuis filii Dei, inciditque illo anno in XVIII. Ca-
lend. Martii: Missa intererant summæ in basilica, praesidente Vi-
cario Episcopi: Episcopo verò ad latus arae confidente: & Lau-
rentio Medice ad arae latus alterum, è regione Episcopi, sacris in-
tento: qui Saxoni conspecto id honoris habuit, ut cum sacra
peragerentur, juxta se collocato digniorem locum tribueret: Et
sacris absolutis Antistitem Saxo adiit, manuque porrecta honorifi-
cè compellatum salutavit. Domus Medicæ plena dignitatis &
magnifi-

magnificentia: laquearia aurea, opere intestino vestiti parietes,
mensæ & risci cupressini: hortus triplici deambulacro, quam latè
quamq; longè patebat, racemis vitium eductis altitudine ulna-
rum triginta. Domui adjunctum templum ambitiosè ornatum
ingeniosissimis imaginum picturis, signis, statuis, reliquiis, aris,
inaurata, auro incrustata, artificiosa omnia: Cœnaculum lacu-
nari egregiè cœlato, & à nobilissimis statuariis, pictoribusq; ex-
quisitissimè decoratis conclavibus omnibus: Armamentarium
tam præclarè instructum, ut satis inde armorum suppeteret vi-
ris quingentis: reditus singulis horis æquabant, ut sermone vulgi
ferebatur, aut etiam superabant, ducatos XIII. quæ summam fa-
ceret reddituum unius anni ducatos 113568. Vixere hoc tempore
fratres duo, Julianus & Laurentius: in quos conspiratione facta
sæviturum est crudelissimè post biennium, Anno 1478. à Principi-
bus nonnullis, & Cardinalibus: & Julianus quidem sceleratè est in
ipso Divæ Liberatæ Francisco Salviato Eucharistiam celebran-
te obtruncatus: Laurentius verò vulneratus impetum primum
sustinuit: post verò tandem è manibus latronum evasit. Nosocomia in ea urbe sunt non pauca, sed unum omnium opulen-
tissimum ad S. Mariam, in quo quatuor sunt Medici, quorum alter
morbum cognoscit, alius scribit rationem medicamentorum:
cæteri perperuò ægrotis assident, ut incrementa, decrementa,
κρίσις, συμπτώματα morborum accuratè observent: Estq; myro-
polio optimè instructum, quatuor cameris distinctum, ne quid
desideretur, ne quid non suo ordine collocetur, ne sit, quod
conqueratur vel pauperrimò: tanta autem diligentia, mundicie,
cautione omnia curantur, ut, quod requirat præterea, nemo ha-
beat: lecti sunt purissimi, ministri quàm plurimi: locus amœnis-
simus: templum minimè deforme, cœmeterium commodum.
Hæc penè virtus unica est, qua præ cæteris nationibus Itali lau-
dem merentur, videlicet hospitalitas: quod ægrotis omnibus ad
ipsos divertentibus aditus patet: Ac memini Georgium Fabri-
cium dicere, statuere se, hac beneficentia hætenus iram Dei in-
hibitam, ne universam Italiam everteret, in tanta omnium sce-
lerum licentia, libidinum fœditate, impiarum opinionum b. as-
phemia, & infandæ idololatriæ, indies incrementa capientis,
abomi-

abominatione. Civibus id peculiare fuit, ut eligerent viros duodecim, quibus re summa, & publica administratio committebatur hi menses duos continuè in curia agebant, neque inde descendere, aut communicare consilia cum aliis fas erat: neque accessus cuiquam, ne conjugibus quidem dabatur: habebant sua singuli conclavia, habebant binos ministros, quorum opera uterentur. Quia verò erat dies sacerrimus, ingredi templum iis tunc licebat, festo paschatis, præcinentibus tubicinibus viginti: decem ministris sceptris argentea præferentibus: Senatores ipsi trahebant ingens agmen Servorum, ipsi demissis infra suras palliis ex holoserico erant conspicui. Mores senatorum præ se ferebant fastuosam superbiam: nam obviam facti Saxoni principi externo, ne salutare quidem dignati eum sunt, & magistratus mores sequebantur cives importuni & inhumani, atque difficiles, in primis hospites, quorum alter ad signum Leonis euntibus Romam ligna æstimavit florenis XII. homo nefariè improbus: alter in reditu, illo longè deterior, ad Coronam aureis Rhenanis totidem. Pertæsi mores urbis iniquæ, Senas abeunt, patriam Pii II. Pontificis Maximi, urbem maximam, cœli temperati & aëris salubris, puellis elegantissimis, & mulieribus formæ liberalissimæ nobilem: celebrem Academia: Basilica itidem marmorea sumptuosissimè ex ædificata: Xenodochium habet post se relinquens Florentinum longissimo intervallo, quantumvis ditissimum, à quo nemo excluditur. Insignia Pii II. cuius Pater à plebe fuerat è Republica eiectionis, sequitur cum reliqua nobilitate contulerat ad fundum gentilitium Corfinianum Vallis Urciæ oppidum (ut scribit Platina) multæ ædes ostentabant, honori sibi ducentibus civibus tantum alumnum, cui totus orbis Christianus se submisisset. Hinc quoque moventes thermas ingressi sunt, nihil tamen moræ nectentes, mox Aquam pendentem, in plano sitam: inde Viterbium, ubi Diva Rosa sepulta creditur: ibique orto tumultu in hospitem Italum, & Germanum, eoque composito Saxonis prudentia, rectè contenderunt Romam, quam, comite Weissenbachio Doctore juris, qui venientibus occurrerat, accesserunt XI. Calendas Aprilis, emensi milliaria centum nonaginta septem. Cum autem propè ab urbe abessent, dimidio ferè milliari, obvios habuerunt Volcmarum principem Anhaltinum,

D

De-

Decanum Bambergensem, Doctorem Mellerstadium, & alios
consiliarios principum Saxoniorum, Romam missos, ab Ernesto
Electore, ut Ernestus, Electoris filius, qui suffragiis Cleri & toti-
us Capituli Magdeburgensis consensu in locum Antistitis de-
functi Friderici, e familia Comitum Beichlingiorum, electus fue-
rat, ante annos legitimæ ætatis dispensatione pontificia, admi-
nistratores autoritate, & nomine confirmaretur. Præter hos
urbe exierunt legati Comitum Palatini: quos Cæsarei sequebantur:
hos Cardinales circiter triginta quatuor, aut etiam plures: po-
stremò Hieronymus Comes fori Corneli, e cuius sorore Vio-
lentina Raphaël Diaconus Cardinalis Divi Georgii, nepos Sixti
IV. Pontificis, post biennium conjuravit contra Julianum & Lau-
rentium de familia Medicæ: Superabat equitum numerus 1500.
Qui omnes adventum Saxoni sunt gratulati: Elapsis fermè horis
quatuor quibus, porta ab exeuntibus occupata, foris detineban-
tur, in urbem sunt deducti, in Domum Germanicam: eratq; is
dies Dominicus Quasimodogeniti in primitiva Ecclesia dictus, &
Dominica in Albis, ab iis qui candida veste induti, Ecclesiæ inse-
rebantur: die sequenti per Curatorem aulae suæ Pontifex Alber-
to Saxoni misit, vinum, Zeam, gallinas & alias animantes, mul-
taq; mensis secundis fervientia. IX. Calend. Aprilis, qui dicatus
erat & festus memorie Divi Georgii Cardinalem adit Mantua-
num, conclavia intrans, velariis vestita acu pictis, adornata le-
ctis, panno scutulato velatis: tribusq; andronibus ita continuatis,
ut alium alius ornatu varii generis excelleret, quorum interio-
rem Cardinalis tenebat: Pauca colloqui familiariter & amice,
palatium summi Pontificis ambo petunt, utq; accessus ad Ponti-
ficem esset honoratior, & augustior, triginta abollas holoserico
obductas fieri curaverat. Duce igitur Cardinali, & aditum pa-
rante, Sixtum IV. adeunt, Alberrus Dux, & Wilhelmus Comes
Hennebergius: verba facit Mellerstadius orator: Princeps flexis
genibus, de more temporum, osculatus pedes Pontificis, ejus se-
sanctitati commendavit humilimè & devotè: cui benigna & per-
quam promptè pollicitus omnia est Pontifex: Alberto enim, &
quicumq; ejus ductu viam hanc sacram inirent, annum salutis &
gratiæ clementissimè aperuit, & leniore etiam atq; faciliore, quam
fieri

fieri confveverat alijs, veniæ causa eò confluentibus, pœnitentia,
omniq; crimine atq; pœna liberos & immunes pronunciavit, neq;
omnia adire supplicando templa, quæ cæteri peregrinatores adi-
re solebant, septem scilicet primaria, necesse fuit, sed ex his so-
lummodò quatuor, Joannis, Mariæ, Petri, Pauli: & quidquid pe-
tere in mentem venit, siue indulgentias, siue quid aliud, nullam
repulsam tulit. Omnibus ritè peractis, reliqui intromissi sunt
ministri & comites, qui osculo dato petibus Pontificis, benedi-
ctionis papalis facti sunt compotes. O diram illam & execran-
dam bestiam, ô infernalem meretricem, quæ divino & soli Deo
debito, honore, blasphemis mendacijs, sibi arrogato, adorari vult:
quæ reges potentissimos philtri calice dementavit: XVII. Cal.
Aprilis Hieronymus Comes Fori Corneli, quæ aliàs est Immola,
operas jungente quodam propinquo ipsius, certamen eqvestre
edidit, in gratiam hospitem, more Italico, per triduum: Ipse in-
dutus erat veste Attalica aurea: tegumentum & instratum equi
auro intertextum, phaleræ aureæ: Cursores sedecim Damascena
ornati veste: cæteri vel scutulata, tela auro discreta, vel quisqui-
liata, vel precio non inferiore. Concurrerunt decem & novem:
singuli vicies: Munus præcipuum, honoris causa, non meriti, Co-
mes tulit, vestem preciosissimam acu pictam: domum huic prox-
imum, auro intertextum nobilis Romanus: tertium sericum δὲ βα-
ρυν coccineum Regis Neapolitani aulicus, natione Germanus.
Nihil non magnificum fuit & exquisitum, sed apparatus plus ar-
tis habuit, majoremq; movit admirationem ornamentorum pre-
cium, quam in congressu aut alacritas aut celeritas. Tertio Ca-
lend. Maij valedicturus Pontifici admissus solus est cum Henne-
bergio, & oratore suo Mellerstadio, humanitatemq; singularem
expertus: & deducente eum ex urbe Cardinali Mantuano, & aliis
Episcopis, postridie Sutrium, post Faliscos petierunt, qui sunt
hodie Italis Montefiasco, nobilitatos tumulis Divæ Margaretae &
Julianæ: hinc ad Aquam pendentem, inde Thermas, ubi lave-
runt, quemadmodum & antea: Senis pernoctarunt, urbe Hetru-
riæ: non malè accepti sunt summa civium voluntate à Casinati-
bus, popularibus Divi Benedicti: eorumq; studio mirificè est de-
lectatus Albertus. Etenim instituebant choreas: virginibus pa-
riter

riter & mulieribus concinnè ad certos modos & numeros defini-
tos, ex instituto & consuetudine gentis saltantibus, nunc pedi-
bus lentius, nunc concitatius promotis, mira agilitate, & motu
corporis vario: passibus nunc longioribus, nunc brevioribus: Et
quia novum id erat, & in Germania inusitatum, hypotrimatibus
& vino, quandoquidem alio modo non poterat, id sibi magnope-
rè placere princeps declaravit. Florentinis idem animus in du-
cem erat, qui dudum: Bononienses, quia Roma, ubi pestis grassa-
batur, venerant, ne admittere quidem in urbem Germanos pere-
grinatores volebant: igitur ulterius profectus in tabernas, quas
vocant Tordulam fossam divertit, equis remotis, conscensoq; na-
vigio, Ferrariam venit, adificiorum descriptione & domorum
elegantia admirandam. Decantata verò toto terratum orbe Aula
Ducis, cujus ornamentis, picturis, conclavibus, hortis nihil ubiq;
aut præferendum aut conferendum putabatur. Urbs ipsa spacio
ampla, plateis latisimis & longissimis, situ præclara: populosa
civium frequentia: palatiis decora: Terra est palustris, solum vi-
ni & frumenti non admodum ferax, sed mercium commutatione
ditissima: sita ad padum fluvium, in quem triginta flumina fe-
runtur, orta ex Apennino monte, mediam Italiam secundum lon-
gitudinem dirimente, & ex Alpibus ante urbem hortus est muro
lapideo circumdatus, ambitu trium miliarum Germanicorum,
refertus feris varii generis: ab urbe ad hortum euntes via ducit la-
pidibus strata coctilibus per quartam fermè partem miliaris Ger-
manici, ad latus utrumq; arbores proceræ umbram præbentes
euntibus, & ferè contiguæ: nec longè ab horto cœnobium, Car-
thusianis dicatum. Ne quod benevolentia signum Saxoni decla-
raretur, inde factum fuit, quod alter fratrum principum Hercu-
les Estensis tum abesset, penes quem erat gubernationis jus, alter
sibi non esse integrum audere quidquam, urbanè admodum &
scitè prætendebat: Relicta Ferraria VII. Idus Maij, discedentes, &
Francam Villam delati, equis omnibus, quorum usus in mari nul-
lus erat futurus, ut potuit, divenditis in taberna, cui Regem no-
men fecerant, pernoctantes, Venetiis IV. Idus Maij, à primariis
urbis summa humanitatis significatione, & officiorum proluxa
pollicitatione accepti sunt: dato hospitio juxta templum Divi
Marei.

Marei, viri boni & erga exteros haud difficilis. Actis ibi diebus
quinque; promittente navigationem expeditam navis patrono, dies
alios septem in navi detinebantur: Unde facile conjectura capi
potuit, qualis esset patronus: nihil minus facturus, quam quod,
Deo & Cœlitibus, divisq; invocatis, sanctè juraverat. Nam an-
tequam solutis anchoris navigaret, hac forma est usus: In nomine
spiritus sancti, auspice & duce itineris hujus sancti, vir nobilis
Andreas Contarenus Donati filius Venetus navem promittit, &
promissam tradit viris prudentibus & honestis, Johanni Brunoni,
& Mathiæ Forbergero, & horum Comitibus in palæstinam, ter-
ram sanctam abeuntibus, hac lege: Tradit patronus navis Con-
tarenus, & præstiturum se bona fide promittit, navem firmam &
probè munitam, & armis instructam, reliquisq; necessariis, pro
eo ac consuevit urbs Veneta: promittit unà se iturum quam pri-
mum, nisi tempestatum & cœli injuria prohibeatur: Iturum unà
architectum, fabrum lignarium, naupegum, remigiorum artifi-
cem, octo socios, sedecim sagittarios, scribam, & huic adjunctum
aliud librarium, tonsorem, focarium, emissarium, præfectum
cellæ vinariæ, coqvum, coqui ministrum: binos in transis re-
miges. Atq; hi apti sint ad navigandum, rerumq; sibi commissa-
rum periti: neq; è navi quoquam se moveant: promittit appul-
surum se ad quemcunq; portum, urbem, oppidum, dux velit, aut
alii comites: moraturum biduum, aut, si ita videatur peregrina-
toribus, etiam triduum, inter eundem, & redeundum. In terræ
sanctæ littore expectet Nauclerus, dum loca sancta inviserint uni-
versa: aut rebus expeditis, si placeat, octidui moram trahant: In
quacunq; navis parte fas sit mare transmittentibus agere, quod
libeat: nihil molestiæ onerisve exhibeant nautæ peregrinantibus:
Vinum ne desit, ne desit panis dulciarius, inter prandendum, in-
ter cœnandum aliàs. Aqua curetur, ut sit recens & limpida ad
coqvendum, & ad vinum diluendum: Culina Saxonis nautæ ab-
stineant: Empturis vinum, aut aquam allaturis, comites duos
patronus addat, ne qua in pericula, neu in insidias incurrant.
Cellam peculiarem & occlusam tradat vino reponendo: caro
conditanea ne sit rancida, ne mucosa, in culina locus relinqva-
tur, ad quem nulli accessus fit. Præbeat ligna, & reliqua foca
alendo

alendo necessaria: mappas mundas vel omnibus, vel certè primoribus: Venetiis cursum dirigat Anconam: socios ceteros & naves recipiat Brunonem & Forbergerum: permissum sit, si libeat, recipere in naves homines CX. Hæc juratus promisit patronis: Qui si falleret, mulctam sibimet indixit Ducatorum mille: & superioribus hanc addidit conditionem, neminem alium passurum se navem conscendere, non assentientibus principibus. Principes vicissim patrono se numeraturos pollicentur quatuor millia ducatorum: Verùm hac lege: Tria millia & quingentos ut solvant antequam è portu exeant: quingentos tùm demum, si inter navigandum, nullum ex nautis omnibus remigibus, sagittariis, famulis deesse deprehendant: si desit, ex ea pecunia parent in Slavonia: Quod si plures CX. recipi voluerint principes, patrono ut satis fiat, sic tamen, ne precium excedat ducatos XVI. in portu terræ sanctæ solvendum: & ne quis malum sibimet accersat: quod si fecerit, moderatos se reducturum salvos. Utraq; pars conditionibus subscripsit, easq; ratas habuit: contra quas faciens, impensas solveret, & damnum acceptum sarciret, sine recusatione. Consentit patronus, pollicentur sui principis nomine Johannes Bruno, & Mathias Forbergerus, quibus potestas constituendi omnia & paciscendi cum nauclero, de vecturæ precio, parandi viaticum, emendi quibus opus esset, in navigatione tam longinqua & diuturna data erat. Quam egregiè fidem solverit nauclerus, id argumento est, quod contra pactum, antequam naves ingrederentur, ultra IV. M. ducatorum, à singulis naulum postulavit XXXIV. Ducat. Venetiis, ne quid remotæ injiceret navigationi expeditæ, providè curarunt omnia, emerunt pernas, sarcimina, carnem bubulam sale conditam, lingvas bovinas, gallinas, sturionem conditaneum, aureolas marinas, lupos salitos, rhombos, butyrum, ova, oleum, poma, mel, caseos, acetum, pisa, milium, similaginem, farinam avenæ, crimon, hordeum, amygdalas, uvas passas grandiores, passulas minores, pyra, vinum, Malvaticum, culcitræ plumeas, & lectos, 190. Ducatis, panes dulciarios conditos Zaccaro, Saccarum candidissimum, varia τῶν πεμυδῶν genera è Zaccaro, aromatibus, & his similibus confecta, Zinziber conditum, nuges unguentarias, macim, aromata alia, crocum,

cum, piper longum, acorum, galangam, Zaduram. Præterea sup-
pellect lem domesticam, lintea, candelabra, cistas, pelluvia, qua-
draginta bombardas, pulverem bombardicum, malleolos, seras,
lagenas, staticula, funes, pateras, lanceas, frena, capiftra, mappas,
mantilia, ferras, secures, sal, smegma, orbes quadras, urceolos, later-
nas, sartagine, tyrocnestin, ahenum. Prætereo multa, ad vitandum
tædium: & tamen non omninò omittenda hæc putavi, quæ recen-
tui, adductus hominis diligentia, qui ipse peregrinationi interfuit,
& etiam minima accuratissimè persequitur, libras quoque & pretia
in plerisq; commemorando.

Rebus itaq; omni ex parte diligenter paratis, & constitutis,
mare ingrediuntur, die superius indicato, anchoris solutis, & de-
ductis navibus, rem plenam molestiæ, laboris, periculorum:
quam nemo aggreditur, nisi aut avaritia occæcatus, aut religione
inductus, aut cupiditate cognoscendi multa incitatus. Quis e-
nim temerè tempestatum injurias, nives, pluvias, scopulos, mon-
stra marina, piratas, errores, inedia, famem, sitim, naufragium
denique suscipiat? in navis parte inferiori, ubi sordes exhauri-
untur, locus uni tribuitur palmorum trium minorum, ita ut con-
tiguè jaceant: in æstate, æstus immodicus: pulicum furiosa rabi-
es: fœtor intolerabilis: nausea molestissima: murium copia no-
cturne per os cursitantium: metus ab incendio & candelis incautè
tractatis, cujus fuga in mari nusquam patet, neq; enim pice illita
restinguuntur: soporem turbant colloquentes inter se, aut canen-
tes: morbo correptis in strepitu & turba vivendum est, nec ha-
bent, ubi onera naturæ reddant: quæ vel sola causa materiam
morbi præbeat: Mari ventis & tempestatum procellis commoto,
& nave undiq; quassata vi undarum & fluctuum, ebriorum instar
alii pedibus vacillabant, alii prosternebantur. Cibus vilissimus
& crassus, immundus & palato ingratus: caro quasi sole indurata,
panis acerosus, mucidus, plenus gurgulionum: aqua nonnun-
quam limosa, nonnunquam fœtida: vinum ex solis ardore tepi-
dum, fumum exhalans, insipidum: sol ardentissimus, aut pluvie
molestissimæ: conclavia occupantem, odor graveolens crucia-
bat; sub dio agentem, cælum & aër macerabat: metuendum erat
damnum à furacibus nautis; cædes & mors à Turcis mare reddentibus

tibus infestum : naufragium ab undis & ventis : terror ab aliis
piratis : periculum a fœtore ægrotantium : obitus tristis sub cœlo
peregrino : sepultura misera cadaverum ferè adhuc calentium.
quæ in mare conjiciebantur, & quorum XI. spacio quatuordecim
dierum interierunt, nihil opis ferente medico : morbus violentus,
è quo paucissimi convaluerunt : mora neutarum lentè, suorum
mercimoniorum causa progredientium : malitiosa ipsius patroni
negligentia, ex incuria affectata septem vasa vini è numero
vasorum quinquaginta perdentis, cum, quæ ipse paraverat, ne unum
quidem efflueret aut rimas ageret : ad quod accessit, quòd,
quo majore desiderio terræ tenebantur peregrinatores, eò minus
cursum urgeret. Omnium igitur difficultatum remedium est sola
patientia. Hæc si cui videntur injucunda, is sic habeat, commemorari
me, à referente Mergentalio, ut ostendatur, quantos labores & quæ
adierit Albertus pericula, invicto animi robore adversus omnes, quæ
incidere possunt homini, difficultates, ex sincera in Deum pietate,
& tolerantia rerum adversarum, probe muniti, & quæ in illa ætate
ab hoc Principe expectari potuerint. Progre diemur nunc in cœpto itinere.
IX. Calendas Junii circa meridiem è portu Veneto solverunt,
alteroq; die Parentium appulerunt oppidum dititionis venetæ
in Istria lignis & aqua navibus imposita, Ragusa ad sinistram
relicta, Curzolam navigarunt, venetorum Imperio parentem :
cujus incolæ lingua utuntur Sclauonica : oppidum paruum in
plano situm. Quinto Idus Junii Corcyram declati sunt hoc
tempore dictam Corfu, olim, ut est apud Homerum, Scheriam,
pertinentem ad Græciam, in qua esse urbem scribit Mergentalius
munitissimam, & arces duas firmissimas & in altissimo loco
positas : Qui verò his annis eam viderunt, urbem quidem ad eò
non munitam ajunt plateis longissimis, duabus areis, quarum
in una varia veneant ; insulam verò firmissimam omnium, quæ
sub Venetorum sint Imperio, ut Zacynthum, quæ & Lafanto
nunc appellatur, ditissimam. Tertio Idus abeuntes è Corcyra,
quarto die post Modonam sive Methonem appulerunt urbem
in ea parte Græciæ sitam, qua hæc ex Isthmo, in qua est
Corinthus, olim omnium Græciæ totius ditissima, utrinq; mari
clausa, unde Bimaris appellatur ab Horatio, in latum extenditur :
diciturq;

diciturq; hoc tempore Morea tota illa regio. Modona urbs va-
lidissima erat turribus, muris, propugnaculis sub Venetorum ju-
re, illa quoq; aetate cum Mahumetes Imperator Turcicus 1471.
Peloponnesum totam sui juris faceret, Modona, Corone, Sonico,
sive Sonichio exceptis: quas tamen annos viginti novem post,
Christi videlicet 1500. subjugavit: & ad eam quondam urbem pe-
regrinatores religiosi appellebant, nunc vero ad Insulam Za-
cynthum: pertinuit olim ad imperium Constantinopolitanum,
sed hoc a Turcis everso, Anno 1453. Quarto Calendas Junii anno
Friderici Imperatoris Occidentalis XIII. tanquam ex naufragio
tabulae, ita urbes & provinciae aliis aliis obvenerunt. Idus Junii,
quo die memoriae anniversariae recolitur ἀργολατρεία, idolum il-
lud Maozim, quod vastat totum cultum Dei, & cujus causa arma
in nos grassantur Turcica, instituta ante annos 321. Anno Chri-
sti 1264. ab Urbano IV. in Candiam exsensionem fecerunt, quod
cum nomen urbis est, tum insulae, spatio distantis a Modona III.
M. miliarium Italicorum, & parentis adhuc Venetis, cui hodie
fecerunt nomen Candiae, olim dictae Cretae: urbs populosa &
firma: insula montosa, saltuosa, vallium plena: in qua nullum
ignum crescere dicitur praeter cupressinum: neque gigni animalia
aut morsu aut veneno noxia, serpentes, lupos, vulpes, utilia
omnia ferè, cervo excepto: Provenit in ea vinum Malvaticum.
Regnum olim fuit. Praefectus Insulae Venetus domum Alberto
parabat, in quam diverteret. Hic tristi rumore percellebantur
peregrinatorum animi, fama percrebescente, captivos abductos
tam monachos, cultores templi Dominici, quam Christianos
alios eò commeantes, a Sultano, neque ulli dari accessum ad se-
pulchrum sanctum. Nec tamen insistendum, aut retrò abeun-
dum rati, sed dubii inter spem & metum progressi, XI. Calendas
Julii Rhodum attigerunt, nacti hospitium Hermanni cujusdam
nati Wimariae. Est ea Insula aëre, si quis locus usquam in toto
terrarum orbe, temperato maximè & salubri, quam a situ Pindar.
Olymp. εἰδ. Ζ. ποσειδάων vocat, in qua nunquam caelum ita nubilum
est, quin sol appareat, omnium locorum in terris amoenissimus,
unde Rhodus ob pulchritudinem a rosis dici putatur, quam equi-
tibus sacrae militiae ademit anno 1523. Solymanus Turcarum Im-
perator,

E

perator,

perator, die ipso natalis Christi. Aperuit autem Saxo summo Magistro ordinis, qui esset, quo tenderet, ejusque petivit consilium, tutumne censeret aditum ad terram sanctam, an verò retrò ceddendum statueret: Et verane essent, quæ emanassent de fratribus Hierosolymitanis, quos Sultanus Ægyptius in captivitatem abduxisset. Lætatus quidem fuit summus Magister adventu viri tam nobilis: Verùm tamen non parum doluit, in tempus adeò infelix & periculosum viros bonos & religiosos incidere: sibi non videri consultum, tam præsentem vitam discrimini exponere: & imprimis arduum & anceps hostilibus armis terras infestas, & maria tentare. Saxo animo jamdudum concepto, & ad quas-cunq; vices subeundas intrepidus, immotus in sententia perstabat, & quamvis, ut fieri consuevit, in deliberationibus difficillimis, hinc atque hinc fluctuaret, vincebat tamen vis animi generosi, humana omnia inferiora judicantis religione & cultu Dei. Itaque in Cyprum Insulam navigant, non ita longè remotam à Syria: ajunt enim quondam continentem fuisse, terramque solidam, cum Syria, inde verò abruptam, ut Sicilia ab Italia. Celebris est & observatu digna salis confectio: nam è palude sal hauritur purissimus, & candidissimus, & soli expositus ficcatur. Regnum tunc erat, sed juris in eo non nihil sibi vendicabant Veneti, vel quia ære illis alieno obstructa regina erat, vel quia insidiosè, sublato hærede, ad se conabantur transferre. Nunc occupata à Turcis miserè servit, an. 1571. Hinc moventes nocte media, à longo orto sole conspectam sanctam terram salutantes, hymnum continentem confessionem Augustini & Ambrosii, lata voce & animo cecinerunt. Ad littus appellantes non ausi sunt terram conscendere, expectandus enim erat per dies sex salvus conductus. Nam pro certo affirmabatur, fratres Hierosolymitanos, qui capti fuerant, dimissos quidem, sed jurasse tamen Sultanium, ultimum se illatas sibi à Christianis injurias primo quoque tempore. Ita differebatur conductus, metu minarum Sultani. Quare, ut quid certi cognosceret, exploratores Saxo misit monachum & alium ministrum ad Gardianum Hierosolymitanum, ut quid è re videretur, consuleret. Horum neuter revertebatur. Nauclerus itaque, & quem secum advexerant, ut sacro fratrum Hierosolymi-

rosolymitanorum ordini initiaretur, vel quia maturabant redi-
tum in patriam, vel quia vim hostilem metuebant, Saxonem, ne
quid auderet, nec se hostili terræ crederet, dehortabantur sedu-
lò: Et cæteris quidem non inconsultum videbatur, ab incepto
desistere, Græcorum exemplo, qui de bello ad Trojam relinquen-
do deliberabant, ne quid tamen intentatum relinqueretur, nec
temerè quid fieret, à Nauclero mitti petit, qui ministro speculatum
ablegato nunciaret, nisi veniat, se quamprimum abiturum no-
ctè proximè sequente. Et quidem Johannes Monachus, & mi-
nister eum comitatus, responsum tandem à Gardiano tulerunt:
sedecim annos se vixisse inter paganos, voluntates tamen illo-
rum nequaquam satis habere perspectas: Numerum peregrina-
torum esse exiguum, viros nobiles & magnæ familiæ non satis
reperiri consiliū. Si de se agatur solummodò, sitque dicendum
quod sentiat, haud esse se tam abjecti animi, ut auxilii & defensio-
nis divinæ spem abjiciat. Iturum bonis avibus, sentiri enim,
Deum præsentem, quicumq; ipso fretus etiam maximè ardua su-
scipit: & humana ratione inexplicabilia quæ videntur, ea ducen-
te Deo fieri facilima. Quibus auditis Albertus animo ad res ma-
gnas atq; difficiles sumpto, aliis abitum & fugam turpem medi-
tantibus, aliis etiam apertè svadentibus, consilio habito, singu-
lorumq; rogatis sententiis, impatiens abitus in hunc modum lo-
cutus fertur. Quanto capitis periculo hoc mare vastum adieri-
mus, quantos terrestri itinere sudores pertulerimus, vos, fratres,
optimè nostis, eadem scilicet experti: Nec verò ignotum esse po-
tuit ulli, dum in patria quietè adhuc & securè ageremus, ex nar-
rationibus eorum, qui ante nos hanc navigationem & has diffi-
cultates exhausserunt, parum fidei esse paganis istis, sine lege, sine
Deo, sine religione, sine ratione viventibus, rapina sese sustinen-
tibus more ferarum: quibus nec juris aliqua umbra est. Neque
illud dubium, quin aliis idem acciderit: vestrumne igitur sit com-
munem fortunam recusare, optare propriam, considerabitis, &
rem altius atq; accuratius perpendendo examinabitis. Quod si
nulla alia re, nisi rumusculis incertis, quales mihi videntur, aut
aliquibus periculis, si qua fiat, retrò cedamus, virorumne id sit,
vos judicate. Cum gratulatione & votis nos prosequuti sunt

cives, cum amplexibus & felici omine dimiserunt conjuges & agnati, cum diris forsitan & risu iidem nos sunt recepturi. Suspensi expectant, audituri de locis religiosis, de ea terra, quam filius Dei suis calcavit vestigiis, de ea urbe, qua in toto oriente nulla omnium splendidior: turpe foret frangi animis, si viri sumus. Quot mulieres (molles hæ natura sunt) feliciter hoc iter confecerunt, nos vel mortem, si ita fors ferat, adire detrectemus? At, inquis, alio revertemur tempore, tranquilliore & commodiore: Quid si terribilia tum narrentur? Itane de nihilo & frustra tot labores sustinuerimus, ut scilicet cujus causa eos pertulimus, id imperfectum relinqvamus. Quid stultius, quam in arando, inutilia extirpando, occando, semen spargendo tulisse multa, æstatis calorem & messis sudores nolle perferre. Frustrane tot sumptus fecerimus? Tergane vertamus, jam victores. Certum itaque, fiduciã divinæ misericordiæ, quidvis potius experiri, quam ante oculos, positam Palæstinam & pedibus nostris tactam terram sanctam relinqvere: si modò literas salvi conductus à præsidibus accepero, quod aliis contigit. Qui est me secuturus, hunc casus complectar in omnes: sin quis est abjectiore animo, ei liberum fuerit, hæc expectare, dum lustratis sacris redierimus. Deus auspex propositum nostrum fortunet, & successus det secundos, cujus ductu ad hoc delati littus sumus. Quatuor allatis publicæ fidei literis & animosi Principis hortatu læti, omnes ire unã ardent. Numerato igitur tributo 16. Ducatorum à singulis, ut convenerat, missa celebratur, sanctis omnibus & Dei omnipotentis ope, atque spiritus sancti auxilio & ductu in partem laboris vocato: navemque egrediuntur peregrinatores, & in stabulum asinorum numerati immittuntur, & suum singuli patrisq; nomen professi, ablegantur in cellam arcuatam. Joppe statio navium, nobilissima urbs quondam fuit, nunc vocata Jaffa, extructa, ut ferunt, ante diluvium: ajunt omnium fuisse antiquissimam. Bis autem vastata & everfa à Templariis: Celebris est ex actis Apostolorum, quibus Thabitam famulam eo loci Petrus ex mortuis resuscitasse scribitur, ibique aliquantisper habitasse: Eoq; Jonas confugisse creditur, jussus ex mandato Dei prædicere exitium urbis Ninive.

Nunc

Nunc rudera ejus vix conspicuuntur, fracta atq; diruta, & super
sunt duæ turres, & hypogea quædam. Præsides juxta eam ten-
toria figunt: alii, pagani, audito, peregrinatores adesse, eò con-
fluunt, & cibaria & alia deferunt. Hinc pedem nusquam ferrè
cuiquam licet, nisi paganorum consensu: In stabulo dum asini
adducerentur, ubi expectassent, Ramam tendentes, haud procul
ab oppidulo aberant, cum barbari è pago ruentes, utriusq; sexus &
ætatis homines tumulum occupant, quæ prætereundum erat, le-
pidesq; & saxa in ad venas conjiciunt, dentibus frendent, & sua
lingva inconditum quid iracundè sonant. Rama olim floruit, &
in hunc diem mercatura est frequentata, & abundat fructibus:
abest à Joppe miliaribus duobus Germanicis: Quinto Calendas
Augusti Ludiam venisse peregrinatores, scribit autor hujus Dia-
rii, ubi capite plexus Divus fertur Georgius: ibi templum steterat,
ut vestigia indicabant, sanè pulcrum: pars muri erat reliqua, non
exiguæ altitudinis, & ara sub hac spelunca, in qua Martyr trunca-
tus est: distat inde hic locus dimidio milliari. Ramam inde re-
vertebantur ob indulgentias, quæ in potestate erant Ethnicorum:
inde via plana & expedita primum progrediuntur, in æstu solis
maximo: ad quem postea accedebat via aspera saxis, montibus
difficilis, donec Emainta veniretur, quod castellum ex Luc. 24. cap.
est notissimum. Antequam a Hierosolyma adirentur, Arimathæa,
est, Samuelis sepulchro nobilis, & Josephi virtutibus celebris.
Circa 4. post meridiem, sanctam urbem adierunt, juxta cœnobium
hospitium ingressi. Pridie Calendas Augusti, fratres montis Sionis
summo mane peregrinatores excitatos ad templum ducunt, juxta
quod lapis est, ubi Christum in deliquium animi incidisse fabu-
lantur: ante templum quatuor sunt sacella, fracta tamen, alterum
dedicatum honori sanctæ matris, secundum omnium angelo-
rum, tertium Johannis Baptistæ, postremum Mariæ Magdalena.
Descendentibus per longam plateam ad domum S. Veroni-
cæ, à templo ad dexteram est divitis Epulonis domus in hujus
plateæ exitu, platea alia, in qua crux Simeoni Cyrenæo est imposi-
ta: ad dexteram domus, in qua lamentabantur mulieres Christum:
eadem via sacellum fractum in loco editiore, quo stans mater, vi-
dens prætereuntem filium, in deliquium animi incidit: nec longè
inde

inde euntibus per fornicem offeruntur duo lapides, quorum unus
Christus, alteri Pilatus insistebat, cum Judæis Christum flagris ca-
sum & spinis coronatum ostenderet: nec abest proculdudus,
quem freventavit mater Christi: domus item Pilati, in qua nunc
& judicia exercentur, è qua reus voce Pilati, & insanis populi
postulationibus, ducebatur ad supplicium: ad hanc nulli Chri-
stianorum aditus datur, qui muro inde arcentur: Ad sinistram
domus Herodis, quæ ipsa quoque peregrinis clausa est. Neque lon-
gè abest piscina probatica, cujus aquam angelus Domini commo-
vit. Item ad dexteram templum Salomonis, clausum Christianis:
ad sinistram ædes Joachimi & Annæ, Christianis clausa.
Hinc porta est extra urbem ducens, ante quam Stephanus la-
pidatus perhibetur, in clivo montis, ubi adhuc lapis prægrandis
conspicitur.

Extra urbem hæc ferè sunt: Torrens Cedron in valle Josaphat,
quem transierunt cruce Domini usi pro ponte multis se-
culis: In valle Josaphat sepulchrum Mariæ, ad quam descenditur
gradibus XLVIII. in sacello admodum angusto: Exeuntibus è
templo XII. gradibus, offert se mons Oliveti: hinc egressis osten-
dit se porta aurea, per quam invecus est Christus in urbem die
palmarum; locus, quo captus fuisse perhibetur, lapidibus obstru-
ctus est: in clivo montis Oliveti Mariam ad cælos ascendisse mo-
nachi nugantur, tradito Thomæ cingulo, cui Mariæ discessus si-
gnificatus paulò ante fuerat, non longè inde, allato ramo oleæ,
Mons Oliveti quasi penu est omnium indulgentiarum, nomine
totius Galilææ, quam intrare, metu latrociniorum non est tutum.
Ascendentibus montem ad dexteram, fuit templum ingens
quondam, nunc verò vix rudera supersunt: reliquum Sacellum, in
cujus medio lapis, cui vestigium dextri pedis Christi, ad cælos a-
scendentis, impressum fertur, sub sacello tumulus Pelagiæ: Ad
hujus montis radices ferè Christus docuit: Beati pauperes spiri-
tu. Est ibidem sepulchrum Absolonis: ad sinistram rudera con-
spiciuntur templi cujusdam, juxta quod rapere voluerunt Ma-
riam Judæi, cum mortuæ funus efferretur: Hic delituit Thomas
ille incredulus, donec surgeret Christus à mortuis: neque procul
abest monumentum Zachariæ.

In

In monte Sion, gradibus tredecim descenditur in templum: sub altari summo locus est, quo cum discipulis Christus comedit agnum Paschalem: ad dexteram ara, ubi pedes lavit discipulis: ad sinistram extra templum summum seu primarium sacellum est, in quo spiritum sanctum effudit in Apostolos specie visibili. In templo sacellum sanctæ virginis: Juxta aram mediam locus, quo die resurrectionis se matri vivum exhibuit: ad sinistram juxta aram crux stetit, longo tempore post reperta. Ad dextram cancellis ligneis servatur inclusa pars columnæ, cui alligabatur Christus flagris cædendus. Exeuntibus è sacello rotundus lapis in medio perforatus, ubi speciem hortulani indutus conspectus est. Ulterius progressus locus offertur tenebrosus & concameratus, quo custodiebatur Christus, dum crux pararetur. In monte Calvariæ fovea reliqua est, cui inserta crux fuit, Sacellum ab aliis ædificiis sejunctum, & omni ex parte liberum, in quo sepulchrum est Domini, humile sanè & parvum, orgyiam paululum longitudine exuperans, undiq; marmore incrustatum, ne quid avellatur: ei templo nulla alia lux infusa est, quam à lampadibus, quæ materia perpetuo & æterno igni suppeditata foventur. Ante ejus fores saxum jacet, cui in sedisse angelus dicitur, nuncius resurrectionis.

A monte Calvariæ versus occidentem descendendo, est Golgatha, in quo apparet rupes illa, quæ crux stetit, Eusebius libro 9. capite 6. à galgal, id est à volvendo, & à multitudine craniorum dicta. Distat autem mons Calvariæ, in quo Christus est crucifixus, ab urbe quinquaginta passibus, versus Aquilonem. Hunc montem Adrianus indidit urbi, muro cingens & mœnibus.

His ordine magnoq; studio lustratis pernoctare jubentur in templo à sacerdote, apertè denunciante absolutionem, & monente, ut se præpararent ad sacram Synaxin, & ut singuli confiterentur: media nocte fratres sacerdotes missam cantant, in ipso monumento, & in monte Calvariæ, eamq; ad lucem usq; producunt. Sole exorto monachi, quorum tenent lignea vincla pedes, ut ait Pontanus, in Calvaria missam cum celebrassent, ad sacram Synaxin peregrinatores accesserunt, Calendas Augusti: A meridie

meridie in templo ad sepulchrum Domini Equites auratos creavit Saxoniæ dux septuaginta, gladio leviter decussatim feriens humeros, eiqve illum tradens, qui creabatur, ut illo ritu admonitus pro defensione sui principis, religionis, subditorum, pacis, reipublicæ eo uterentur. His confectis requiem (sic Pontificii appellant cantiones funebres & nœnias, quibus defunctis, quietem precantur) canebant fratri cuidam, socio itineris, in monte Calvariæ mortuo. Dimissi è tumulo Bethlehemum abeunt, quod distat Hierosolymis milliare unum cum dimidio: media via congestus est acervus lapidum, in modum aggeris, ubi stella iterum magis apparuit, discedentibus Hierosolymis. Non longè domus Eliæ: locus unde ductus Habacuc: Domus à Jacobo ædificata post reditum è Mesopotamia, quò è patria fugiens Esavi fratris minas & tyrannidem fugerat: tumulus item Rachelis ex partu difficultate mortuæ.

Bethlehemi templum est Mariæ virginis, pulchrum & venustum: descendentibus ad sinistram gradus viginti spelunca offertur, quam Divus Hieronymus incoluit, religiosæ meditationi & versioni sacrorum Bibliorum ex fontibus Hebraicis intentus: incoluisse autem fertur annos sexaginta sex: ibidemq; mortuus & sepulturæ mandatus: Alii specum fuisse scribunt, in quo natus fuerit Christus, eò recedente Maria, quod in publicis hospitiiis non esset locus. Ad aram primariam alia est, in qua circumcitus est Christus consuetudine & ritu ceremoniarum veteris testamenti: ad sinistram ara itidem alia, ad quam Magi munus suum adornarunt, Christo infanti offerendum. Si descendatur, per gradus undecim, spelunca conspicitur, sacello egregiè ornato & constrato marmore: ad dexteram ara, juxta quam Maria Christum est enixa: neque procul inde locus præsepis ad aræ dextrum latus, in recessu interiore. Innocentes infantes in loco concamerato asservantur.

Tertio Non. Augusti montana petuntur, domus Zachariæ quæ Bethlehemo abest milliari uno, ad quam spelunca est, in qua Johannes Baptista latuit metu Herodis. Ad radices ferè montis fons, prope quem mutuo complexu se invicem salutarunt

Maria

Maria & Elisabeth. Zachariæ templum nunc à paganis abrogatum, factum est stabulum asinorum & bonum.

Reversi in urbem, in templo iterum pernoctarunt.

Ab est Jordanis fluvius ab urbe septem milliaria Germanica: metuentes autem pagani hostium incursiones, saluum conductum peregrinatoribus negabant.

In domo Caiphæ lapis repositus est ille grandis, quo munitum fuit Christi monumentum: præterea sacellum & ara.

Vallis Siloë fontem habet profundissimum, ex quo fascias lavit virgo Maria. Ibidem à Manasse dissectus Esaias serra lignea, & sepultus est in agro empto de pecunia cruenta & sanguinaria.

Bethaniæ domus Mariæ Magdalenæ diruta est parietinis tantum apparentibus: in reditu ad urbem domus Marthæ: hinc paulum digressis occurrit domus Lazari, qui à Christo in vitam fuit revocatus $\eta\delta\eta\ \epsilon\zeta\omega\nu\ \tau\epsilon\tau\alpha\pi\tau\alpha\iota\theta$: cuius domus sedem occupavit templum nobile sepulchro Lazari.

Cum non pateret accessus ad Jordanem hostilibus incursionibus infestum, iterum per vallem Josaphat transire placuit, ad templum Mariæ.

Octavo Idus Augusti, nocte concubia, & ferè media itineri accincti, dimidio fermè viæ spacio confecto, ante solis ortum, circiter horam secundam, Rhamam redeunt, numerati hospitium prius occupant, jussu paganorum præbentium cibum & aquam: Hic totum diem detinebantur, quod non conveniret nauclero cum paganis de mercede pro asinis meritoriis, & aliis. Accedebat impedimentum aliud ab itum avidè urgentibus. Nam fama percrebuerat inter ethnicos, fuisse inter peregrinos reges duos, quibus investigatis multam importunè postulabant à nauclero, qui eam rem dissimulasset. Ut verò tandem res dirimeretur, ducibus paganorum patronus tres vestes quisquiliatas, & aureos aliquot promittit: cæteris præmia peregrinatores pollicentur, darent modò operam, ne quid moræ abire festinantibus injiceretur. Eodem die vis orta à quibusdam apostatis Mamluchis, tumultus causa extitit in hospicio, ut fores obicibus & repagulis essent muniendæ adversus violentam impressionem.

F

Quinto

Quinto Idus præter mercedem, honorarium postulantes pagani,
quorum a finis usi peregrinatores fuerant, extorserunt à singulis
ducatum cum dimidio. Ad pagum ubi ventum est, unde tumultu-
tuoſè antè proruperant viri pariter & mulieres, pueriq; & senes,
iracundis animis vultuq; torvo, lapidibus iterum peregrinato-
res impetunt, verbera infligunt, manticas, ascoperas auferunt,
ex a finis excussos deturbant, tanta violentia, ut nec ullum du-
cem veriti, viam sanè longam inſequerentur, nec spes eſſet cele-
ritate evadendi, a finis, pro ſua natura, pedes lentè moventibus.
Ita agrè ſub ſolis occaſum Joppam pervenitur, & vix obtinetur
magnorum munerum pollicitationibus, ut principem, quem
ſolum incolumem omnes optabant, nauæ transmitterent, pri-
mariis Joppæ pernoctantibus perquam plurimimis, quadraginta
ferè, qui die demum ſequenti ducem ſunt ſecuti. At ne tum qui-
dem navigatio, ut ſperabant, ſucceſſit, detento patrono à paga-
nis, ne qua tamen vis illi fieret, quod in ejus ſalute ſuam quoq;
ſalutem conſiſtere non dubitarent, armis nonnulli & gladiis, li-
certandum fortè & dimicando quærendus abitus eſſet, inſtructi,
patronoq; ſuppetias allaturi, ab hoſtibus immanibus undiq; cir-
cumvento, naviculas duas conſcenderunt, & ad littus redeuntes,
exſcensione facta, dimicarunt, ut vix tandem, multis paganorum
vulneratis, patronus navem aſcenderet. Etiamſi autem polliciti
fuerant ei peregrinatores honorarium 50. ducatorum, eo tamen
iſe ſua ſe improbitate privavit, adductis in periculum vitæ cun-
ctis peregrinatoribus. Omnibus verò paratis III. Non. Auguſti,
ſole jam declivi ad occaſum contendente, vexillum ſacrum navis
eſt affixum, & repetito hymno Divorum Auguſtini & Ambroſii,
alacri animo, immani littore relicto, anchoris ſublatis, ſolve-
runt. Vix è conſpectu terræ ſanctæ in altum vela læti dederant,
cum ejus diei veſpera moritur Otho à Schidingen, eques auratus,
& quia à terra remoti erant, nec quando appuſſuri eſſent ſciebant,
ac ne licebat quidem, neq; ad ſiniſtram, neq; ad dexteram appel-
lere, hinc Turca, inde Sultano Ægyptio minas intentante, eratq;
maris unda commota & fluctibus agitata, quæ ſa vitia ſua curſum
inhibebat; nec ferre cadaver auram æſtivalem poterat: mediæ
ſcilicet æſtatis, quæ ſol geminatis radiis, dum per eadem loca, quæ
aſcen-

ascendendo calefecerat antè, calorem intendit, in mare projici-
tur. Decimo sexto Calendas Septembris, Cypri urbem Salinas
appellunt. Regina Cypri, per viros selectos, equites duos auro-
tos, ducem excipit, & si quibus hominibus egeat, promptè of-
fert: quos gratus accipit. Inter Cyprum & Rhodum mare un-
dosum non caret periculo, estq; navigandum per sinum flexuo-
sum, nec cursus est toto mari, quo Venetiis Palæstina aditur, pe-
riculosior: unde factum est, ut die demum vigesimo nono Augu-
sti (morati autem fuerant ad vigesimum usq; propter nauclerum,
sua ibi tractantem) Rhodum attingerent. Quo audito summus
Magister ordinis XXX. equites ad littus ablegat, qui splendore
regio humanissimè Saxonem exceptum, in ædes magnificè tape-
tiis & lectis ornatas deducerent. Saxo arcem ascendit, visurus
Sanctorum reliquias, quas ibi custodiri, Pontificii improbè nu-
gantur. Nam monachi fumum imperitæ multitudini venden-
tes, asservari in illa arce perhibent: Brachium Johannis
Baptistæ, brachium Blasii, Georgii, Stephani, brachium & ma-
num Catharinæ, Claræ, Thomæ: Os è cadavere Antonii: caput
unius ex undecim millibus virginum, corpus Euphemie: frag-
mentum crucis, de qua filius Dei pependit, pascha nostrum fa-
ctus: Nummum ex istis triginta, quibus venditus est justus, quem
vendebant filiis Israël. Crucem æneam è pelvi conflata, è qua
discipulorum suorum pedes Christus lavit: quæ crux ceræ im-
pressa, & in mare conjecta, sedare tempestates, & motos fluctus
componere, anili superstitione creditur. Conspectas ajunt,
duas spinas è corona Christo impositas, quarum unam singulis
annis florem die parasceses producere fama fuit. Hæc de cruce
ænea, ex Breitenbachio referimus, qui circa annum 1493. in Pa-
læstina cum fuisset, iter sacrum descripsit: Is verò Mergenthalius,
quem nos ducem sequimur, unam tantum spinam nominat, eam-
que florere dicit, eo etiam die, quo terræ conditus est Christus, &
addit idem procerum cornu unicornis.

Summus Magister ordinis, benevolentiam erga hospitem,
religionis professione sibi conjunctum declaraturus, Saxoni gal-
linas misit, perdices, lepores, columbas, capras, panem, & id ge-
nus alia esui apta. Ea vespera mundo valedicens, è vita excessit.

Bernhardus è nobilium Misnensium Schönbergiorum familia.
Sepulstu est die seqvente in cœnobio Divi Augustini, factæque
sunt & in arce & in omnibus templis inferiarum exeqviæ: Sepul-
tus ibidem est Conradus ab Amendorff, quibus, ut etiam cæte-
ris in hac peregrinatione mortuis, solutæ sunt exeqviæ. His e-
xactis noctu rursq; mari se committunt, cursumq; Modonam ver-
sus tenent, urgente id promissum Saxone, quod dederat Naucle-
rus, se recto cursu progressurum, quod diu in Cypro morati essent:
multum contra tendentibus nautis, ut in Candiam, quæ Creta
est, irent, quæstus sui causâ. Inter Candiam & Modonam,
in aëre circumferri supra aquas viderunt quiddam insoli-
tum, formam & specimen referens piscium: Pisces autem
esse narrantibus nautis, vero simile non videbatur, quia
novum erat & inusitatum hominibus nostris. Sed postea è da-
tis Principi dono, pisces esse alatos didicerunt, quos, quia alati
sunt, *χελιδόνες* appellant, de quibus Gesnerus: Ad lapidis ja-
ctum instar volucris evolant, ne piscium majorum præda fiant.
Noctu iis partibus internis, quæ rubræ sunt, coloris jucunditate
& splendore sandaracham vel cinabarim superantes relucet,
videnturque candentes carbones ore ferre. Madonam allapsi,
circa vesperam Henricum Busmannum, nocte præterita mortu-
um, sepelierunt, habitis exeqviis. Ventis usi sunt ad versis cum
è Modona noctu solvissent, quibus navem in alias atq; alias par-
tes raptantibus, neq; patronus, neq; nautarum quisquam certus
erat, aut ubi aut qua ferrentur: difficili tandem & ancipiti na-
vigatione Corcyram deferuntur XVI. eluctati magno conatu è
tempestatum procellis. In ea insula naves duæ erant, inq; iis
mercatores, petentes commerciorum gratia Alexandriam: ho-
rum primarii duo Saxonem adeunt, de reditu gratulantur, quæ
fama sit narrant, rumore emanasse Venetiis, ipsos omnes cap-
tos & ductos Alcairum: magnamq; ex ea re esse luctum. Discesse-
re tum à nostris Belgæ, Britani, Mediolanenses, cum honorifica
valedictione, & studii atq; officiorum suorum delatione: dubia
fortuna XII. Calendas Octobris Corcyra relicta navigarunt
Corfulam usq;, ibiq; quieverunt unum diem: Calendas Octobris
prospero & secundante vento, & ad voluntatem fluente, proxe-
Etii

Et sunt: die altero tempestatem veritus Nauclerus, renitentibus
& principe & pluribus, cursum vertit intra duos montes, & na-
vem firmavit jactis anchoris: nocte concubia tanta tempestatas
orta, tanta fluctuum & ventorum vehementia fuit, tantæq; plu-
viæ, ut anchoræ duæ validissimæ fractæ dissilierint. Quod si in
alto deprehensi fuissent, iudicio patroni, sine fato singulari, fieri
non potuisset, quin naufragium passi, in universum omnes in-
terissent: duravit hæc procellarum agitatio, collicitis & de vita
dubiis omnibus ad diei tertii meridiem: tum, Parentium non
ausi metu pestis, quæ ibi grassaretur, quarto Non. Octobris Rovi-
nium veniunt, parvum oppidum, ditionis Venetæ, celebre sepul-
chro S. Euphemie, quam leones veriti sunt attingere. Inde in
portum Venetum, cum dulcissima acclamatione omnium mari-
vasto superato appulerunt. Ibi tum timens sibi Nauclerus geni-
bus flexis veniam supplex petit, si qua sit in re offensus princeps:
reductam à se ejus illustrem Celsitudinem pertot tantasq; diffi-
cultates salvam & incolumem. Intercedebant etiam fratres, ne
vindicaret injuriam princeps, at ille tristior aliquantulum & du-
rior, se facturum dixit, quod æquum foret: relaturum qualem
meruisset gratiam & præmia. Tædio longinquæ navigationis
studio ardebant & cupiditate terræ, itaq; parum erant solliciti de
sarcinis. Senatores Veneti & Ducis, & suo nomine principi
de reditu gratulati, donarunt ipsi hypotrimata, candelas, incen-
sa, aromata, Zaccarum &c: ut moris est. Iterum Andreas Ve-
draminus, ordine 71. Dux, missis illustribus viris Genteleonibus
ex ordine senatorio, suam illi prolixè offerebat benevolentiam,
addita excusatione, impediri se medicamentis, quibus ratione
valetudinis uteretur, quò minus conveniret ipsum, petere autem
magnopere, ne ejus Celsitudo id sinistrè accipiat. Destinatum à
se domum, principe non indignam, quò divertat, non facturum,
quin quam primum possit, officii causa eum accedat & benevolè
colloquatur, amicitiamq; contrahat. Respondit per Mellerstadi-
um Saxo, ex longinqua peregrinatione se rediisse, vestes tam su-
as, quam comitum detritas, nolle prodire in publicum: condu-
xisse in loco ab hominum frequentia remotiore hospitium, ut
solus sit: vestibus reffectis, novisq; comparatis, aditurum se du-
cem.

cem. Pridie idus Octobris dux, universo senatu comitante hospitium Saxonis accedit: quibus obviam egreditur Saxo, & utriq; se invicem officiosissime salutant. Erat dux statura procera, ætate grandi: unde Saxo fertur dixisse: Eligia Venetis duces, servituti aptos, qui videlicet secundum leges gubernent, iisq; teneantur. Presentibus omnibus senatoribus pro defunctis missam celebrari curavit: hinc supplicationes fieri, pro itinere feliciter confecto, quibus peractis demonstrarunt fiscum, & thesaurum ex gemmis, auro, margaritis, multis annis, collectum, tanti precii, ut vix æstimari possit: patera sunt ex smaragdo, adamante Jaspide. Libuit Paduam excurrere, urbem amplam, Venetæ ditionis, cujus cives Venetos imitati, fuere humanissimi. Venetiis digressi, navi vehuntur Mestrium: Tarvisio ubi abiissent itinere trium dierum, nunciabatur Turcas vi maxima invasisse ditionem Hamburgensem: homines ex agris in urbem cum suis confugisse fortunulis. Exploratoribus missis, qui id certò cognoscerent, Arnsteinum & Solcenmarkum exustum refertur, damnaq; terris tam Cæsaris quam Episcopi illata infanda: quod si, re non satis cautè cognita, iter continuassent, in copias hostiles incidissent. Quarto Calend. Novembris Kinbergi, sylvam barbaram tolli curaverunt. Audito, redire peregrinatores, obviam Saxoni veniunt 50. equi, ex aula Imperatoria: & Neustadio occurrit cum magno comitatu Maximilianus: & ejus conjunx Maria, cum suo gynæceo, cūribusq; tribus auratis gratantes reduces, cum summa & honorifica salutatione. Ad significandam lætitiā concurrerunt decursu ludicra aulici, & idem eos comitatus & exoptatissima gratulatio usq; ad arcem celebravit. Imperator ipse comitatus Saxonem ad hospitium ab hoc prohibetur: Ne qua deesset materia læticiæ III. Non. Novembris nuptiarum solennitas instituitur, juncta è gynæceo pedisse qua aulico cuīdam, cum apparatu magnificentissimo, qui reges decet. Cū enim honore sint eminentiores, splendore etiam cæteros ut anteant oportet. Postridie nuptiarum Decursio militaris instituitur: Nam pro muneris præstantia, & gradus excellentia, non leves magnorum principum lusus esse convenit. Concurrunt igitur Saxo, Hennebergius, Mansfeldius, Zigelheimius. Albertus à Maria Maximilianæ conjugē

conjuge monile retulit, cum materia, tum arte eximium, quæ co-
ram nonnulla petenti, nihil recusavit, abunde pollicita omnia :
Et abituro Imperator septem pocula donavit inaurata, Maximili-
anus verò tres eqvos præstanti forma, phaleris ornatissimos: ad-
junxitq; discedentibus duces eqvites quingentos, per Honfel-
dam, Milcoviam, Ambstetam, Ebelsbergum: Et venerunt Pu-
erbachium, patriam clarissimi Mathematici, Georgii Purbachii in-
de denominati, præceptoris Johannis Regiomontani, sub domina-
tu Comitum Schaumburgiorum, quorum unus obviam principi
prodiit hinc Scherdingum, sub ditione Bavari Ludovici, post Bru-
noniam, liberaliter accepti à principe: deinde Burghusio immi-
nentibus propè ab oppido occurrit gratulabundus in prato Geor-
gius dux Bavarix, & Georgii conjux Ameleis soror Alberti, ma-
gno cum comitatu mulierum: de curru & eqvis utriq; descende-
runt: post multa vota, & gratulationes blandissimas, arcem Saxo
occupavit, sic volente Bavaro & biduum ibi morat9, duobusq; do-
natus nobilibus die Elisabethæ, Comite Georgio Novum forum:
hinc Landshuttam processerunt: & Ludovicum ducem non satis
firma valetudine utentē accesserunt & perquam benignè tracta-
tus, donatusq; Albertus duobus eqvis generosissimis, IX. Calen-
das Decembris Ratisbonam ingressus est Episcop9 Eichstetensis,
principem bellicosum, & armis gaudentem, armis donavit, non
ignar9, munera, quibus quisq; delectatur, ea esse gratissima. Hac e-
tiam urbe post se relicta, quia diuturnior absentia desiderium pa-
trix movebat, die Divæ Catharinæ Ambergam ingressi, quamvis
reditum ad suos maturantes, tamen postridie retenti sunt, ab O-
thone Comite Novifori, & Philippo Palatino, nec inhonorati
abierunt, pignus benevolentix & amoris principibus quidem sin-
gulis eqvum dantibus. Ducis verò conjuge monile, non exigui
precii. Tertio Calendas Decembris, qui erat pridie Andree, non
parvo numero aulicorum & satellitum muniti Vunfidelium de-
ducebantur, jussu Marchionis, metuentis insidias à Plauensi prin-
cipe: Ernestus autem, qui unice fratrem amabat, cum quo à pri-
mis annis vixerat conjunctissime, percepto rumore de fratris
exoptatissimo reditu, Olsnitium usq; obviam ei processit, comite
Misnensi Episcopo, & postquam alter alterum in conspectu ha-
buit,

buit, de equis se demittentes, in mutuo amplexu diu haeserant, quasi praetermissos fructus suavitatis, pietatisque praeteriti temporis omnes exacturi: Cal. Decemb. Zviccaviam introeuntibus mirifico studio omnium aetatum & ordinum, incredibili concursu totius urbis, a sacerdotibus, monachis, scholasticis, senatoribus, plebe, virginibus, mulieribus, cum vexillis, sacris, cereis, Divorum reliquiis, hymnis, obviam itum est, deducuntibus reduces in templum Beatae virginis; similiq; studio a Chemnicensibus. Tertio Decembris adventus eorum est expectatus ante urbem in plurimam usque noctem, qua oppressi retrò quidem cesserunt, nihilominus, pluribus locis quam quadringentis ignes undiq; relucebant, & lampades, cum in domibus privatis, tum publicis compitis: Nec cedebant ulli Fribergenses honestissimo occursum suam erga principem bonum declarantes observantiam. Usque adeo mentem subditorum occupat magistratum pietas, & in sui amorem atq; charitatem excitat erga inferiores aequitas. His ad urbem Dresdam appropinquantibus, praeter Alberti ipsius, & Ernesti Electoris conjuges, omnes cives cum plausu, campanarum sonitu, cantibus & laetissima gratulatione ad arcem usque redeuntes sunt prosecuti, & publicè actae gratiae pro salvo & felici reditu principis. Sic mille viarum terra, mariq; periculis superatis divino ductu, domum reductus est, Nonis Decembris, per mensus Germaniam Magnam, Italiam, mare Adriaticum, Jonicum, Creticum, Syriacum, Palaestimam, novem mensibus. Etsi autem non sum nescius potuisse haec multò ornatiora fieri & copiosiora, si descriptionibus geographicis adumbrata, vetustioribus historiis amplificata prodissent: tamen nudam eamq; simplicissimam & verissimam expositionem sequi malui, earum rerum, quae illo anno, in quo versata fuit narratio nostra, acciderunt, quam è Breitenbachio, Helffrichio, Seidlitzio, Johanne Ehrenbergio, Daniele Ecelino Aroviensi transcripta coacervare: non quòd horum tolerantiam aut studium reprehendam, digni enim sunt quorum fama ad posteros transmittatur: Sed quia ipsa simplex veritas, sine ullo fuce per se delectare lectorem potest, & suam unicuique laudem censemus relinqvendam integram. De toto verò itinere religioso, ejusq; causa, de Divorum reliquiis, de sacris locis illustratis

stratis, quid sit sentiendum, rectè ii statuent, quibus verbum di-
vinitus patefactum fidei norma est: quo docemur, unicum esse sa-
crificium, unicum opus, quo cœlum meremur, sacrificium filiæ
Dei, induentis nos indumento justitiæ, & hæreditatem vitæ æter-
næ, sua morte acquisitæ, credentibus imputantis.

Venio ad bellum Ungaricum: nisi Europa fato quodam
sinistro afflicta fuisset, arma Turcica inhibuisset & toto Danubio
eiecisset Mathias. Hic enim Turcis terrori erat, quos ad exem-
plum Johannis Hunniadis patris sui, viri fortissimi, & muri instar
contra impressiones Turcicas, fatigavit: sed impeditus est ejus
impetus, & ardor non nihil restinctus bellis Christianorum prin-
cipum domesticis, & ambitione. Nam Fridericus Imperator,
Matthiæ iniquissimus, quacunq; sanè ex causa nostrum nunc
non est inquirere, ac ne in proclivi quidem, conjugium regi, quod
appetebat, negabat, & regnum Boemiæ conferens Vladislao Po-
lono Matthiam præteribat, fœderibus fortè confisus Boemi-
cis & Polonicis. Quare cætera sapientissimus Imperator, mi-
nus cautè, virum bellatorem offendens, & in proceres Austriacos
severior, Austriæ & Germaniæ bella attraxit ferè exitiosa, & Tur-
cis ad vexandam Ungariam occasionem præbuit. Nam Mathias
anno 77. in Austriam irruens, obvia quæq; usq; ad extremos Ba-
variæ fines vastavit, & subegit: Viennam obsedit, Imperatorem
ad conferenda sibi regni Bojemici insignia adegit, frustra expe-
ctantem auxilia à Polono, collata antea Vladislao, ut juri suo in
regno Ungariæ renunciaret, Imperatori extorsit. Initæ sunt ra-
tiones pacis, sed induciæ potius sunt judicandæ. Quia dum vi-
veret Mathias, domo Austriaca felicior & potentior fuit. Et si
enim reconciliati sunt Imperator & Ungarus, tamen anno ab
hoc, quo hæc gesta sunt, tertio per legatos Austriam vexavit, quòd
corona Ungariæ esset transportata in Germaniam, quam repe-
bat, etiam morbo articulari æger, & anno 85. Viennam, post
diuturnam obsidionem, occupavit. Nova civitate obsidionem
adhuc sustinente, quæ & ipsa tamen longius anno armis cinctæ
Mathiæ se dedidit. Fridericus Imperator, quæ ratione rebus lapsis,
& in dies singulos in pejus fluentibus, succureret, ignarus: Vidit
enim Mathiæ omnia cedere, torrentis instar, quidquid occurreret,
proster-

G

proferenti, coëgit comitia Norinbergæ, & injurias Mathiæ con-
questus, quo in periculo non tam Austria esset, quam tenebat,
ostendit, quam reliqua Germania, cui Mathias gravis hostis &
violentus immineret. Principes imperii primumquidem priva-
tam hanc esse causam, ad Imperatorem, & Austriacos pertinen-
tem, asserere: eamq; ob causam, iniquam sanè postulationem
videri, ut sumptus imperium conferret: neq; cum Imperio certa-
men esse Mathiæ, sed cum familia Austriaca. Si quid moliretur
adversus dignitatem libertatemq; Germanici Imperii, non defu-
turos, non modò non sumptus, sed nec sangvinem & vitam
quoq; atq; spiritum, quem vir quisq; optimus patriæ & communis
saluti debeat. Post verò cum hortationibus preces adderet, habi-
ta ratione dignitatis Imperatoriæ, sumptuum bellicorum par-
tem sunt polliciti. Sed qui bellum gereret, non erat, alio aliud
ad removendum à se periculum prætendente: Tum oblitus di-
gnitatis suæ Imperator, admodum grandis natu, & cum natura-
tum ætate ad præliorum congressus, non satis habilis, Albertum
nostrum Saxonem, cum lacrymis & amplexibus orare, ne desine-
ret cumulare priora in domum Austriacam merita: in eo solo
spem collocatam recuperandi amissa, & reprimendi Mathiam
adversarium, non tam animi fortitudine, quam fortunæ succes-
sibus & truculentia formidabilem. Alberto non de erant causæ,
quibus adductus id recusasset, dehortantibus etiam consiliariis;
tamen quia avunculus erat Imperator, cui debebat amorem &
majestate imperii, atq; dignitate nominis Germanici, quæ in Fri-
derico vertebatur, vehementer movebatur, & quia lætabatur da-
tam sibi opportunitatem congregiendi cum viro sui temporis for-
tissimo felicissimoq;, victoriæ quasi sobole, qui nihil non sibi
cessurum putaret: Si quidem nullo bello plus gloriæ paratur,
quam contra fortissimum quemque. Quare in Austriam movens
VII. Augusti, anno 1487. munitiones aliquot recuperat: Verum
quia nec auxilia mittebantur ab Imperio, ut ex pacto convenerat,
& bellorum nervi de erant, duo enim tantum nobiles venerant,
nec satis instructus erat, nec audebat suos, animo quidem & ar-
mis non inferiores, numero tamen longè impares, Martis alex
committere: itaq; progressus est Mathias, & moram necessariam
Alberto

Alberto trahente, ne exercitum hosti proderet, Neustadium occupavit. Collegit tamen exercitum qualemcumque; cum autoritate nominis & celebritate famæ è bellis superioribus, tum suis sumptibus, & amicorum, quamvis serò comitantium ope atque subsidio. Etiam si autem non vicit Mathiam, neque universam recuperavit Austriam, ad conditiones tamen pacis satis æquas accipiendas coegit, meruitque testimonium luculentum viri laudati, qui diceret, hunc Albertum solum sibi obstare, quò minus castra poneret in media Germania. Addunt autem historiae in illis induciis faciendis, quæ pace priorum annorum fuerunt firmiores, sancita durissimis conditionibus, convenisse Ungarum & Saxonem in Divi Hippolyti oppido, & nemine conscio, collocutos de induciarum unius mensis tempore, quo pacificationis ratio iniretur. Ante conclave autem inter ministros, regis & ducis factò murmure, & altero alterum, ut sit inter hostes verbis irritante, seditionis metuens consiliarius, fores aperit, tum alter alterius humeris brachium iniecisse, & ambo se mutuò complecti conspiciuntur. Ne verò à pace esset alienior Albertus, multa erant, quæ hortarentur, auxiliorum inopia, impetus Mathiæ, & ejusdem felicitas: metus, ne in Germaniam provolveretur hoc belli incendium, & ne occasione hac usus admodum commoda Bajazetes Turca, occupatis bello intestino principibus Christianorum, & in sua viscera sævientibus, se moveret: Pecuniæque defectus, qui tantus erat, ut postulantibus militibus stipendia & hastas atque iectus bombardicos minantibus, triginta millia nummum de suo numerans, furiosos sedarit. Neque dubitabat, quin morbo fractus, bello fatigatus & longinquitate temporis molitus Mathias, ad pacem esset pronior. Itaque facta pace, arma domum retulit, sed quam antea Imperator humiliter & supplex etiam profusis lacrimis ad bellum gerendum obtestatus fuerat, eum ne in conspectum quidem suum admisit: Non quòd esset, quod in fortissimo heroë desideraret, sed quia consciò sibi male erat, qui adeò inermem, contra pacta, gentibus ferocissimis objecisset, & spe auxiliorum deseruisset: & quia non erat, unde belli impensas numeraret. Accidit autem perquam commode ista pacificatio: Nam, si productum longius fuisset istud bellum, neque solertia Alberti

berti sedatum, sopitumq; conditionibus tolerabilibus, & ut e-
ventus docuit, domui Austriacæ frugiferis, non faciliè sustinuis-
set bellum Imperator, alterum contra eum ducem, qui quæcum-
que in partem se converteret, victor rediret, alterum verò ad-
versus Frisios, populum ad seditiones concitandas natum. Nam
non ita diu post, capto à Gandavensibus, qui primas sibi audaciæ
partes sumebant, erantq; cæteris confidentiores, atq; ad facinus
tantum paratiores, & à Brugenfibus rege Maximiliano bellum
exarsit in Germania inferiore: ad quod tollendum, eo duce opus
erat, qui cum Mathia manus conseruisset.

*Bella Bel-
gica.*

Belgica duo bella gessit: alterum Imperatoris & Imperii
nomine, alterum suo & filii Henrici. Ac primum quidem pro
Maximiliano gestum est Friderici Imperatoris filio. Is enim rex
Romanus declaratus XVI. Februarii Francofurti ad Mœnum post
acceptam coronam, primum Aquisgrani XXVIII. Martii (nam
ter coronari solent Imperatores Romani veteri consuetudine pri-
mum Aquisgrani corona Caroli Magni ferrea ab Antistite Colo-
niensi, qua fortitudo & robur significatur: deinde argentea ab
Episcopo Mediolanensi, in villa Modiciensi: qua claritas &
splendor: tertio aurea in Ecclesia Divi Petri ad aram sancti Mau-
ricii, qua principatus & justitiæ dignitas designatur) cui corona-
tioni inter fuit officii & honoris causa Albertus, equitatum du-
cens, omnium, qui unà aderant, ornatissimum: Roma cum de-
scenderet in Flandriam, quam, conjugio Mariæ, ex hæreditate
dotali à sacero Carolo Burgundo tenebat, contemptus est, & tan-
dem etiam captus. Minori enim erat autoritate, quod contra
aliorum imperatorum morem, nulla insigni pompa conspicuus,
nullo comitatu magnifico septus, nullo exercitu munitus esset.
Perstringit enim imperitos, & in oculos vanæ multitudinis in-
currit externa magnificentia. Neq; verò aliter Maximiliano li-
cebat, siquidem dum viveret pater, nihil peculii possidebat, su-
stentatus munificencia Sigismundi patruelis. Contemptum au-
gebat præfectorum avara injustitia, qui novis quotidie exactio-
nibus subditos expilabant: solet autem vulgus, si quid præsidium
culpa sit injuriosum, in principes exacerbari. Eamq; acerbita-
tem animorum irritabat, imperando non exiguam vim pecuniæ,
cui

cui solvendo esse non videbantur, & nonnullos capite truncan-
do: Et tacite respiciebant nonnulli ad Gandavensium exemplum,
urbem populosiorē, & Gallis addictissimam. Nobilitas & or-
do equestris nihil recusabat, qui indignè ferebant civium auge-
scētem in dies licentiam: Ecclesiastici verò hac conditione,
quantum jure fieret, & salva libertate sua, assentiente pontifice:
non ad bella, ad quæ non essent instituti aut edocti, sed ad aulam
& dignitatem regiam. Plebs verò parum sollicita, quòd sum-
mo principum Electorum, omniumq; ordinum imperii consensu
esset designatus Imperator: quòd non regi solùm, sed ipsis glo-
riæ id esset futurum & ornamento: quòd arma Imperatoris po-
tentis essent metuenda, cujus dignitatem totum esset vindicatu-
rum Imperium, suæ cupiditati obseqvebatur: Furiosè pridie Ca-
lendas Januarii in custodiam, liberam tamen, deposcitur Maxi-
milianus à Brugensibus 1488. & in domo Audientiarum Johannis
de Grossis novem menses asservatur, multis nobilibus aulicis in
conspectu Maximiliani, spectaculo visu horrendo, trucidatis.
Quo facinore audito, tota commovit se Europa: inde arma in-
tentante Imperatore, & universa conjurante Germania: hinc
censuram Ecclesiasticam, & excommunicationis fulmen vibran-
te Papa: Facinorosos autem ipsum facinus reddit pervicaciores.
Igitur ab infania neq; nobilitatis elapsæ communicationib9, neq;
Imperatoris irati vindicta, neq; pontificis diris revocabantur.
Cum vitæ periculo fiebat, si quis vel mussitaret pro rege: prodi-
tor patriæ appellabatur, qui injuriam principi factam judicaret.
Sed crudeliores cæteris Gandavenses, qui nunc blanditiis insidio-
sis, nunc vi regem Brugensib9 ereptum moliebantur tradere Gal-
lo hosti. Fridericus imperator bellum immanibus hominibus
denunciat, quiescente & sedente rege Maximiliano, qui jura-
mento confirmaverat Brugensibus, non futurum vindicem,
neq; persecuturum injurias sibi illatas. In hoc tumultu Philip-
pus Ravensteinius, qui nomine Maximiliani juraverat Brugensi-
bus, & quo autore fœdus factum fuerat, ad Gallum Carolum VIII.
Ludovici XI. filium transivit. Slusa oppido & arce occupatis &
munitis: & robur nobilitatis Germanicæ fractum erat oppugna-
tione: Thami, interjecti inter Brugas & Slusam. Albertum mul-
ta de-

ta dehortari poterant ab hoc bello : dissidium inter fratris filios
& regem cum Polonia tum Ungaria : longinquitas terræ, aliena-
ti in conventu Lipsiensi, quo pecuniam imperarat invitis, subdi-
ti : ordinum ditionis suæ similtas, cum habito Dresdæ consilio
omnibus adversantibus publicè professus est, se contumeliam il-
latam avunculo, Imperatori, Imperio, bonis, quieti, vitæ ipsi, qua
nihil sit charius, longè ante ponere : Iturum bonis auspiciis. Qui
nolint se sequi, maneat : Qui sponte sequantur, gratiam iis se
habiturum. Rebus itaq; domi compositis & gubernatione com-
missa Georgio Filio natu maximo, annum ætatis agenti deci-
mum septimum (natus enim fuerat anno septuagesimo primo) &
adjunctis illi consiliariis, profectus est. Quamvis autem in iti-
nere audiret, ubi jam venisset in Hassiam, regem custodia libera-
tum, perrexit tamen, estq; à Maximiliano prodeunte illi obviam
extra portam, & ab Imperatore sub ipsis portis, exceptus. Venera-
bantur enim, ille natu majorem : hic rebus gestis & fama nomi-
nis clarissimum. Cæteris principibus domum repedantibus,
Imperator, levibus aliquot præliis factis, & Gandavenfi agro
vastato, invito Maximiliano, qui sacramenti religione ductus
nefas sibi putabat, quidquam hostile agere, abiturus salutem
filii Maximiliani, & ex hoc atq; Maria Burgundica nepotem
Philippum, natum anno 78. cujus tutelam, ut planè excluderetur
Maximilianus terris dotalibus, sibi Gandavenfes vendicabant, ut
etiam Margaretae filia commendat patrem suorum, conservato-
rem tranquillitatis publicæ Albertum salutat, gubernationi præfi-
cis, belli ducem constituit, urbium administrationem ei soli com-
mittit. Arduum onus videbatur : Sed arduum magis, deserere
Imperatoris avunculi filium publico consensu regem creatum
Iniquè ferebant Flandriæ externi principis dominium : infesti ad-
modum regi, clandestina coqvntes consilia cum Gallo Philip-
pum malebant Ravesteinium, qui Slusam tenebat, & exercitui re-
gis imminebat, quem casum profligarat ad Thamum. Qvæd ubi
intellexit Albertus, comitate agendum ratus, neminem fidum de-
prehendit, & sua consilia prodi. Bruxellenses oppida aliquot
occupant : Ipse Grimberga vi expugnata, de Thamo arte occu-
panda consilia inicit. Brugenibus nihil damni infert, ut juramentum

tum

tum, quantumvis à rege vi extortum, ne violaret, & commodius;
id quod agebat, perficeret. Petivit autem à Brugenſibus ſe intro-
mitti inſpiciendæ urbis gratia, & colloqvendi cum primoribus de
re magna & ſeria: Quo impetrato, eqvites præmittit, paratum
hospitia & cibos. Credebant Brugenſes pernoctaturum ibi prin-
cipem, nec dubitabant admittere majorem etiam multitudinem:
vel quia nihil mali ſuſpicabantur: vel, quia ſi quæ vis fieret, pares
ſe pro civitatis magnitudine & civium copia, futuros ſperabant
ad reſiſtendum: alii igitur hospitia ingrediuntur, alii porta, quæ
Thamum itur, exeunt, ſimulantes id eò fieri, quòd nollet omnes
princeps urbe recipi, ne vim cives metuerent. Princeps verò aliò
ſelectit, & Brugas nunciari jubet, in diem ſequentem ſuum ad-
ventum differri: quare nec alii eqvites in urbe diutius ſibi moran-
dum putarunt. Ubi conveniſſet eqvitus univerſus, Albertus
urbem Thamum improvifo aggreditur, &, quia auxilia à ſociis
ſibi mitti Thamienſes opinabantur, oppreſſi ſubitò in poteſtatem
Alberti venerunt arte, qui expugnari antea vi non poterant: eſtq;
interceptus Brugenſibus commeatus, & de pace agitata à Ravestei-
nio conſilia, ſolutaq; à Brugenſibus ſtipendia militibus, non mo-
neta excuſa, quæ nulla erat, ſed argento: Inſidias, quæ ipſi ſtrue-
bat Ravesteinius, tormentis æneis latenter diſpoſitis ex utraqvè
ripæ parte, ubi pontem tranſiturus erat, effugit, ſive caſu & genio
quodam propitio admonitus, ſive ſolertia militari fraudem de-
prehendens. Bruxellas obſidet: pecus civium abigit, cives te-
merè prorumpentes cædit. Cùm verò ſtibendium non accipe-
ret ab Imperatore, qui tum erat in Austria, vel quia non erat, un-
de ſolveret, nec ab urbibus, quæ regem ſeqvebantur, ex hauſtis,
quicquam impetraret: Veteranis tumultuantibus, & ad ſeditio-
nem omnibus ſpectantibus anxius animi, conſilia primùm verſa-
bat atrociam & violentiam, reprimendi eos ferro: poſt verò tutius ra-
tus diſſimulare & compeſcere motus animi iracundos, blandè mi-
lites compellendo, & in furorem veluti actos, jamq; iectum tor-
mentorum minantes ſedat. In ſe nihil moræ, quæ ſtipendia ac-
cipiant: communem fortunam ne recuſent, & propriam expe-
tant: ſiquidem Imperatoris id fiat culpa: non auſus dicere quic-
quam contra rebelles & ſeditioſos, de pœnis licentiæ: theſauros,
& quid-

& quidquid auri argenteive facti infecti erat, furiosis offert: malle se egere, quam milites suos. Nec verò impunis fuit ea seditio: nam in oppugnatione Arschoti, maxima pars autorum hujus tumultus cecidere, ut nec Arschotentibus insolentia, quod scrofa muris imposita, quæ colum tenebat & fusum, tum demum ab Alberto captum iri urbem clamitabant, cum pensum scrofa absolvisset, perque vicos urbis scrofam egerunt, Bacchi ministris rabiosiores. Dissimulabat ignominiam Albertus, & contra Ravesteinium creditus ire, quo iter direxerat, retrò abiens invadit urbem vino somnoque sepultam VI. Non. Maji: urbs crematur, ciconiæ nido flammæ concipiente, incertum unde: Primo incursum fit cædes, postea miles inhibetur, civitate misericordiam orante. Hoc casu territi Themenses, præsidio firmissimo muniti, veniam orant, concussi nocturno Alberti adventu: à cæde sibi miles temperat, sed à direptione ut sibi temperaret in urbe opulentissima, in quam multi alii suas fortunas convexerant, sibi temperare non potuit. Lovanienses & Bruxellenses similem veriti exitum, ne militem avarum ditarent, ad ducem legatos mittunt, qui serius sunt auditi, quod ab peste infectis venirent locis, & quod maximum erat, ut quibus erat iratior, rursus responderet. Reversos ad regem rejicit, cujus sit exploraturus sententiam: die iterum constituta, mutata veste, habitu pullato, supplices veniam orant: culpam belli à se remonent, in præfectorum rapacitatem, & in plebem, quæ ab his irritata fuerit, & inflammata, conferunt: se invitos veluti procella raptos in commune pelagus: Nihil recusare, modo pacem consequantur. Albertus re sapienter deliberata, accurateque pensitata, quia instabat bellum à Montfortiis, quia nondum erat omninò fractus Ravesteinius, quia metuebat, ne supplices, qui nunc essent, abirent in furorem: quia orabant Flandrorum & Brabantinorum eorum legati, qui à rege non defeceant: exprobrata ipsis crudelitate in ministros regios innocenter occisos levitate, qui justis principis dominio excussi Gallum sequerentur, veniam pollicetur, verum his conditionibus, si se tradant, regios restituant, multam solvant, hostes regis Maximiliani relinquant: sua omnia sequi dedant. Hoc modo rebus in Belgio sopitis, Norinbergam proficiscitur, cum præfectis, tum subdi-

subditis, sui unōq; officii admonito. Annus tum agebatur
1491. cum Norinbergam veniens in solenni principum conventu
publicè fides, fortitudo, scientia bellica, meritaq; non tam in do-
mum Austriacam, quæ sint maxima, quàm in ipsum imperium
commemorata sunt ab Imperatore: qui solus suam vitam, suum
corpus periculis hostilibus & sanguinem objiceret: ornatusq; au-
rei velleris insigni, quantum esse potest, honoris & benevolentia
pignore maximo: in quem ordinem non recipiantur, nisi intimi.
Consuetudo enim est principum, ut peculiari societate & ordine
constituto, certisq; legibus devincto se ejus principes & magistros
faciant, & non, nisi quos habent fidissimos, & virtute atq; fortitu-
dine perspectos sibi adsciscant. Ita Aurei Velleris ordo cœpit:
sive Johanne Nivernensi, Caroli VI. Regis Gallia agnato, sive Phi-
lippe Burgundo autore, sive alio: Varia enim scribuntur. Al-
bertus II. Imperator Draconem gessit, cruce capiti infixâ, eoq; in-
signivit Adolphum Ducem Schlesuicensem, & Schaconem Ran-
zovium: Johannes Moscovitarum Imperator anno 57. ordinem
crucis caelestis & rosæ unionibus ornata, fundavit, de cujus cate-
na quadraginta duum articulorum, imago dependet Christi tri-
umphantis & ad cœlos ascendentis: Fridericus II. Rex Da-
nia ordinis sui insignibus utitur Elephante turrato è solido auro:
quo præter cæteros conspicui sunt, Petrus Danielis, qui bellum
gessit Friderici II. Regis Dania nomine & auspiciis adversus Eri-
cum XIV. regem Suecia, frater, & Henricus Johannis Equitis
aurati filius, de nobilissima Ranzoviorum familia. Suntq; exem-
pla alia. Peractis Comitibus Dresdam secutus est tres filios, quos
Norinbergam ad se evocarat, & urbi incubuit instaurandæ, quæ,
præter famis malum, quo Germania universa ferè affligebatur,
Die Viti, à pistore, in platea Minore textorum, orto incendio,
ultra dimidiam partem, unâ cum templo S. crucis in cineres ive-
rat. Appetente hieme, Lipsia, eò enim paulò ante abierat, relicto
Georgio, discedens, rediit in Brabantiam, ducens secum filium
Henricum, & misso Senas in Italiam studiorum causa Friderico.
Reversus in Belgium Wordam, à Monfortis defensam, obsidet,
& deditioe post mensem quartum recipit: Monfortum ipsum
acriter oppugnatū subjugat. Harlemum oppidum Ravensteinia-
na fa-

H

na fa-

na factio Phrysiis evertendum commiserat, ut à defectione ad Saxonem alii deterrerentur: qui pro aquila panes, pro leonibus caseos ferebant in signis militaribus, ii ex insidiis cum se proripuissent, omnia fœdè diripuerunt, vastarunt, everterunt, perdidērunt: sed ex improvise Alberto occurrentes cæduntur, qui Harlemo recepto, castrum extruit, cui à Saxonibus nomen fecit, & præsidium Misnense imposuit. Hinc invitantibus Ziriciensibus se contulit in Zelandiam. Est Ziricea urbs unius insularum Zelandicarum, Scaldia videlicet, à Scalde flumine præterfluente sic nominata: extructa in formam civitatis tempore Lotharii Imperatoris, circa annum 849. ut scribit in illa ipsa urbe natus Lemnius, & à parvis initiis in eum splendorem adaucta, ut cum urbibus clarissimis exæquetur. Hujus civitatis tam potentis, & fidæ amicitiam non putavit repudiandam. Et quia domitæ videbantur fermè omnes provinciæ, inter eundem contendens Mechliniam, agrum Gandavensem vastat, operâ Henrici filii: Veriti graviora cives, senatum cogunt ad petendum veniam: Centum ex omnium numero lecti, factiq; Duci supplices, vix ægrè gratiam imperant. His etiam domitis Slusa restabat: quæ à Ravensteinio in sextum usq; mensem defensa, dedita tandem est: cum obsessis, tum obsidentibus minus feliciter agentibus. Obsidentes enim premebat firmitas arcium & munitionum, commeatus in urbe & rerum necessariorum copia: jactus tormentorum inanis, ob loci distantiam, foris rei frumentariæ inopia: Quibus victis, nam & alteram arcem disjecerant & fruges comportarant, & viam ad mœnia aditumq; propiorem aperuerant, spem victoriæ conceperunt. Intus Ravenstenius fatigebatur flagitationibus civium, ne omnes perderet non solum infantes, sed etiam bene de ipso meritos: indignatione & fremitu cruciabatur militum, peste insuper sævissima. Itaq; quamvis invitus, extrema quæq; passurus, si licuisset, inermis Alberto & supplex, se & urbem dedit. Omnibus in hunc modum compositis, literis Alberti in Flandriam evocatus Maximilianus, patrem audit mortuum VII. Calend. Octobris, anno 1493. Domum igitur rediens, patri parentat, præsentem Alberto: & comitia indicit post biennium Wormaciensia, quibus præter Albertum interfuerunt Duces Saxonie Fridericus Elector, Sapiens post dictus

dictus: & Johannes frater Electoris: Georgius, Henricus, Fridericus Alberti filii: quibus imprimis conspicuus fuit Albertus, & stupori, canicie venerabilis, & nominis fama spectatissimus: qui cum compellaretur, ut in Italiam sequeretur Imperatorem, non renuit: ut Ducem se omnium nomine contra publicum hostem Gallum designari pateretur: grata quidem fuit ipsi gravis hæc de sua virtute existimatio, tantum tamen onus, suæ senectuti impar recusavit: nihilominus prolixè omnia & cupidè patriæ impensurum, nec Reipublicæ defuturum, affirmavit: Petiitq; sibi restitui sumptus, in bella Belgica factos: quod cum aulici protraherent benignè tantum pollicendo, Albertus more tam diuturnæ impatientis in agro Mediolanensi ipsum Imperatorem ea de re convenit. Transacta verò demùm ea res penitus est, defuncto jam Alberto inter ipsius filios, aliquot annis post. Incidit autem in illa tempora expeditio in Carolum Geldriæ Ducem, Adolphi filium ejus, qui, quod patrem in vinculis habuisset, immatura ætate ad Tornacum cecidit, sed revocatus bello Helvetiorum Maximilianus, qui terras domui Austriacæ subjectas armis invadebant, anno 1499. circa finem Feb. curam rei gerendæ Alberto Saxoni, Georgio Bava-ro, Wilhelmo Juliacensi, & Johan. Clivensi commisit: solummodò autem terra Geldriæ vastata est, & quia proferebatur quotidie solutio stipendiorum, milesq; (quem Guardiam appellabant, ex diversis populis & nationibus militem, Germanis præcipuè, Svevis, Italis, Bavaris, Helvetiis, Francis, Gallis, Saxonibus, Lombardis, Geldriis, Hispanis, Brabantinis, Scotis, addunt, & Æthiopibus, qui videntur fuisse ex regno Granatæ & Beticæ, qui militarunt Alberto, Maximiliano, Duci Geldriæ, Johanni Danorum regi, magno Duci Saxonie inferioris) in agrum Juliacensem & Clivensem excurrere, omnia evertabat: igitur certis conditionibus pacem fecerunt, & Albertus gubernationi Phrysiæ, quam in compensationem laborum, sumtuumq; & in præmium ingentium meritorum, acceperat ab Imperatore, quamvis dissuaderent consilarii, ne induci se pateretur, gentem esse immanem & feris similem: has terras viris, armis, pecunia exhauriri, longè esse sitam provinciam: ab Imperatore illud agi, ut domus Saxonice potentia populi feri armis attereretur, ea arte, qua hostibus objectu

H:

Caro-

Carolus Burgundus totam domum suam subvertetat: plusque impensarum fore, quam reddituum; praefecit tamen gubernationi filium Henricum, adductus his rationibus, quod imperio audent adversari: quod Selandiam, imperatoriae jurisdictioni subditam, armis aggredi non vererentur: quod expeteretur ab Idzardo, qui Eduardus est, idiomate Phrysius appellatus Edizardus, Comite Orientalis Phrysiæ, & Hugone Comite Embdano: quod ipsæ inter se dissentientes urbes victu faciles essent: Non autem esse rationem rei bene gerendæ meliorem, quam hoste odiis interstinis laborante. Itaque post occupata aliquot oppida, in ea parte occidentalis Phrysiæ, quæ quod ad occasum tendit, Westgovia dicitur (nam altera Ostgovia appellatur) & imposita præfidia, siquidem fluxa est fides harum nationum, domum rediit. Ecce autem subito mutatis animis, & contempta ætate Henrici, agebat enim tunc temporis annum ætatis decimum septimum, qui non eo, quo pater ardore arma circumferret, siquidem pax videbatur stabilis, principem obsident, & mortem minantur. Albertus, tanto facinore audito, coactisque equitibus, continenti itinere in Phrysiæ, irarum plenus & vindictæ ardens cupiditate, hostibus nihil tale somniantibus supervenit, tanto terrore injecto incolis, ut, non conspecto duce, solius nominis fama disjecti, fugam caperent, & latebras in locis palustribus circumspicerent. At qui temerè facit, qui potentioris jugum recusat, pugnam nihilominus timidè pro se suisque fortunis detrectat. Liberato filio Henrico, Groningam Albertus ducit exercitum, in ea vel dedita vel occupata cardinem victoriæ verti reputans. Dum autem hæret victoria, nam natura loci palustris urbs erat munita, & com meatu instructa, & armis valebat: in ipsa tractatione pacis, intercessionem Episcopi Trajectensis, dum conscriberetur forma conditionum, de reditu in Saxoniam cogitans, in castris morbo correptus, & febris, ex animi & corporis continua defatigatione contracta, Embdam se deportari iussit: & sibi moriendum ubi vidit, causam Idzardi Comitis filiis commendavit, quem Groningensibus invisum sciebat; Idzardo & præfectis filios; mortuusque est, cum paululum excessisset annum Climactericum 56. ut est apud Ranzovium, Pridie Idus Septembris, & ad majorum tumulos trans-

transportatus Misenam : funus procurante Johanne Pincerna
Tautenburgio, orationem funebrem habente de reb9 ab ipso gestis
luculentam Johanne Henningio Haynensi : Exequiæ celebratæ
sunt die Mercurii, qvi Conversionem Pauli proximè seqvebatur,
Anno 1501.

Recensuimus bella tantum, non descripsimus, quibus vel cum
Imperio fuit, vel ordines honestos duxit : Omissis aliis, quibus non
tam functus est Ducis loco, quam auxilium amicis tulit: Pro quib9
nullum sibi detrectandum putabant periculum: Cum Duces Sa-
xonix fœdere essent conjuncti Brandenburgensibus, qui ad do-
mus Saxonix & Hassicæ fraternitatem accesserant, Anno 1457. e-
os sibi non deserendos statuerant. Quare adversus factionem
Stelmeiserorum, proximè ab obitu patris auxilia tulerunt Mar-
chicis fratres: auspiciis Wilhelmi patru. Item adversus Saganen-
ses. Albertus suo socero Georgio adversus Austriacos, quos con-
citarat Mathias, quem furix Pontificix ad bellum contra Georgi-
um inflammabant, declaratum hæreticum à Paulo II. Tunc Al-
bertus, cui sua auxilia addiderunt Brandenburgenses, suo corpo-
re hostium impetum sustinuit, & Bojemos jam mactandos, aut
comburendos sua virtute defendit.

Anno 1488. Bojemis à Friderico Lignicensi dissipatis & fri-
gore in agro enectis, bello Glogoviensi excitato, insania Johan-
nis Saganensis, transitum per Misniam dedit, & Sprottam usq;
obviam profectus est: Erat enim tum hostis Mathix, qui Silesix
Fridericum præfecerat, quod oppugnaretur affinis ipsius Henri-
cus Monsterbergensis, Georgii Bodiebratii, cujus filiam Alber-
tus conjugem habebat, filius: Ac suas quoq; provincias munien-
das intelligebant, quod suspecti essent Mathix, ut qui consilia
contulisse credebantur cum Johanne Saganensi, qui auxilia peti-
erat à Casimiro Polono: Qvin & hoc agebat Mathias, ut bello do-
mestico distenti, ne Cæsari, quem infestabant, auxilio esse pos-
sent Principes. Verum nec animus illis defuit, copias aggredi-
endi Mathix, in Lusatiam superiorem missas, ut fines Misnenses
invaderent. Nam multas hostium ceciderunt: nec fidem erga
Imperatorem passi sunt à se reqviri. Reconciliatus autem Ma-
thias

thias est, attamen honestis rationibus, sine detrimento Imperii
à Johanne Episcopo Varadiensi, 1489.

Anno 1476. XXVII. Februarii mortuo Henrico ultimo Glo-
govienfi, qvi Barbaram conjugem, Alberti Achillis Germanici,
Electoris Brandenburgici filiam, qvòd sine liberis discederet, hæ-
redem totius ducatus instituit: de eo ducatu contendebant Ma-
thias Ungarus, Marchiones tuentes Jus Barbaræ, Vladislavus Bo-
jemus, Johannes Saganensis: inventa tandem ratio est, qva con-
tentiones dirimerentur, ut Barbara nuberet Vladislao, & dotis
loco traderetur ducatus possessio. Deserta autem Barbara ab
Vladislao, Johannes jus suum statuit armis prosequi. Quare
misere vastatus ducatus est. Qvòd Albertus etsi militari esset in-
genio, tamen ad arma rem venire nolebat, nisi coactus, non tam
qvòd Johannem Saganensem, jam penè Silesia, extorrem verere-
tur, qvàm qvòd Mathiæ armis hic fulciretur. Est autem sedatum
hoc bellum, Anno 1479. à principibus Saxonis, qvorum virtutem
cum Mathias, tum alii principes plurimi faciebant.

Incidit autem cursus ipsius in tempora periculosissima, &
ætatem verè bellicosam, ut appareat fato qvòdam propitio res
nostras respiciente datum hunc principem, qvi & autoritate va-
leret, & animo inter tela hostilia volitandi armatus esset: qvi
unus impetum hostium circumjacentium, & imminentium Ger-
mania, patriæ nostræ cervicibus & libertati, fortiter sustineret, su-
am ipsius salutem discrimini exponendo, & arma suo corpore
excipiendo: Qviq; nihil charius aut antiquius duceret, qvàm di-
gnitatem Imperii, sanguine majorum partam, suo sanguine tue-
ri. Qvin & dixisse fertur, nihil habere se magis in votis, qvàm
ut liceat in Turcas Christiani nominis hostes arma ferre, aut eti-
am, si Deo ita visum fuerit, oppetere. Sed obstiterunt tum bel-
la propiora & domestica, qvibus distentus, hostem illum aggredi
non licuit.

*Opera Al-
berti tem-
pore pacis.*

Nec verò in armis præstantior, qvàm in toga: qvi ædificiis
terras suas exornavit, metallis inventis ditavit, honestæ discipli-
næ consuluit: concordia & tranquillitatis domesticæ causa nihil
non egit: superiores coluit; in suos fidelis & pius: in subditos
humanus: erga omnes æqvus, & apertus. Fratri adhibitus in
consilio

Imperii
no Glo
ermanici
eret, ha
ant Ma
aus Bo
va con
& dotis
ara ab
Quare
esset in
on tam
verere
edatum
irtutem
ma, &
itio res
ate var
et: qui
n Ger
ret, su
orpore
am di
e tue
quam
aut et
m bel
ggredi
dificiis
scipli
a nihil
bdicos
tus in
onsili

consilium leges conscripsit, quibus modus conviviorum & ciborum præcipitur, ad coercendum luxum, & prodigalitatem, quæ mater est miseræ paupertatis, tollendam: Reliquerunt tamen cœnas Saliarum Clericis, qui tum temporis legem putabant se tenere nullam: interdicta cœnopolia, quibus alter ab altero ad potandum invitatur, cum contemptu Dei, detrimento facultatum, animæ exitio: Latæ sunt leges vestiariæ, pro ratione opum, conditionis, ordinis. Præterea de servitiis, de ministris, opificibus, mercede servientibus, mutata moneta, interdictum nobilibus, ne exercerent cauponariam, & institoriam, indignam ordine equestri: nec ferrent opifices, qui artibus mechanicis, unde vivunt cives, & tributa solvunt principibus, sunt nocumento. Præterea respectu habitato peregrinorum, hospitibus leges certæ, & modus sumptuum est præscriptus. Acta sunt hæc triennio ante mortem Ernesti, & leges archi Dresdensi affixæ: quas eorum successores, nunc auctas & pro ratione temporis, in quibusdam mutatas sequuntur.

Moderati animi, pacisq; & concordia amantis, indicium est evidens, quod, etiam si in rebus gerendis præcipua autoritate fuit, fratri tamen natu majori, & Electorali dignitate ornato, non tantum non prætulit se, verum etiam submisit, & inter incedendum, passu fermè uno fratrem est secutus: cumq; fratre uno animo, conjuncto domicilio Dresdæ, absq; simultate & offensione vixit, ad illum usq; annum, quò Romam profecto Ernesto, ad salutandum Pontificem, unde Rosam retulit auream, dicatam postea Ecclesiæ Misnensi, iniquiores expertus est præfectos fratris: quibus tamen ut cederet, nec causa contentionum esset, Torgam se contulit, & hanc sedem elegit, delectatus amœnitate ejus loci, qui silvis, pascuis, frumento, cerevisia, piscibus, fluvio, venationum commoditate, quæ belli sunt προγονιασμα, cæteris præstaret, vel non esset inferior.

Arbiter electus inter senatum Magdeburgensem & Clerum dissensiones sua composuit prudentia, non ignarus, quantum malorum intestina discordia afferrent. Regionestantum abest, ut diminuerint fratres, etiam si nunquam domi segnis aut iners, bella semper ferè gessit Albertus, ut comparatis urbibus eam vehementer

hementer amplificarint, vel armis fines dilatarint. Nam anno 1473. Risenbergam arcem Bojemix, & Duxam urbem occuparunt, obsideri cœptam die Mercurii, qui festum Dionysii antecedebat. Anno 1472. exeunte paulò ante nativitatem Christi, aureis Ungaricis 55000. Ducatum Saganensem emerunt à Johanne Johannis XI. filio: qui, ut exosus erat toti pœnè Silesiæ ob scelerata & crudelitatem contra fratrem suum, ita injustè triginta millia & unum sibi retinuit: singulis sororibus, quarum tres erant, mille dedit, quod supererat fratri Wenceslao, de quibus hic victitans omnium summa benevolentia, vitamq; privatam agens Uratislavia obiit, anno Christi 1488. Nec tamen integram summam primum numerarunt venditori Saxonici principes, sed partem tum demum, cum impetrato Mathiæ regis Ungarici assensu jus possessionis solidum acquisivissent, quod factum est Anno 1474. ult. Septemb. Et quidem salutaris fuit horum principum gubernatio ducatus Saganensi in illis motibus, quibus reliqua Silesia & imprimis ducatus Glogoviensis, cui ille quondam fuerat conjunctus, durissimè concussa & afflicta est: mansitq; ducatus sub principibus Saxonis usque ad annum 1549. quo transactione inter Mauricium Alberti nepotem, & Ferdinandum regem, ad hunc Ducatus rediit. Fuerunt iidem principes paraturi Ducatum Olsnicensem à Conrado Albo, qui non usus propitio Mathiæ, Ducibus Saxonis suam provinciam obtulit vendendam 1475. Et quidem emissent, quia & pecunia ex felici metallorum proventu abundabant, & apud Mathiam illo tempore gratia atq; autoritate valebant: Sed spe, à Mathia facta, exciderunt, prætendentibus callidè consiliariis aulicis, paulatim hac ratione ad externos Silesiam perventuram. Itaque Mathias Conradum Album gubernatoris dignitate Ducatus præfecit.

Compararunt iidem Bescoviam, Soraviam, Storcaviam à Bibersteiniis, quæ anno 1510. ære soluto, ad Dominos priores revoluta sunt. Præterea Dolensteinam, eo ipso anno, quo in spem regni Bojemici Albertus est excitatus: Accessit etiam Alberto Frisia Orientalis anno 1496. cujus gubernatorem dedit Henricum filium. Verum quia ad seditionem ea gens prona erat, nec sufficiebant redditus illius terræ ad alendos exercitus, quorum metu,
ferocia

ferocia ejus populi cohiberetur: nec penitus subacta erat, erant-
que bella in longè diffitis regionibus sumptuosa & impedita: nec
parum momenti afferebat mors Alberti immatura, quæ incidit in
annum 1500. quo sublato, ad ingenium ii populi natura, instabi-
les redierunt: Frisia Imperatori cesserunt. Domi si quando esse
licuit, per negotia, Imperii dignitatem atq; salutem spectantia,
quidquid potuit ornamentis conferre provinciæ, studiosè egit.
Arcis Misnensis extructionem orsus est Albertus, Architecto Ar-
noldo quodam Westphalo, qui etiam pontem Misnensem ex-
truisse scribitur, quo anno videlicet septuagesimo primo, etiam
templum Divi Wolfgangi ad Misnam rivulum conditum fuit,
hoc ferè tempore desertum, & solius Johannis Rivii Attendori-
ensis viri absolutè docti, tumulo clarum, posito ibidem monu-
mento à Georgio Fabricio, testante erga optimum virum præ-
ceptorem magistrum morum severissimum (sic enim habet Epi-
thaphium) grati animi memoriam. Prospektat ea arx Misnam ri-
vulum, quem Meissam dicunt accolæ, & Albim præterfluentem:
qui rivulus, sub ipsis, quibus arx insistit, montis radicibus in Al-
bim delabitur: arci adjunctum est templum magnificum, & sum-
ptuosissimis principum donariis ditatum: de quo Fabricius in
Annalibus Misnensibus accuratè, sicut omnia & diligenter.

Torgæ urbis amœnitate imprimis delectatus fuit. Sita ea
est in planicie, sed ita tamen, ut quamcunq; portam ingrediaris,
in collem assurgat. Habet in latitudine & poli elevatione (si
quid hoc ad rem facit) gradus 51. 30. secundum Leovicium:
Longitudinem verò 30. 36. Præterlabitur Albis fluvius: adjun-
ctaq; est urbi arx magnifica atq; splendida, quam extruxit Johan-
nes Fridericus Dux Saxonie Elector, anno 1539. Præter Albim a-
gros fecundat aqua nigra: sic vocata à colore, quem refert, tin-
ctæ vel peculiari terræ proprietate, vel quas leniter serpendo tran-
sit, per multas ambages & reflexus, ab alnis, ut quorundam docto-
rum est opinio, quarum non cortices solùm, ad fucandam lanam
expetuntur, sed ligna quoq; eandem facultatem habent. Ex hac
aqua, addito hordeo & lupulo, cerevisia coqvitur, de more anti-
quissimo gentium septentrionalium, quæ *νέκταρ ὀδάδε* & ne-
quaquam hircum olet, ut asseritur invidiosè in Græco quodam
I Epi-

Epigrammate, sed odorem refert aromaticum, nulli impar, dixerim ferè, cæteris superior, coloris suavitate, odoris gratia, caloris temperie, effectus vi & præstantia. Aer salubris est: campi à piscinis, vinetis, frumento, pratis, pecore, arboribus, saltibus, feris, non sunt inopes.

Pons extrui cœpit sub Friderico Electore III. & Johanne fratribus Ducibus Saxonæ, Ernesti, qui frater erat Alberti, filii, ex dispensatione Pontificis Innocentii VIII. is enim rogatu Principum, esum butyri & lacticiniorum, tempore jejunii, & aliis diebus, quibus iis vesci nefas habebatur, liberum permisit hac conditione, si singuli per annos XX. quotannis solverent vice simam partem aurei Rhenani, sic tamen, ut pecunia primo decennio collectæ extructioni pontis impenderetur: altero decennio quartâ pecuniæ pars Monasterio Divi Petri Romæ ædificando; residuum Ecclesiæ Parœciali urbis, ponti & sacello. Ea verò pars, quæ in territorio Alberti cogebatur, templo collegiatis Fribergi dicato 19. Calend. Septembris, Anno 1480. sub Pontificatu Sixti IV. quarto anno post reditum Alberti è terra sancta fuit destinata. Est & collatum aliquid de his redditibus ad extruendum templum sanctæ crucis, cœptum die Gertrudis anni 1493. ipso Friderico primo collocante lapidem, futurum initium fundamenti, antequam in Palestinam profecturus iter ingrederetur. Elapsis verò annis XX. cum non tam ad nostræ terræ ædificia absolvenda redditus non sufficerent, quàm ad explendam Ecclesiasticorum pontificiorum avariciam, siquidem dolium verè sunt Danaidum inexplebile, plenum rimarum, hac atq; illac effluens, autoritate Pontificis Julii II. indulgentiæ istæ fuerunt prorogata in annos alios XX. edito diplomate pontificio, & missis ab Electore Friderico literis ad omnes omnium Ecclesiarum patronos & magistratus, quibus scriptis Wimaræ, additus est annus 1513. & Dominica Latare, qui erat pridie Non. Martii, obsigatisq; sigillo Electoris, ferioq; edicitur, ut non solum annis secuturis libertatem diebus nefastis edendi prohibita redimant, verum etiam si qui anno 1512. interjecto inter finem priorum annorum XX. & promulgationem posteriorum, eam sibi licentiam sumpserint, nec jus istud certo precio redemissent, à peccatis ne absolventur, nisi

nisi eo numerato, quod ex pontificia dispensatione sancitum esset: Erat quidem etiam ante hoc tempus per Albim transitus, sed ponte ligneo, qui violentia & impetu fluvii ruptus fuit 1342. & 1343. eo loco, ubi nunc est officina tinctoria. Sacellum verò, cuius meminimus, Albi proximum fuisse dicitur, quo destructo, domus ædificata est fermè ponti contigua, infra pontem tamen. Adeò fecundæ fuerunt indulgentiæ pontificiæ: adeò stolidi homines nostri, ut pecuniam crederent cistæ occultæ, cuius clavem non possiderent. Urbem ipsam antiquissimam esse, dubium nullum est, cuius et si conjecturæ tantum supersunt (nam monumenta omnia perierunt incendio, Anno 1442. orto pridie Pentecostes in plateæ amplioris, ædibus Carpentarii, hominis incuriosi, & levis: qui excavando modiolos rotarum, non satis cautè ignem tractavit: Tota igitur urbs conflagravit, exceptis sex ædibus ejus plateæ, cui à sacco nomen fecerunt) et tamen non sunt nullius momenti. Pars turris ad Divum Nicolaum, tempore Caroli Magni stetit, nec quidquam ædificiorum præterquam ea, quæ nunc quoq; veteris urbis nomen retinent: religionem non fuisse aliam, nisi ethnicam: Cæmeterium verò eo loco, quo nunc culta sunt vineta, non longè ab urbe ubi anno trigesimo octavo supra millesimum quingentesimum erutæ sunt urnæ, operculis tectæ, ossium humanorum plenæ, ferente ibi vites, Marco Othone cive Torgensi. Et memoratur Reinhardus Comes Torgensis ad Albim, qui Anno 931. tempore Henrici Aucupis, prælio interfuerit. Pugnavit verò eo anno contra Danos, Slavos, Obotritos: Anno autem 1342. Lutholdi & Johannis: 1382. Bottonis, & literis anno 1387. scriptis Henrici Comitis de Torgau, mentio fit. Erepta autem urbis possessio fuerat Comitibus ab Adolpho rege, bello contra Fridericum & Ticemanum fratres, Landgravios Turingiæ: & fuit sub Waldemaro Anhaltino aliquandiu, tempore ambitus inter Ludovicum Bavarum & Fridericum Austriacum, qui eam obtulit Hermano patruo, quem conabatur evehere ad dignitatem Imperii: sed eo deserto à cæteris Princib. rediit urbs ad Fridericum Landgravium, & mansit postea sub potestate Marchionum Misniæ. Quod autem anno 960. pagus fuisse dicitur, non inficior: Et enim rerum humanarum vicissitudo est, ut quæ

alta sunt, ruant, infima emergant: Idq; accidisse Torgæ mirum non est, in tam diuturnis & frequentibus Ungarorum & Vandalorum in hanc nostram patriam incursionibus. Quibus sopitis, respirasse hanc nostram urbem, est verisimile. Et certè ex historia de Friderico Alberti filio, fratre Tizmani, minimè est ambiguum, Torgam seculo illius fuisse celebrem, testanturq; idem tempora Wilhelmorum & Fridericorum: Donec Albertus, præter ea, quæ commemoravimus, unà cum fratre Ernesto, antequam provinciæ dividerentur, occupatis pascuis, & molis duabus, cui alteri nomen fuit à scandulis, alteri à muribus, situ ipso invitatus: piscinas etiam excoluit. Quod ne cupidè fecisse videretur, aut violenter, Ernesti filii, Fridericus, patris in Electoratu successor, cui Sapientis nomen fuit, & Johannes frater, pro compensatione agrum Mosticii, villæ desertæ, unà cum omnibus juribus, judiciis, sylvis, pratis, actib9. & agrum Pfluccusium, finibus certis undiq; terminatum Torgensib9. concesserunt: hac tamen lege, ut de pratis soluerent singulis añis quatuor sexagenas: liber verò actus esset usq; ad riparum extremos margines. Actum id est Torgæ Idus Junii, anno 1489.

Anno 1464. post præstitum fidelitatis juramentum, triduo post diem conceptionis Mariæ, privilegia Torgæ fratres duo Elector & Albertus rata habuerunt, & confirmarunt: & quia omnes ferè urbis proventus consistunt in coctione cerevisiæ, longissimo tempore ob generositatem nobilis, ut sanctione Friderici II. Electoris, constitutum fuerat anno 1423. interdictum fuit Belgranis, Schildaviensibus, Domitianis, ne coactionem tentarent insciis & non consentientibus Torgensibus verum cum lege certa, de qua fortassis aliàs alii.

Anno 1487. III. Non. Decembris renovato fœdere successionis & jure fraternitatis inter Fridericum Electorem, & Johannem Ducem Saxonie fratres: & inter Wilhelmum Landgravium Hassiæ natu maximum, Wilhelmum natu medium, & Wilhelmum natu minimum horum agnatum: atq; insuper inter Albertum Saxonem: in verba horum principum jurarunt Torgenses, ut & alii subditi: si absq; legitima prole mascula decederent Saxonicæ Principes, agnituros se Landgravios pro legitimis hæredibus
& do-

& dominis : & sanctè polliciti sunt principes , nihil diminutum
iri privilegia & immunitates urbium. Insuper ab iisdem duobus
principib9 pisces, in fraudem Torgensium, pisces aliò vendi-
tum euntes, jubentur vendere civibus, anno 1479. & insula, arci
vicina, urbi adjudicatur, 77.

Nuptias in hac urbe celebrasse à nonnullis scribitur , Fri-
dericus II. Elector, pater Alberti, cum Margareta Austriaca:
Natus in ea est Fridericus III. Ernesti filius, Elector, quem Sapi-
entem dixerunt, XV. Calendas Februarii, Anni 1463.

Anno 1500. D. Esto mihi, qui erat 1. Mar. Johan. Elector Fri-
derici frater Torgæ duxit Sophiam filiam Magni ducis Megapo-
litani, sororem Henrici & Alberti : natusq; ibidem 1503. pridie
Calendas Julii matre Sophia Megaloburgica Johannes Frideri-
cus: Mater verò obiit III. Idus Julii, hora VI. matutina, sepulta
in templo primario.

Anno 1513. ad secunda vota transiit Johannes Dux Saxonæ,
Margaretæ Waldemari principis Anhaltini filia.

Anno 1526. Postridie Exaudi, post nuptias Bergæ celebra-
tas, Sibyllam Ducis Juliensis filiam Torgam deduxit Johannes
Fridericus : Eaq; post, cum primùm anno vigesimo octavo, juxta
institutionem Christi autoris Cœna sacra usa esset, Anno 1530. XI.
Martii, filium enixa est, eo ipso die, quo literis Caroli V. Impe-
ratoris, pater evocabatur ad Comitata Augustana, quibus edita &
promulgata est Confessio Ecclesiarum nostrarum, coram totius
Imperii senatu.

Anno 1548. VIII. Idus Octobris solennitati nuptiarum Illu-
strissimi principis Augusti, &c. cum Anna Christiani III. regis
Daniæ filia, interfuerunt Principes quatuordecim, concionem
habente de conjugio Georgio Anhaltino è Psal. 128.

Nuptiæ Johannis Ernesti, filii Johannis Electoris, nati è
Margareta Anhaltina, celebratæ cum Catharina filia Philippī
Ducis Brunsvicensis in Grubenhagen, anno 42. XIII. Februarii.
Mortuus is est, anno 1553. VIII. Februarii, sine liberis, Anno æta-
tis 32.

Nata ibidem Maria Augusti, Electoris filia, Anno 1562. VIII.
Idus Martii.

I 3

Non

Non dubito quin hæc alieniora à proposito nonnullis videantur: si quis tamen accuratius perpenderit, deprehendet, habere ea, quæ commemoravimus, implicatam mentionem nostri principis, & tacitam etiam laudem: qui scilicet, eo in suos fuerit subditos animo, eaq; pietate, ut quidquid potuit ad provinciam ornandam & ditandam conferre, in id summa ope incumberet. Nihilominus finem faciam, si superioribus de schola Torgensi unicum adjiciam: ne verò molestiam cuiquam pariat, tanquam Emblemata, huic narrationi nostræ additurum lumen, versus de illa D. Georgii Fabricii præceptoris mei (cujus anima sit ligata in fasciculo viventium) subjungam hoc saltem præmissis: Tenuisse hunc locum, nostro tempore pietati & literis dedicatum fecem generis humani, Monachos, qui verisimè fuerunt *κρητες αειφειυσαι, κακαθηγια, γαστρος αργαι*, (ut est in versu Epimenidis, secundum nonnullos: Callimachi, secundum alios) Quorum tamen unus, Franciscus Mechlerus, post in Turingia Evangelium Christi docuit annos 37. His ejectis anno 1524. juventutis Torgensis zelo, duce Leonhardo Koppio, Deo & pietati cœnobium est consecratum:

Lutus pietatis & literarum

Huc translatus divino auspicio est, eodem die, quo ante annos M. D. LXXII. dedicatum est Hierosolymis templum Dei, liberato è servitute Babylonica populo.

M. D. XXIIII.

Quæ non à Domino cæpit plantatio cœli,
 Eruere hanc ima stirpe, soloq; decet.
 Quo mense atq; die Monachorum turbafugata est,
 Hoc domus, hæc studiis est sacra facta bonis,
 Hoc olim è turpi Solyma instaurata ruina,
 Doctrinæ sedem cæpit habere novam.

M. D. LVII. 4. die Martij.

ex 576

Hoc quondam tenuit vesparum nidus asylum,
Mella favis, alio parva labore, legens:
Nunc sedem tenet hanc patiens formica laborum,
Grana legens, populo non nocitura Dei.

Redeundum nunc est ad reliqua, quæ proposueramus. Anno 1301. postquam metalla Fribergensia coli ceperunt Anno 1171. sub Othone Divite Conradi III, Marchionis Misnensis filio, prope pagum Lusuitium, & alterum, cui à Christiano quodam nomen fuit, casu reperto lapide argenti plumbiq; feraci, ab auriga quodam Saxone Goslariensi, salem in Bojemiam deportante: Schrebergiad Muldam tam felix fuit Metallorum proventus, ut comparari vix ulla terra iis potuerit: nec ulla fuit fodina feracior, quàm Divi Georgii, in quam invitatus Albertus à magistratu & præfectis metallicis, in ipsis argentifodinis, mensa, è solido argento exceptus, cibum cepit: neq; signari argentum potuit, neq; eudi, propter copiam, sed integræ sunt distributæ masse cultoribus, estq; inde ditata familia Romanorum Zuiccaviensium: è qua nominavimus supra in Itinerario Sacro Martinum Romanum præfectum urbit.

Anno 1492. à summo cespite argentum purum putum Glas-hutæ ad Muglicium, qui fluvius appidulum præterlabitur, inter altissimos utrinq; montes, est erutum.

Annæbergum sub eodem Principe coli cepit 1401. metallis uberrimum, quem locum dixere Schreccenbergum: & à loco monetam, ibi primum excusam, Schreckebergeros, ut etiam Angelicos à tribus angelis, quibus est insignita: & Molares à molendino recens ibi extructo. Sita urbs est ad radicem & pedem montis Pili: cujus fundamenta posita sunt sub Alberto: in formam urbis redacta sub Georgio Alberti filio, Anno 1497.

De observantia & pietate in Imperatorem nihil dici dignius heroë, nihil splendidius potest, quàm quòd tanti ejus majestatem fecit, ut eam omnibus rebus humanis, ac vitæ ipsi & salutem, qua nihil chæ-

hūl charius, anteponebat, & pro ejus incolumitate suum corpus certo discrimini exponere nunquam dubitaret, & bellorum casus varios & ancipites promptè & fortiter expetiretur: Suorum verò fuit amantissimus: fratris natu majoris, cujus ætatem, non multum sua majorem, & gradum, in quem à Deo constitutus fuerat, atq; dignitatem suspiciebat, multasq; potius aulicorum molestias devorabat, quàm fraternam pietatem & concordiam labefieri pateretur. De qua versus residui sunt illo tempore scripti, ex Elegia de obitu Ernesti Electoris, rudes sanè, si carminis rationem perpendas, pleni tamen pii affectus erga illum Principem.

Præbet fraternus amor exemplum pietatis,
Qua magis esse nequid principe digna pio:
Hos tenuit domus una viginti atq; amplius annos,
Unanimes, semper grata aderat pietas.

Atq; eam concordiam, & amantissimam, arctissimamq; animorum fraternorum conjunctionem, nulla iniquitas, nulla calumnia evertere potuit, donec tandem absente Ernesto, consiliariis hujus cessit: Reverso enim Ernesto, tum demum tentata est divisio, Anno 1485. paulò ante mortem Ernesti. Cujus culpa non in fratrem alterutrum conferenda est, sed in consiliarios. Ita enim comparatum est, ut aulici pleonectici Principum animos vel transversè agant, vel, si id non possunt, iis insciis multa tentent. Neq; confecta est divisio vulgari consuetudine, ut singulis singulæ provinciæ adjudicarentur: sed sic instituta, ut in singulis certæ urbes singulis fratribus obvenirent, idq; eo consilio, quia memores erant tristissimarum calamitatum, quibus miserrimè vastatæ fuerant hæ provinciæ bellis civilibus & domesticis, à Frederico & Wilhelmo fratribus: ne igitur se mutuò attererent, visum est cuiq; sua attribuere, verum hac ratione, ut si quid alter tumultum moveret, absq; suarum terrarum & subditorum detrimento ne faceret. Metallorum proventum viri prudentes voluerunt esse communem & decimarum: jura verò patrociniarum, & feuda, ut ap-

ut appellant, divisa. Non carebat autem callida solertia hæc divi-
sio, ut sit in aulis, scissis in contraria studiis, & alio alius gratiam
aucupante: sed arte artem ludente, eam partem Albertus elegit,
quæ minus habebat pecuniæ, quod minimè suspicabantur. Siqui-
dem belli nervum noverant esse pecuniam, cui bello totus erat
addictus. At ille quamvis exhaustus, urbes pecuniæ prætulit, pe-
cuniarum officinam. Siquidem pecunia semel elapsa, non faci-
lè recuperatur: urbes verò tanquam penu aliam subinde mini-
strant. Septennium ante hanc divisionem, Ernesto fratri id de-
dit benevolentia fraternæ & amoris officium, ut, detento fratre
domi, cui terris non divisis, maxima oneris pars, & administratio
incumbebat, nam & natu major erat, & Elector, in Daniam iret,
itinere longo. Adducebat autem Christinam, Ernesti filiam
puellam annorum sedecim: Etenim nata fuerat Torgæ pridie
Michaëlis, anno 1462. tanta peste insigni, ut exhaustis pagis, villa
rustica pane unico cibario emeretur. Ea desponsata erat Johan-
ni regi Daniæ Christiani I. Comitis Oldenburgici filio, qui eo-
dem Anno 78. coronatus fuerat. Transiit autem Rostochium,
cum insigni comitatu equitum octingentorum, & in his aliquot
præfulum, curribus auratis, pompa regia: Nuptiarum solennitas
peracta est Haffniæ, in urbe Selandiæ regia. In reditu Lubecam
deflexerunt, urbem Imperialem, cujus miratus ordinem, & genus
gubernationis, moresq; civium cum mirificè probaret, illud uni-
cum magnoperè sibi displicere dixit, quòd in urbe aliàs optimè
constituta, & præclarà morata, tanta esset sexus muliebris licen-
tia. Nam facie velata fœminæ discurrebant, & per loca subter-
ranea vagabantur: quæ licentia fœminæ etiam aliàs honestæ in-
cenderentur ad ferociam: Ferocia autem mater est libidinis, im-
pudicæ confirmarentur, id quod accidit Anno 1454. Sangerhusii,
& cæteris locis ad Hareyniam, quibus congregiebantur utriusq;
sexus homines, cognati, & consanguinei, qui colentes Diabolum
specie vespæ grandioris singulorum ori insidentem extinctis post
luminibus, alius aliam apprehendens, promiscuè libidinis incen-
dium explevit. Et fuerunt ejusmodi festa Romæ Lupercalia, &
festa Bacchica. Probavit senatus sapiens Principis prudentis di-
ctum, moremq; illum publico edicto abrogavit: sed relabuntur

K

in

in antiquum usum facile, inquit Cranzius. Edidit speciem fortitudinis princeps ludo equestri, in superiori pratorio: habitusque est à senatu & civibus liberaliter.

Albertus
ad regnum
Bohemie
vocatur.

A morte Georgii Bodiebratii, quæ incidit in annum 1470. post varios labores, multasque fortunæ mobilis vicissitudines, ortas ab excommunicatione pontificia, quæ hæreticus declaratus auctoritate Pauli II. sacris omnibus arcebatur, à Bojemorum proceribus honesta legatione Albertus invitabatur ad capeffenda regni gubernacula. Ardua videbatur deliberatio. Etenim non deerant rationes in utramque partem, quæ cum ad ingrediendum iter impellebant, tum, ne periculo se offerret, dehortabantur. Ab una enim parte videbantur Bojemi rem serio agere, & bona fide: quod affinitate esset conjunctus regi defuncto Bodiebratio, cujus filiam Sidoniam uxorem habebat: eamque ob causam non nihil juris in eo regno sibi esse opinabatur: Deinde, quia non malè de hoc regno fuerat meritus, cujus exercitum in Austria jam incendendum à Mathia rege Ungariæ, qui Pontificiorum partes sequebatur contra Georgium, socerum Alberti, in molendino, in quod è fuga se receperant, defenderat retundens ipsius impetum, & victoriæ cursum inhibens, quæ de causa infensorem ipsum regem habebat. Præterea non videbatur consultum, ut oblatam dignitatem repudiaret, ne aspernaretur de sua virtute regni tam potentis, & virotum prudentum iudicia, pvi intelligebant, principe sibi opus esse forti, cujus armis & rei militaris scientia, regnum, cui Poloni pariter & Ungari inhiabant, gentes effera & armis assuetæ, defenderetur.

In alteram partem propendebant nonnulli consiliarii, qui non arbitrabantur faciendum, ut ejus se gentis, cujus perfidia esset suspecta, fidei fluxæ committeret: & meminerant idem usu evenisse Wilhelmo III. Landgravio Turingiæ, patruo: qui Imperatore, Gallo Carolo Casimiro Polono, & ducibus Austriacis, id ambientibus, etsi, facta collatione præferretur: tamen vel odio religionis, quam diversam profitebatur, Bojemi enim Johannis Husi doctrinam sequebantur, Wilhelmus pontificiam, vel ratione patriæ, quæ erat externus, vel levitate populi, vel denique assiduis procerum sollicitationibus, aliò propendentium, fuit repudiatus.

Nec

Nec consultum existimabant, competitoribus magno studio regnum affectantibus, bello se implicare difficili: & plura appetendo, eaque incerta, sua in discrimen mittere non dubium: Imitari igitur voluit cautos, & non temerarios medicos, qui in perplexis & latentibus morbis, nec dum probe cognitis, cujusmodi saepe incidunt, non praebent medicinam, quae materiam viciosam, ministrantem morbo alimenta, evehat, sed tale quid, quo morbi tantum incrementum inhibeatur: donec naturam morbi penitus perspexerint: Ita se Albertus servavit integrum, ut nec recusaret honorem delatum, nec temere susciperet. Quare & munivit se adversus vim, si qua ingrueret, quinque equitum millibus, robore, ornatu, animo lectissimorum, & ductore Nicolao Coccericio, anno 1471. Dominica Quasimodogeniti Dresda profectus, Pragae exceptus est summo civium & primatum gaudio & gratulationibus, petitumque fuit, ut Matthiae impetus, armis regnum quaerentis, non legitimis suffragiis, retunderet, si quid hostile & violentum tentaret. Albertus etsi, quia de causa vocatus esset, facile intelligebat, tamen operam suam in tuendo regno, & fidem offert Ordinibus regni promptissimam: neque ex animo dilabebantur suspensiones, ne se totum illis crederet, easque augebat Mathias, qui moneri per hominem fidum iussit, ultimos Bojemos clades, a majoribus ipsius, imprimisque patre Friderico acceptas: & nolle se, ut dux tantus a gente perfida, virtus a proditione nefaria perdat, seu dolo, ut Albertum, quem ex omnibus Germaniae principibus solum, Ducis & Imperatoris nomine dignum judicasse perhibetur, & de quo ausus est dicere postea, si absque hoc esset, se brevi castra metaturum in media Germania, nemine obstante, ab ambitu & accipiendo honore deterreret: seu serio. Sunt enim nonnulli animi generosi, & solidae virtutis amantes, ut hanc etiam in hoste probent, & a clandestinis machinationibus, molitionibusque sceleratis abhorreant. Nam vera virtus absque fuco est, & fallaciis, qualis Fabricii tradentis Pyrrho hosti medicum, qui ipsi promiserat, se dono accepto, Pyrrhum veneno necaturum: Et hujus Mathiae, qui familiari cuidam Georgii regis Bojemiae, post ulatum caedis primum, dato chirographo aureorum quinquies mille promittens, ferro quidem ut tolleretur permisit, venenum ne

misceret, interdixit, delectatus voce Fabricii Heroica : Romanos ferro, non venenis pugnare consuevisse : Georgium vero ut sibi caveret à venenis etiam hostem monuit. Albertus re diu multumque agitata, neutri fidem habendam deprehendit : Bojemis genti mobili, & regi hosti. Itaque certamen equestre, certa hora constituta, suis militibus indixit, & ad præbendum virtutis specimen, & ad injiciendum Bojemis terrorem, ut, si quid auderent, cum quibus res esset futura, intelligerent, & denique, ad delectandos spectatores : Revera autem, ut commodè, & sine suspitione deprehensæ fraudis urbe excederet. Nam imparatos suos egredi jussit, &, ne quis moram neceret, nec in urbem repetitum sua rediret, interdixit, supplicio capitis in delinquentes constituto. Conjurati jam captos Misnenses opinabantur, & circumventos, Civibus suis edicunt, clanculum arma in promptu haberent, ut vel spectaculis, & cursui equestri intentos opprimerent, vel, si interdiu deesset oportunitas perpetrandi sceleris, noctu sopitos trucidarent. Verùm sagacissimus princeps fraudem sceleratam odoratus, sibi domum redeundem ait, accitu fratris, incidisse magnum quid, cui adesse, intersit sua plurimum : Discessit itaque circa festum Pentecostes, solerti & prudenti astutia deludens facinus improborum, relictis etiam omnibus impedimentis, quorum omnium restitutionem postea extorsit.

Utcunque verò hæc se habeant, evidentissimum sunt & magnificum testimonium de virtute Alberti, quem Bojemi vel regem designare voluerunt, dignum eum regno judicantes : vel tollere, virtuti invidentes : Mathias verò eum se solum habere suæ fortunæ quasi remoram, significavit : quo sublato, expeditiora essent futura omnia. Nam & durantibus bellis, quibus de Silesia dimicabatur, eum in Mathiam dixisse nescio quid durius perhiberetur, quod famam regis læderet, Eo audito, Albertus aditum ad regem petiit, & causam sui adventus exposuit : Ita se edoctum à parentibus, ita educatum, ut non in lingua gladium gereret muliebriter, sed manu cum hoste congrediretur : se militem esse, non conviciatorem : neque intercedere privatæ quicquam offensionis : publicam se Imperatoris & Imperii, quæ nihil ducat antiquius, causam agere : revereri se ipsum ut regem, suspicere ut virum fortem, admiri-

admirari ut gestarum rerum gloria illustrem: non assuetum se ad
contumelias, contemptum, obtrectationes: sed ad candorem, ob-
servantiam superiorum, prælia. Cum statura herois eximia,
tum vultu non quidem feroci aut truculento, intrepido tamen &
vigoris pleno: tum deniq; voce generosa & magnanima, in ad-
mirationem Alberti Rex incensus, cum testificatione suæ bene-
volentia ipsum dimisit. Habet laus ab hoste profecta plus pon-
deris, quam ab amicis: illa enim ex vero iudicio provenit, hæc ex
affectu amoris, non raro iudicium animi obnubilantis. Et ea-
dem vera laus est, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vi-
xerunt. Quanti præterea principem nostrum fecerit Mathias, in-
de quoq; constat, quod post nuptias Philippi Ingenui Electoris
Palatini, cum Margareta Ludovici Divitis, Ducis Bavarix filia, ad
quas cum fratre Ernesto Dresda die Valentini anno 74. Amber-
gam profectus est, re multum deliberata cum amicis Elector in
Silesiam abiit, solus quidem, ut est in quibusdam Annalibus, quod
Albertus Imperatori militaret: ut alii scribunt, uterq; frater pa-
cificationem tentavit, Albertus quidem ad Mathiam in castra in-
gressus est: Ernestus vero missis ad Casimirum legatis mense Se-
ptembri à Mathia impetravit, profectus Vratislaviam, ut mitteret
ad Casimirum legatos de pace, & ipse summa ope id egit, ut lon-
gius quotidiè grassans incendium averteret. Videbant enim
principes prudentes, molem belli non contentam fore finibus il-
lis exiguis, sed in ducatum Saganensem, qui Ducibus Saxonix pa-
rebat, & in Germaniam ipsam, patriam dulcissimam, quæ salva,
salva sunt omnia, tanquam ignis sumptis viribus, progressuram,
hinc Mathia, rege spiritus ferventissimi, & in re bellica felicissi-
mo, mucronem ostentante vindicem, turmasq; trahente Rascia-
nas: inde Casimiro robur suæ gentis, & Lituanos concitante, &
in Silesiam ductante. Itaq; armatis sexcentis equitibus, & juris
prudentia, usu rerum, autoritate, etiam doctrina clarissimis Wil-
helmo principe Comite Hennebergio, Hauboldo Schleunico,
Diterico Schönbergio, Johanne Scriba Doctore, interq; cæteros
eminente, ut scribunt nonnulli, Johanne Marchione Brandebur-
gico, suæ ætatis eloquentissimo: principes nostri non tantum ju-
rarunt in verba Mathiæ, à quo feudum tenebant. Ducatus Saga-
nensis,

K 1

nensis,

mensis, id quod ante fecerant pridie Calendas Octobris Vratisla-
via, sed professi sunt intrepidè. se æquas pacis condiciones acce-
pturos, futuros auxilio adversus eas respicientem: & quamvis non
vicerunt armis hos reges potentissimos, tamen autoritate sua cer-
vicibus Germaniæ nostræ malum impendens avertunt, civili
digniores corona iis, qui armis hostem submoverunt. Quare
haud immritò patriæ tutor, pietatis corona, & gloria regni, Er-
nestus appellatur, in ea, cujus supra meminimus Elegia, nec teme-
rè Albertus Dextera manus Imperii ab Innocentio VIII. Pontifice
Maximo, in Diplomate nominatur: ut à militibus Belgicis Ro-
landus, quem cum corporis dignitate referret: Solet autem in
corporis maiestate inesse summa veneratio, magnorumq; ope-
rum soli capaces existimantur, quos eximia specie natura do-
nare dignata est, ut de Wilhelmo III. supra memoratus autor
inquit: tum multò magis animo, & rebus pro patria feliciter su-
sceptis repræsentaret.

Ex hujus herois disciplina prodiit celebris Michael Glin-
cius, princeps Ruthenicus: qui in Frisia cum Alberto adolescens
militaret, sub hoc tolerare magistro militiam & grave Martis
onus assuevit, primis atq; hunc miratus ab annis, ob rei bellicæ
scientiam & virtutem, regum sibi favorem comparavit, rerum ge-
starum gloria insignis, & in historiis celebratur Polonicis. Quem
cum virtus perdere non posset, tandem invidia perdidit, & aula-
rum pestis, calumnia. Accusatus enim affectati in Litvania do-
minatus, quam Tartaris effusè populatibus, fortissimè cum ho-
stibus immanibus dimicans, tutatus fuerat: Apud Alexandrum
quidem regem Poloniæ, virtute calumnias facile extinxit, quæ
nulla re meliù, quam virtute, ut candens ferrum aqua, extingvun-
tur: apud Sigismundum verò, cujus aures, ut regum plerunq; mos
est, magis obtrektoribus patebant, ne audirus quidem est. Itaq;
post variam fortunam, qua virum principem, adversarium suum,
in lecto cubantem obruncavit, qui impediverat reconciliatio-
nem cum rege, tentatam ab Vladislao: & à Mosco, ad quem con-
fugerat, tradito ei ducatu Smolencensi, deceptus indignè & perfidè
fuit: & post aliquot annos, cum, reconciliatus regi, opera Vla-
dislai, apertè dixisset, se nulli ex regis fidem habiturum, quam
duo-

duobus nobilibus Germanicis, invidiam magis auxit. In carcere
tetro & squalido vitam finivit, pari fermè cum Belisario exitu.
Nam finis magnorum virorum sæpe tragicus est, ut se homines,
vel ipso eventu admoniti, meminerint.

Ejusdem auspicia secutus est Christophorus Bernsteinius,
qui in primis annis Ditericum Schönbergium, auratæ militiæ
eqvitem, Magistrum habuit, cujus mores & gravitatem imitare-
tur, literisq; navavit operam Lipsiæ: post ad arma se contulit, &
in bellis Belgicis, strenuam Alberto operam, non minus ac in
studiis humanioribus navavit, & inter ductores præcipuos recen-
seri cepit. Meruit aliquot annos Mathiæ regi Ungariæ: secutus
est Henricum, Alberti filium in Palæstinam, & propter linguæ
Sclavonicæ noticiam & vestem Hungaricam à Mamaluchis
Ægyptiis pro Rasciæ gentis homine habitus & præ aliis honori-
ficè tractatus est.

Anno 1495. militavit Ferdinando Arragonio Alphonfi filio
eiq; cum Germanis suis non ultimus autor fuit, Gallum regno
ejiciendi. Creatus eqves auratus iterum, ut & Hierosolymis.

Militavit ex illa ipsa perantiqua & nobili familia Bernstei-
nia eidem Alberto Christophori frater Georgius, in Frisia, lau-
demq; magnanimitatis & scientiæ bellicæ retulit eximiam: & a-
pud Georgium Alberti filium natu maximum gratia atq; autori-
tate floruit.

Suscepit Fridericus II. Elector è Margareta Austriaca plures ^{Friderico}
liberos, sed de sexu virili Ernestus tantum & Albertus superstites ^{II. pater}
fuerunt. ^{Alberti.} Filiarum Hedvigis Qvedlinburgensis, Margarita Su-
felicensis facta sacerdos ad Albim est dimidio infra Misniam,
miliari, hoc tempore sub familia laudatissima, & virorum docto-
rum altrice Pistorum.

Anna nupsit Alberto Marchioni Brandenburgico, Achilli
Germanico: Ameleis Georgio Duci Bavarix. Filii, Fridericus
III. Cœlebs, Alexander infans, Henricus adulescens, obierunt.
Ernestus duxit Elizabetham, Alberti Bavarix ducis Movaci habi-
tantis filiam, è qua septem liberorum factus est parens.

Albertus Sdennam, quam Zedennam vocant, Idenam, Zoi-
nam, Zodenam, sive Sidoniam filiam, Georgii Bodiebratii Comi-
tis de

nis de Nidda, fundatoris familiae principum Munsterbergemium,
qui gubernator primum fuit regni Boemiae, post vero Rax, cum
accepisset insignia à Friderico III. Imperatore, & qui hostis fuit
primum Misnensium, quorum oppida Dobelam, Willstorfium, Lo-
macium, Mituveidam, exussit, anno 1450. ferens suppetias Wil-
helmo Landgravio Turingiae contra fratrem Fridericum circa fe-
stum Purificationis Mariae, filiam duxit, anno 1459. XI. Novembr.
qui dies Divo Martino sacer est, è Cunigunda prima conjugis so-
rorem Catharinae, quae Mathiae Corvino nupsit. Suntque peractae
nuptiae solenniter Egrae, ad flumen ejusdem nominis, ortum è
montibus, dictis non à pinis, quae arbor non est in nostra Germa-
nia, sed ab arboribus piciferis. Fuit haec foemina simplicissima
& tranquillitatis amans, unde à mariti obitu annos decem, exegit
vidua, in loco montoso & solitario, arce excelsa ad Weisseritium
fluvium, vicina Dippoldiswaldo, & montibus ab appellatione,
qua Austrum Germani dicunt, nominatis, quam arcem Taran-
dum dixerunt nostri: hanc enim quietis amans & strepitui, fre-
quentiaeque inimica, data optione, ipsa sibi elegerat, ubi vitam fir-
nivit, & mortua est, anno 1510. Calendas Februarii, relata ad tu-
mulos principum Saxoniorum, Misenam, ad latus sui mariti.

Inter fratres autem Ernestum & Albertum mira fuit natu-
rarum & studiorum dissimilitudo, ita tamen, ut si scopum videas,
nullo modo adversatae sibi fuerint. Corpus Alberto erat firmum
& robustum, natura atque exercitiis corroboratum: Ernesto minus
solidum, nec ferendis adeo, si collatio fiat, laboribus aptum: E-
vultu Alberti vigor quidam & animus ad suscipiendum ardua
natus, difficiliorumque negociorum cupidus, & ardor elucebat: Er-
nestus placidior & pacem praese ferebat: Quod animadvertens
Wilhelmus utriusque patruus, Alberto dixit: Vide ut è bellis, e-
vadas me ditior. Ille castris & armis tractandis accommoda-
tior, in quibus aetatem exercuit totam, nec tamen alienus plane
ab actionibus pacificis: hic paci utilior, nec tamen, justis causis
ad arma incitantibus, meticulosus aut segnis: Ille audacior, &
periculorum contemptor, manu promptior & expeditior: hic
cunctator & quidvis potius, quam arma experiebatur. Albertus
patiens inedia, algoris, vigiliae, supra aetatis suae homines, animo
apertus

apertus, insolens infamiae, & obrectationis: in hostes gravis, in
milites severus, pari humanitate conjuncta: Ernesto semina dis-
fensionum tollere, bella sopire, injurias & simultates avertere,
leges domi praescribere, judicia constituere. In amicos fidus
uterq; in subditos pius, indulgens altet in alterum. Concordiae
enim fraternae causa injurias dissimulando vincebat Albertus,
ne quid mali animis exacerbatis oriretur, in caeteris rigidus, pra-
sertim, si quid Imperii majestati dignitatiqve obfuturum videre-
tur: In domesticis Albertus de suo jure potius cedere largiendo,
quam conjunctionem turbare jus strictum persequendo:
Ernestus in hoc par fratri: nam postulanti reditus auxit: in ca-
eteris majorum dignitatis rationem habens, mihi sibi derogari
passus est, bello potius sua tutatus. Ernestus consilio & gravi-
tate auctoritatem sibi comparaverat: Albertus manu & forti-
tudine: hic bello & armis, ille pace & toga. Rectè itaqve dici ille
possit *v̄ḡs*, hic verò *χεῖρ*, quemadmodum Trojani Hectorem &
Aeneam, alterum *χεῖρα*, alterum *v̄ḡv* appellabant: quòd ille manu
valebat, hic consilio & prudentia. Pares erant ambo pietate,
qua adducti, Romam Ernestus abiit religionis ergò, ut tum
ferebant tempora superstitionosa, salutaturus Papam, & ab Sixto
IV. qui Innocentium proximè antecessit, Rosam auream retulit,
& templo Misnensi dedicavit: Albertus ingenti cum periculo
terram sanctam adiit, & ea loca, quae filius Dei suis pedibus cal-
cavit, religiosa animi pii meditatione perlustravit. Mortem
obiit Ernestus placidè Colditii VIII. Calendas Septembris, re-
latus ad tumulos parentum Misenam: Albertus in Fri-
sia in cœnobio Embdano, febris acuta extinctus est pridie
Idus Augusti: Quamvis alii alio morbo, alii ictu globi tormen-
tarii interiisse scribant. De quo in medio sunt, quae refert Fa-
bricius in Annalibus Misnensibus. Famam nominis uterque
reliquit sempiternam: Ernestus paci, quam diu vixit, semper
studuit, & justiciæ atqve veritati: qui sciens & volens nulli passus
est injuriam afferri, ut est annotatum à civibus nostris. Alber-
tus fortitudinis & aequitatis laudem egregiam ad posteros nun-
quam intermorituram propagavit. Sepulturam ambo meruer-
unt Misena, ubi natus fuerat Ernestus, juxta majorum
monumenta, Ernestus quidem hac inscriptione.

L

Anno

Anno à Christi nativitate 2486. XXVI. Augusti, obiit Illustrissimus princeps & Dominus, Dn. Ernestus Dux Saxoniae, sacri Romani Imperii Archimarschallus, Princeps Elector Landgravius Turingiae, ac Marchio Misnensis, Ejus memoria semper sit apud Deum, in benedictione justorum.

Albertus verò hujusmodi : Anno à nativitate Christi 1500. die Saturni post nativitatem Mariae, hora duodecima meridiei, obiit Embdæ in Frisia Illustrissimus & generosissimus Princeps ac Dominus, Dn. Albertus Dux Saxoniae, Landgravius Turingiae, ac Marchio Misnensis, Gubernator Frisiae hæreditarius, nomine sacri Imperii, cui propitius sit Deus, & opera bona compenset ac remuneretur in æternum.

Uterq; prole felicissimus. Nam Ernestus ex Elisabetha Bavaria, procreavit Albertum Archiepiscopum. Electorem Moguntinum : Ernestum Archiepiscopum Magdeburgensem, & Præsulem Halberstadensem. Huic testamento Ernesti cautum fuit, ut si qua injuria, Ecclesiastica dignitate privaretur, redditibus ad principem honestè alendum necessariis illi prospiceretur, autore Alberto. Et repetitum est idem à Friderico III. condente testamentum, cum iturus esset in Palæstinam, XIX. Marti, anno 1463 Fridericum III. Electorem Sapientem, qui cum natus fuisset, anno 1463. XVII. Januarii, cœlebs obiit, anno 1525. V. Martii. Ex hujus manuum soliditate & robore sultanus, qui tenebat Palæstinam, anno 1493. judicium sumpsit, Fridericum nobili & generosa stirpe procreatum : Johannem natum 1469. XXIX. Junii, fraternæ dignitatis hæredem, qui confessionem Augustanam obtulit Carolo V. Imperatori, Wolffgangum, qui mortuus puer est. Filias duas, Christinam reginam Daniae, Johannis regis conjugem, cujus filia Joachimi I. Electoris Brandenburgici conjux mater atq; avia fuit septuaginta principum, quibus maxima ex parte superstes fuit, mortua anno ætatis 70. vel 72. Alteram Margaretam Henrico XII. Duci Brunovicensi & Lunenburgensi traditam.

Johanne natus est animi invictissimi heros Johannes Fridericus Elector, fusus ad Albim, accepto vulnere à Carolo V. Et

anno

hoc nati Johannes Fridericus II. Johannes Wilhelmus, & Johannes Fridericus III. cælebs mortuus.

Johannis Friderici II. filii Johannes Casimirus, cujus uxor Anna Augusti Electoris saxonici filia: & Johannes Ernestus, Johannis verò Wilhelmi Fridericus Wilhelmus, & Johannes.

Albertus sobelem reliquit non minus præclaram Georgium, qui natus est anno 1471. in vigilia Augusti, circa meridiem: uxorem habuit Barbaram Casimiri Poloniae regis filiam: à morte patris anno quarto Idib. Martiis in Frisios rebelles movit. Tumultum rusticum sedavit 25. Obiit è mœrore animi, quem perceperat è morte annium filiorum, Anno 1539. XV. Calendas Maji, princeps pacificus, clemens, religiosus.

Henricus 1472. die Gertrudis natus, qui est 16. Martii, cum patre Frisiam, quæ huic pro compensatione impensarum, & remuneratione laborum concessa erat à Maximiliano Imperatore, adiit, ibiq; gubernationi præfectus fuit. Frisii jugi externi impatientes, & inhiantes libertati, Henricum obsident, pater obsessio suppetias fert Palæstinam accessit, Anno 1497. A morte fratris Georgii, hujus ditionem occupat, quam aliò transferre, odio religionis repurgatæ, conabatur, quam Henricus apertè profitebatur. Mortuus est 10. Augusti, anno 1541.

Fridericus studiis accommodatior fuisse videtur, quàm armis: Igitur literarum causa Senas in Italiam jussu patris se contulit. Natus fuit anno 1474. die Crispini & Crispiniani. Summus magister factus ordinis Teutonici XXXIII. profectus in Prussiam est, equis 800. comite fratre Georgio, eidemq; se ordini addixit Nicolaus ab Altmanhausen. Mortuus est anno 1510. Rochlitii hydrope, relicta illa dignitate injuria Alexandri regis Poloniae, anno ætatis trigensimo sexto, XIV. Decembris, sepultus Misena. Ludovicus & Johannes eidem attribuuntur Alberto, ætate prima mortui.

Filias habuit duas, quarum Catharina primùm Sigismundo Austriaco locata fuit, Anno 1484. pridie Non. Februarii: sedecim annos nata: nam tempus natale ei faciunt annum 68. pridie Jacobi horam septinam vespertinam. Eo mortuo IV. Martii,

Anno 1497. secundis nuptiis Erico Brunsvigio, tradita Guilielmi VI. junioris filio, patri Erici, qui post duxit Sidoniam, Henrici filiam: mortua 1524. Altera Anna puella obiit.

Henrici filii tres fuerunt: Mauritius natus Fribergi, anno 1521. XII. Calendas Aprilis, manè, è Catharina Megaloburgica, quæ Sophiæ matris Johannis Friderici Electoris Saxoniae est soror, Magni Ducis filia. Æmulus avitæ gloriæ bella gessit maxima: Turcicum, anno 42. & 53. Contra Gallum militavit 1543. & iterum anno sequenti: Contra Brunsvicensem 1545. Militavit sub auspiciis Caroli V. anno 1547. Adeptus est dignitatem Electoris Saxoniae, victo Johanne Friderico 48. VI. Calendas Martii. Magdeburgum certis conditionibus deditione cepit 51. Bellum intulit pro Germaniæ libertate Carolo V. Imperatori, & socerum Hassiæ Landgravium liberavit 52. Globo trajectus est bombardico pro aris & focis pugnans, & pro patria 53. IX. Julii cum vixisset annos 32. Ex Agnete Philippi Landgravii Hassiæ filia suscepit Albertum, qui puer mortuus est, & Annam filiam.

Secundus Henrici filius Severinus, Oeniponte morbo interiit, ubi instituebatur unà cum regis liberis, annum agens undecimum, VI. Idus Octobris, anno 1533. sepultus in cænobio Stamsiano Cistertiensium, ubi etiam conditur Sigismundus Austriacus, & Maria Blanca Mediolanensis, Maximiliani Imperatoris uxor.

Augustus natus 1526. III. Calendas Augusti. Militavit in Gallia Carolo V. cum victoriam consequeretur ad Divum Victorinum. Castra fratris secutus fuit in Germania: Bellum Gothanum totius Imperii nomine adversus seditiosos, patriæ & tranquillitatis publicæ perturbatores suscepit, & feliciter confecit. Cui qui pietatis amore, in religione constantia, in fovendis artibus & Academiis, in conservanda pace, conferri possit, haud facile inveneris. Ejus uxor fuit Anna Christiani III. regis Daniæ, ut nomine, ita re quoque verè Christiani, è Dorothea Magni Ducis Saxoniae inferioris filia, soror Friderici II. Daniæ regis. Quæ mortua est Calendas Octobris, anno 1585. Altera conjunx Agnes Hedwigis filia Joachimi Ernesti Principis Anhaltini 586.

Nati

Nati ei sunt è Christiano filio, & hujus conjunge Sophia, Johannis Georgii Electoris Brandenburgici filia, nepotes duo, Christianus, editus in hanc lycem 23. Septembris, anno 83. & Johannes Georgius V. Martii, anno 85. & neptis prætera, cum aviæ paternæ, quæ Anna fuit, è regum Daniæ sangvine, tum aviæ maternæ, quæ Sabina fuit, Georgii Brandenburgici filia, mortua 2. Nov. anno 1574. nomen referens Anna Sabina, nata Anno 1586.

Filiæ Henrici fuerunt: Amelia uxor Georgii Marchionis Brandenburgici: Si donia conjunx Erici ducis Brunsvicensis, defuncta 4. Januarii, anno 1574.

Filios præterea Illustrissimus Elector Saxoniae Augustus habuit octo: è quibus tamen, præter eum, quem dixi, Illustrum principem Christianum, nullus est superstes: & filias in universum sex, quarum tres defunctæ sunt: Superstitum verò una Elizabeth, nupsit Johanni Casimiro Comiti Palatino: Dorothea Henrico Julio Episcopo Halberstadenfi, Administratori Mindensi, Duci Brunovicensi & Lunæburgensi, 26. Septembris, anno 85. in matrimonium collocata est: Anna Johanni Casimiro duci Saxoniae, Johannis Friderici II. filio, Johannis Friderici I. nepoti, XVI. Januarii, anno 86.

Atque hæc quidem fuere, quæ breviter de summo seculi superioris Duce commemoranda judicavimus, quo temporis major nullus fuit in universa Germania, vel hostium ipsorum, quo nihil potest esse gravius, verius, luculentius, testimonio, siquidem non ex affectu amoris, qui non unquam sibi blanditur, & sæpe non laudanda vehementer prædicat, sed è vero judicio profectum est, & re ipsa factisq; comprobatur. Quod si quis ex innata levitate hoc factum nostrum reprehenderit, morem is sanè gerat suæ libidini: Si verò alicui rectè judicanti non videbor verba factis æquasse, neque ad tantum argumentum dicendi genus dignum attulisse, is sic statuatur, agnoscere nos tenuitatem nostri ingenii, & æquo censori, cujusmodi hoc scriptum est, subjicere, neq; subterfugere bonorum judicia: Præterea sic existimari velim, non agere nos historicum, sed hanc laudem & palmam iis concedere, qui ex professo historias principum Saxoniorum conscribunt, instructi

structi majori cognitione eruditæ antiquitatis, ampliore genere dicendi, copiosiore bibliotheca, ingenio dexteriore, memoria acriori. Quin etiam iniquos iudices admoneri velim versus antiqui.

Ἀρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

Oro Deum æternum & omnipotentem, ut Ecclesias turbatas clementer tueatur, veritatem vocis cœlestis conservet, animos principum ad concordiam flectat, & Imperii membra jam ruinam minitantiâ fulciat, neque extingvi sinat, usque ad illum diem, quo, prioribus extinctis, novum regnum filius Dei auspiciabitur.

NOTÆ IN HISTORIAM

ALBERTI III

A Saxonix ducit principibus.) *Qui animos revocant ad ultimam gentis Saxonice memoriam, ex Ptolomeo recordantur, Saxonas antiquitus super cervicem Cimbricæ Chersonesi habitasse. Itaque turbant historia rationes, quotquot existimant, in Chersoneso confedisse. Quod eò minus est ferendum, quia hoc modo regionum fines perperam describuntur, & Cimbrorum Saxonumque sedes confunduntur. Subit autem mirari, cur plerique aliter tradant, & Chersonesiam, cujus ultimum recessum Cimbri incoluerunt, Saxonibus attribuunt. Contra Daniel Langhornius in *elencho antiquitatum Albionensium* affirmat, Anglos (Saxonas maritimos) ne attingi quidem, aut verbo nominari in Ptolomeica Chersonesi descriptione, & ubi Beda vetustissimus Anglo-Saxonum scriptor, ac Fabius Ethelwardus Anglos collocant, ibi à Ptolomeo longe alias collocatas esse gentes, pag. 330. Quod sanè observavit rectissime, etsi postea sibi non constat, quum docet, Saxones ab Albi in Juetiam profectos, & Angrivariis Saxoniam trans-veseranam, quæ nunc Westphalia dicitur, assignat, Anglariosque in ea sede Angrivariis successisse*

successisse commemorat. Sed pro nobis loquatur ipse Ptolometus.
Εφεξής δὲ ἐπὶ τὸν ἀρχαῖα τῆς Κιμβρικῆς χερσονήσου Σάξονες. Hinc
super cervicem (vulgò dorsum reddunt) Cimbrica Peninsula Saxo-
nes. Ipsam autem Peninsulam tradit habitare Sigulones: postea
Sabalingios: post Cobandos, supra eos Chalos, & super eos magis
esse occidentales Phundusios, magis orientales Harundes, omnium
maximè Septentrionales Cimbros. Unde apertissimè intelligitur,
Saxones non modò non habitasse in Cimbrica Chersoneso, sed ne ani-
mum quidem eò migrandi priscis illis temporibus habuisse, si qui-
dem à cervice Chersonesi, ubi primò habitant, egressi, non trans
Eidoram in Cimbricam peninsulam, sed trans Albim, in terras ad
Amasium usque porrectas transierunt, & hinc profecti fines suos usq;
eò protulerunt, ut jam tum Juliani βασιλεὺς evo inter Visurgim
ac Rhenum latissimè imperarent. Vid. Zosimus lib. 3. Ceterum se-
quioribus seculis mediterranei Saxones, in Chersonesum quoq; pene-
traverunt, & Jutas subegerunt, Saxones autem maritimi quinto post
Christum natum seculo in Britanniam trajecerunt, ut legere est a-
pud Bedam, cujus vetustissimus mihi codex est, lib. 1. hist. Eccles.
cap. 15. Cui addatur Robertus sheringhamus de Anglorum gen-
tis origine, & qui eum sequitur, Daniel Langhornius in antiqui-
tatis Albionensibus, quas ab antiquo nomine, quo Britannia olim
denotata est, appellavit. V. Beda lib. 1. cap. 1. Ea vero Anglo-Saxonum
migratio peperit nomen Saxoniae transmarinae, qua Angliam extu-
lit Bonifacius, ut aborigines Saxonas, qui maritimas Germaniae oras
coluerunt, ab iis, qui ductà hinc origine, trans mare migraverunt,
discerneret. Illorum post Ptolomæum meminerunt Hieronymus,
Isidorus, Eutropius, Ammianus Marcellinus, Paulus Orosius.
Zosimus atq; Paulus Diaconus: nec falluntur, qui ad societatem hujus
transmarinae migrationis, adjungunt Fresones, quod à narratione Bedae
non est alienum, neq; aliquid impedit, quo minus Fresonum sedes por-
rigantur usque ad Saxoniam Cismarinam, unde non modo Saxones
in mediterraneas Germaniae provincias, sed etiam aliquot post se-
culis, velut missà ab se gentis suae in peregrinum solum colonià,
trans mare in Britanniam sunt profecti. V. Beda ipse Anglo-Saxo,
& scriptor ejus gentis antiquissimus lib. 5. Hist. Eccl. cap. 10.
atq;

atque ex eo Witichindus Corbejæ monachus annal. Sax. 1. Wernerus Rolevinck cap. 6. de situ & morib. Westph. Alb. Cranzius Sax. lib. 1. cap. 18. 19. 20. Dav. Chytræus Sax. lib. 6. pag. 158. Ubbo Emmius hist. rer. Fris. lib. 3. p. 41. Ubi sanè id perquam est memorabile, quòd Beda priscos Saxones, Anglorum parentes, apud Rhenum collocat, atq; hoc testimonio approbat, antiquam Saxoniam fuisse Westphaliam, id est, quæ à Rheno patet ad Visurgim. Quam sententiam tenent Rolevincius, Nuenarius, Cranzius, aliiqve veteris historiae intelligentes. Nondum tamen Ptolomæi ævo ibi vel vestigium Saxonie fuit. Illud verò longius petitum est, quòd Johannes Neuwaldus, cujus liber de antiquis Westphaliae colonis Anno M D LXVI. Wittebergæ editus, ac superiori anno Osnabrugæ recusus est, existimat, ex Sacaram gente esse arcessendos. Nusquam enim tradit Strabo, Sacas, quorum lib. 11. rer. Geogr. mentionem facit, in Germaniam profectos. Sed neq; nomen Saxonum eâ ætate, quæ Strabo scripsit, notum fuit: tantum abest, ut scribere potuerit, Saxones fuisse sobolem Sacarum, In quo errore confutando jam ante me operam posuit Robertus Sheringhamus, de Angl. gent. orig. p. 204. seq. quem, ut alia, ita hic sequitur Daniel Langhorn. antiq. Albion. p. 328. Post Strabonem primò omnium Tacitus Anglorum nomen usurpavit, etsi multis est veresimile, quadam ex Tacito, ac nominatim ea, quæ ab eo de Saxonibus accolis peninsulae Cimbrica prodita fuerant, injuriâ temporum esse deperdita. In qua opinione mecum est peritissimus antiquitatis Germanicæ Hermannus Conringius, de antiquiss. statu Helmstadii p. 81. Proptereaq; philippus Cluverius, paulò est audacior, quando persuadere vult, pro Taciti Fosi s legendos esse Saxones, lib. 3. Germ. antiq. cap. 21. Neq; eam meâ quidem sententiâ rectius sentit Daniel Langhorn, quum Taciti Suardones ex Saxonum nomine ortos putat, antiq. Albionens. p. 333. quando quidem ii non Saxoniam, sed Germania Cis-balthianæ partem coluerunt, atque adeò à Cluverio rectè illis populis adnumerati sunt, qui trans Viadrum Pomerania insigniorem portionem antiquitus tenuerunt. V. lib. 3. Germ. antiq. cap. 27. Sed redimus ad migrationem Saxonum, quam ex Macedonia repetit Witichindus, fabulosis narrationibus deceptus, quas dudum vanitatis

COARGU-

er-
ius
bo
no-
um
isse
en-
to-
um
u-
no
M-
em
a-
e-
do
nt.
n.
o-
to,
i-
o-
n-
o-
a-
eo
i-
s.
a-
u-
o-
li-
i-
u-
v-

eo Arguit Henricus Meibomius, not. ad eum p. 39. seq. Neq̄ verior est
commemoratio auctoris speculi saxonici lib. 3. art. 44. Cumq̄ hic si-
mul de Goropio Becano cogito, prope est, ut dicam, eum planè ineptire,
quàm docet Saxones ab Istro progressos, usque ad Hercyniam sylvam per-
venisse, atq̄ hoc pacto in Germania sibi sedes fixisse. Multò enim cre-
dibilius, & migrationum documentis convenientius est, ex Scythia
in Scandiam, quæ Iornandi vagina gentium audit, transisse, &
in Sarmatico in Chersoneso trajecisse, atq̄ ævo Ptolomæi in cer-
mari Sarmatico in Chersoneso trajecisse, atq̄ ævo Ptolomæi in cer-
vice ejus consedisse. Nam qui cum Richardo Verstegan, viro alio-
vice epus consedisse. Nam qui cum Richardo Verstegan, viro alio-
qui Anglo-Saxonice antiquitatis gnaro existimant, priscas gentes,
non, ut nostræ rationes ferunt, ex Scandia in Germaniam, sed ex Ger-
mania in Scandiam migrasse, oppidò falluntur. Quamobrem Suffri-
manus Petri etsi gentis Frisia origines non rectè assequitur, tamen id
veris momenti expendit, quòd memorat, Saxonum antiquas sedes
non in Illyrico, sed in Nordalbingica esse quærendas, unde postea e-
gressi, se longè lateq̄ propagârunt, & non tantùm Saxonia transalbi-
nae regiones Holsatiam, Stormariam, Dithmarsiam, impleverunt,
sed etiam per vicinas continentesque regiones diffusi, ampla atq̄ expe-
dita itinera susceperunt. Dan. Langhorn accenset Nordalbingica
Wagriam, sed nemo non videt, postea Wagriam, quàm hic Vendia
esse desit, in jus nomenque Saxonia primò coaluisse. Rectè igitur Al-
bertus Cranzius, nisi quòd Vandaliæ cum Vendia perpetuò con-
fundit, initium Saxonice nationis ducit ab Holsatia, lib. 1. Sax. c. 1.
Amplius enim non debet extendi, neu à Jutia, quæ Cimbrica Cherso-
nesi finibus comprehenditur, arcessatur. Ut maximè enim Jute Be-
neda teste, cum Saxonibus in Britonum Insulam profectis se conjun-
xerint, tamen neque sedium ratione ad Saxoniam Borealem perti-
nent, & originis mentione ad Cimbras referuntur, Danosque cognatos
habent. Itaque turbant originum migrationumq̄ rationes, qui cum
suis quàmquè in sedibus gentem collocari oportere sciant, nihilominus
Saxones Cimbrica Chersoneso includunt, & quòd ex eorum senten-
tia sequitur, eos ex Cimbris ortos tradunt. Quam opinionem in dis-
sertatione de rebus Danicis An: cl: lxxiii. recensui: quòd nunc
non persequor, ne longius, quàm ratio instituti postulat, progrediar.

Witichindus I. pronepos Sigardi. Majores Witekindi sin-
gulatim à scriptoribus Carolovingicis non enumerantur, haud dubiè
non ob aliam causam, quàm quòd Saxonia ad ea usque tempora nullos
hære-

M

hereditarios, ac plenam potestate duces habuisset. Quod cur sentiamus, faciunt annales Franc. ad A. DCC LXXVII. ubi appellatur unus e primoribus Westphalorum Similiter ad A. DCC LXXXII. primoribus Saxonum annumeratur, neque secius proditum est annalibus Pithecanis, in quibus nunquam nomine regis, aut Principis, quatenus notionem civilis imperii haber, vocatur. Contra ex his quoque intelligi potest, tantum in primatibus Saxonum fuisse numeratum, ad A. DCC LXXXII. Quod sane cum antiquissimo Reipublica Saxonica statu apprimè congruit, tum ex Beda, qui multum diligenterque hoc executus est, licet cognoscere, apud quem verba sequentia leguntur. Antiqui Saxones regem non habent, sed Satrapas plurimos suæ genti præpositos, qui ingruente belli articulo, mittunt æqualiter fortes, & quemcumque fors ostenderit, hunc tempore belli Ducem omnes sequuntur, & huic obtemperant, peracto autem bello, rursus æqualis potentia omnes fiunt Satrapæ. His similia monumentis commendavit Witichindus, & tres Saxonica gentis populos commemoravit, quorum reipublica diversa, ac fœdere tantum junctæ erant. Westphalis, qui aliter Saxones occidui ac transveserani dicuntur, præerat Witechindus, Angris, quos vulgò, at perperam pro Angrivariis habent, Bruno, Ostphalis, id est Saxonibus orientalibus, sive Cisveseranis Hesso præpositus fuit, quod probatu non est difficile, atque ostendi potest ex annal. Francicis, & Monacho Prumiensi, ac Poeta Paderbornensi, conf. Cranzius lib. 2. Sax. cap. 22. Haud alia fuit constitutio reipublica Saxonum transalbinorum, sive Nordalbingorum, nisi quòd his serius Dux hereditarius est impositus, reliqua autem Saxonia diu ante Ducibus hereditariis paruit. Martinus Milagius, qui auctor est brevis & summarie relationis, affirmat pag. 25. Witechindum à Carolo M. investitum fuisse in magnum Ducem Saxonie. Sed quibus monumentis id firmari possit, non video, quandoquidem ætate Caroli M. neque magni Ducis Saxonie extiterunt, neque tunc ea potestas Ducum fuit, ut pleno ac proprio jure aliis imperarent. Quod scribo, non ut detraham dignitati, nedum juribus stirpis Witechindi, sed ut sine dubitatione intelligatur, quinam ex stirpe Witechindi, cujus posteritas omnino firmum atque stabile hujusmodi jus obtinuit, primi fuerint Ducis hereditarii, & verum ac civile Saxonie Imperium habuerint. Certe

Certè enim ex Witichindo Monacho, cujus magna in rebus Saxonice auctoritas, & perspecta fides est, colligamus, Ludolfum, Wittekindi pronepotem, hereditarium Saxonie Ducatum possedisse, & primum Ducis Saxonie titulo fuisse nobilitatum. V. Annal. Sax. l. p. 6. 7. cū quo conf. diplomata foundationum Ludolfi, in quibus DUX Saxonie audit, & multi graves historici, Gobelinus, atque Abbas Stadenfis. Ante eum verò nemo alius sive in diplomate quodam, sive in Carolovingica, sive antiqua Saxonica historia occurrit, qui DUX cum adjectione Saxonie sit appellatus. Wittekindus quidem à Corbejensi Monacho magnus DUX, sed non magnus Saxonie Dux vocatus est. Repugnat enim Carolino aeo titulus, qui sequioribus temporibus additus est à regionibus, quas comites, unde duces eligebantur, nomine imperatorum administrabant. Constatque illa etate Comites atque Duces nec regni Ostro-Francici Principes dictos, neque hereditariâ potestate auctos, simpliciter provinciarum rectores fuisse, Quod in mentem venire debuit Joanni Palatio, qui insignibus Wittekindi ineptam, & à seculo Carolingico abhorrentem inscriptionem Gallicè exaratam attribuit, & ducem pariter atque Saxonie principem appellat, Aquil. Franc. pag. 66. Incautè enim sequitur scriptores novos, ac monumentis optimis neglectis, saepe uni Crantzio assentitur: neque melior est genealogia, quam ex Gabriele Bucelino affert, regesq; Saxonum ab tertio post natum Christum seculo repetit, & Wittekindum nunc regem, nunc magnum Ducem Saxonum cognominat, Aquil. Saxon. p. 7. 8. Sanè dabimus, Carolum M. postquam Saxoniam in regni Ostrofrancie provinciam redegerat, Wittekindum Saxonibus transveseraniis dicundi juris causa prefecisse tamen non eò pertinebit, ut continuo existimetur, Wittekindum cum plena ac hereditaria potestate Ducem Saxonie institutum fuisse, ac jam illa etate heredem, ut hodie loquuntur feudalem reliquisse; siquidem tale jus post demum, quàn auctoritatis imperatorum Francicorum imminutis facta, resque publica ipsorum beltis attrita concussaque est, acquisitum, & non dubie à Ludolfo Henrici aucupis, Francorum Saxonumq; regis aeo, ad successores atque posteros Wittikindea stirpis justo atque legitimo ordine devolutum fuit. Hoc enim veris documentis demonstrari potest, & dudum viri de historia Germanica egregiè meriti Henricus

eus Meibomius, atque Hermannus Conringius in eo argumens
laudabilem operam collocarunt. Verum qui factum sit, quod Wite-
kindo regis titulus vulgò adscribatur, & unde id Crantzius, magna
vir aliqvi auctoritatis, hauserit, vocari hic in questionem posset, nisi
perspicuum esset, prater laminam aream, quâ regis titulo allegatur
Witekindus, etiam Gobelinum Personam, qui in diocesi Paderbor-
nensi vixit, ac ad veterem historiam plurimum diligentia contulit,
ansam dedisse, dum scripsit, Witekindum quandoq; nominari re-
gem, quandoq; ducem, quandoq; unum primorum Westphalo-
rum. Quarum primum illud in nullo IX. & X. seculi scriptore, qui
probus quidem atq; incorruptus sit, reperiamus. Nam cujusmodi
ea lamina sit, quam Reineccius refert, vel illi ipsi versus, qui incisi
sunt, demonstrant, quippe quos Carolingicorum Saxonorumq; im-
peratorum ætas planè ignoravit. Sunt enim, ut vulgò appellari so-
lent, Leonini, quos nemo senseat ante seculum XII. esse confectos: prius
enim hoc carminis genus capisse, non videtur. Tametsi Chroni-
con Mindense, quod multò est recentius, & operâ curâq; Johannis
Pistorii in lucem exiit, regis titulum ei impertit, p. 723. & Crantzius
non vult diffiteri, in nonnullis codicibus nominari regem Saxo-
num lib. 2. Saxon. cap. 22. Non tamen isti codices eo numero sunt,
ut ejus, quæ hic desideratur, antiquitatis fidem illis ipsis tribuamus.
Neque hoc dissimulat Crantzius, & Witekindum sic describit, ut non
aliud, quàm regem Laconicum, qui tantùm belli prætor erat, intel-
ligere videatur. Reliqui tituli, quos Gobelinus Wittekindo attributos
memorat, passim leguntur in antiquis monumentis, hoc autem di-
versum dissimileque habent, quòd posterior, quo Witekindus unus
primorum dicitur, ultimis retrò temporibus Carolingicis quoque sit
usurpatus: prior autem, & sine adjectione Saxonie positus, demum in
scriptoribus Saxonice reperitur, quippe qui & magnum Ducem
nominant, at verò Ducem Saxonie certè haud nominant. Ut vel
hoc significationem dare possit, quale sit monumentum illud, quo
Witekindus rex Saxonum appellatur. Quid verò cause sit, quòd
Duces Agilolfingici adjectione Bajoarie jam tum in annalibus Ca-
rolingicis describantur, neque id perinde fiat, quàm describuntur pri-
mores Saxonum: id facile e quidem intelligi ac expedita ratione ju-
dicari potest. Etenim familie Agilolfingorum, ipsa etiam Carolin-
gicâ

gicâ antiquior diu ante Carolingicum imperium, hereditario ac
nemini obnoxio jure Bavariam possedit: cui successit familia Tassi-
lonica, oriunda quidem aequè ac ipsa Carolingica ex Agilolfingis, sed
non tam alto dignitatis gradu, ut nulla supremi domini lege tenere-
tur, Namque post Odilonem, quem res novas molientem, armis ad
officium redegere Carolusmannus & Pipinus, Tassilo ejus filius à Pi-
pino Francorum rege Dux Bavariæ institutus, à Carolo M. sacra-
mento est obligatus, ut traditur in annal. Pithœan. ad A.
DCCXLIX. & DCC LXXXI. (Unde convenienter explicari debet ti-
tulus summi Principis, qui ei attribuitur peculiari diplomate, quod
est apud Wolffg. Laziū l. 7. de migr. gent.) Quod cū Tassilo ingratiâ
Desiderij Langobardorū regis, cujus filiam in matrimonio habuit, vio-
lasset, bellumq;ve Carolo facturus esset, non multo post eò redactus est,
ut supplex venire atq;ve obsides dare cogeretur, cumq;ve nescit quidem in
fide atq;ve obsequio clientelari perstaret, judicio majestatis damnatus.
ac Ducatus, qui jam diu ex supremo factus erat clientelaris, nunc
quoque hereditarius esse desit, & mutato superioris dignitatis nomine,
Comitibus regendus traditus fuit. Annal. Pith. ad A. DCCLXXXVII,
Monachus Egolismensis in vita Carol. M. p. 245. 252. seq. Egin-
hartus de vit. Car. M. cap. XI. Adelmus Benedictinus ad A.
DCCLXXXVIII. Ado Chron. p. 213. Abbas Stadenfis col. 71. Do-
nec à Carolingis in patrimonium redigeretur, & postliminio suc-
cessionis jus regniq;ve titulum reciperet, ac partitione hereditatis fa-
cta, Pipino attribueretur, Testamentum Caroli M. §. Italiana
verò: Johannes Aventinus annal. Boj. lib. 3. & 4. Multo aliter
cum Saxonia actum est, quæ tametsi antea sui juris & imperio polyarchi-
co nemini obnoxio libera primò à Carolo M. in ditionem Francorum
redacta est, tamen videtur aequo & pari jure cum Francis esse usa,
nec perinde sub jugum, ac aliæ gentes, missa, quod ex Eginharto,
& Witechindo colligitur, neq;ve omnes Saxonia populos aequè comi-
ter habitos, quod oppidò constat de transalbinis, quod memora-
bile imprimis, universam Saxoniam uno tempore Caesaribus
factam esse beneficiariam, quod de magno terrarum cis Visurgim
tractu multis documentis liquet, & apertissimè indicat Arnoldius
Lubecensis lib. 2. chron. Slav. cap. 36. dum inter Henrici Leonis,
proscripti à Friderico Enobarbo Saxonia Ducis patrimonium, ac
regiones beneficiarias distinguit, & aliunde exploratum est, insignes
Ostpha-

Ostphaliae portiones à clienela nexuque fiduciario alienas, primùm
A. M. CC. XXXV. ad legem beneficiariam esse redactas, quòd diplo-
mate publico testatam reliquit Fridericus III. Imperator, cujus copi-
am fecit Henricus Meibomius opusc. hist. pag. 503. seqq. cum quo
conf. Abbas Stadens. ad A. M. CC. XXXV. Alb. Crantzius lib. 8.
Sax. cap. 5. Chronicon Riddagshufan. p. 1. 2. Idverò ab omni ve-
ritate alienum est, quòd Suffridus Petri pro vero affirmavit, avo
Wittickindi Saxoniam imperio feudalem fuisse, propterea quòd si ma-
ximè olim Saxonia Franci tributaria facta sit, nunquam tamen fa-
cta sit clientelaris ac beneficiaria. Diploma, quòd Suffridus profert,
falsitatis dudum est convictum. Neque tunc imperium, quale Suffri-
dus intelligit, apud Francos constitutum fuit, quando vixit bellumque
cum Franci gessit Wittickindus, quippe qui priusquam cum domo
genteqve sua Carolo parendi lege se obstrinxit, non Saxonia Dux feu-
dalis, ut putat Suffridus, sed unus duntaxat inter Optimates, reip.
publica libera, ac populi optimatumque imperio temperata bellicus
magistratus fuit. Nihilò verius est, quòd censuit Alb. Cranzius, Epi-
scopos per Saxoniam institutos à Carolo M. regalia accepisse, lib. 2.
Sax. cap. 23. Quamquam enim Episcopi jam ante Carolum seculi ne-
gotiis se immiscere voluerunt, & ab Adone Viennensi proditum est,
Anepotem regnantibus in Francia Merovingis, secularis conversa-
tionis fuisse virum, ac duxisse exercitum Francorum in Svevos,
Chronic. ad A. DCCXIV, tamen eà administratione non consecuti sunt
regalia, nedum civile imperium, quando quidem eà tunc regie Caroli
potestatis ratio erat, ut sua emulam, ac territorii jure descriptam
non ferret, sed quibus poterat modis Episcopos in ordinem redigeret,
ac libertate luxuriari volentes, legibus constringeret. Verùm Saxo-
nia, qua dicitur transalбина, à Carolo M. inde usque ad Ottonem M.
praefectos habuit, ab Ottone autem jure hereditario, primùm con-
cessa est Hermanno Billingo, deinde hujus posteris in Magno Transal-
bianorum Duce extinctis, A. c. 10. CLXXX. decisit ex antiqua Saxonia An-
gria Westphaliaeque Ducatibus, auspicio Friderici Aenobarbi cum tractu
Wittenbergensi, qui ex veteri Soraberum regione decerptus, postea su-
perioris Saxoniae nomen tulit, jure beneficiario possidenda Bernhardo
Ascanio tradita est. Veteris Saxoniae titulus, majorque pars Philippo Ar-
chiepiscopo Coloniensi cessit, reliqua Dominos nata est Episcopū
Monasteriensem, sive propter insignem eam accessionem, sive propter
Archi-

Archiepiscopi Coloniensis emulationem affectavit Ducis Westphaliae
titulum, Ducem Juliacensem, qui ratione portionum ex ea detractarum
sine dubio in conventibus circuli Westphalici aequè ac Episcopus Mo-
nasteriensis partes dirigendi tenet, Archiepiscopum Bremensem, qui
ad suam ditionem adjunxit Comitatum Stadensem, Episcopos
Osnaburgensem, Mindensem atque Paderbornensem, Comites
Lippienses, Bentheimenses, Tecklenburgios, Pyromontanos,
& Pyromontanæ Dynastiæ hæredes Waldeccios, quorum & anti-
quus Comitatus Swalenbergicus inde est decerptus, Diepholdenses,
Hojenses, quorum comitatus postea facti sunt ditionis Guel-
fica, Oldenburgicos atque Delmenhorstanos. Vid. Arnold.
Lubecensis Chron. Slav. lib. 2. cap. 24. Abb. Stadensis ad A. 1180.
Chron. Nussense p. 192. Albert. Cranzius Sax. lib. 6. cap. 38. seq.
D. Chytræus Savon. p. 73. Ubbo Emmius rer. Fris. lib. 7. p. 108.
Chron. Brunswic. p. 157. Saxonia Palatinatus lege beneficiaria de-
latus est ad Hermannum, atque hinc ad ipsius filios Ludovicum VI. &
Henricum Rasponem, inter mares ejus familiae ultimum, justâ serie
est devolutus. Ex quibus certum atque exploratum redditur, Saxo-
nia Palatinatus antiquitus ejusmodi fuisse Ducatus Saxonie acces-
sionem, ut ab eo abesse potuerit, & revera interdum abfuerit, sepa-
ratasque rationes habuerit. Etenim Bernhardus Ascanius, Alberti Ursi
filius, A. 619. CLXXX. in comitiis Herbipolitanis Ducatum Saxonie
ritu solennibeneficiario obtinuit, Palatinatus autem, qui
jam diu ex Saxonia transveserana in Cisveseranam deductus erat,
Landgraviis Thuringie ex diversâ causâ partus, atque ab Saxonia
Cisveserana, in cuius ditionem Thuringia transunstrutana transiit,
ac diu Northuringie nomen retinuit, sæpeque propter ejus fines habita
est controversia, ablatu fuit. Quamobrem, proscripto Henrico
Leone, & præter Bajoarie Saxonieque Ducatum, Palatinatu Rhenensi
Saxonieque privato, primò Hermannus Thuringie Landgravius, be-
neficio Friderici Enobarbi appellatus est Saxonie Palatinus, ejusque
adjectione tituli distinguitur à fratre Ludovico V. apud Arnoldum
Lubecensem, Chron. Slav. 2. cap. 30. & 35. Quamquam Cy-
riacus Spangenberg & Petrus Albinus existimant, Palatinatura
Saxonie prius Ludovico V. beneficiaria lege fuisse addictum,
Ipec. Nobilit. pag. 306. Chron. Misn. pag. 192. A Land-
graviis

gravius Thuringia pervenit ad Marchiones Misnia, fuitque apud hos
 à tempore Henrici illustris usque ad tempora Alberti II. Ascanii, quip-
 pe qui Rudolphi Habsburgii, quem suffragio suo imperatorem renun-
 ciaverat, permissu beneficioque Saxonie Palatinatum impetravit,
 tametsi ipse ac ejus successores non sumper titulo ratione Palatinatus
 Saxonie, neque ratione officii imperialis debito uterentur, & donec
 superessent ex gente Ascania Saxonie Duces atque Electores, scripturâ
 quoque tituli Electorum prudenter fere abstinerent, partim ob Mar-
 chiones Misnia, qui mortuo Alberto II. Saxonie Palatinatum vin-
 dicabant, partim ob reliquos imperii Principes, quorum sive invidia,
 sive emulatio recentioris usu tituli excitari potuisset. Interest enim
 cujusque internoscere, quale sit Melchioris Goldasti diploma, quod Al-
 berto II. Ascanio tribuit, Pol. Reichshandl. part. 1. ad A. 1291.
 Primò enim Thuringiam inserit, quæ jamdudum Marchionibus
 Misnie attributa, ac nominatim Anno MCCXLI. Henrico ejus no-
 minis illustri concessa fuerat. Verba diplomatis, quæ quidem huc
 faciunt, concepta hæc sunt. Tibi post mortem avunculi tui Hen-
 ricæ Landgravii Thuringiæ (designatur Henricus Raspo, Veteris
 Landgraviorum familiæ postremus, qui quinto post anno, quam à Fri-
 derico II. facta beneficiaria Henrici illustris in auguratio erat, pro-
 pterea quòd ab Innocentio IV. Pontifice instigatus, Cesaream digni-
 tatem affectasset, apud Ulmam cæsus est) duos principatus suos,
 videlicet Landgraviam Thuringiæ & Comitiam* Palatii Saxonie,
 (unde intelligitur, Thuringie Landgraviatum nulla præterquam
 Imperatoriâ concessione institutum, nec alio, quàm eò titulo heredi-
 tarium Thuringie Principum jus fundatum delatumque esse ad suc-
 cessores: quod de Palatinatu, tanquam ex diversa causa Impera-
 torum beneficio acquisito, minus dubitationis habet) & omnia alia
 feuda, quæ à nobis & Imperio tenentur cum ipsorum pertinen-
 tiis, jure contulimus feudali: & quæ alia ibi sequuntur, quæ sanè
 sunt præter meum institutum. Deinde titulum Electoris non modò
 non præter consuetudinem istius seculi, sed etiam præter morem scri-
 bendi pragmaticum perpetuo aliàs receptum sui oblitus adducit:
 quandoquidem dignitas Imperii officialis multò ante acquisita, usu
 pragmatico præponitur titulo Electoratus, non modò quia hic longè
 post acquisitus, sed etiam quòd postquam acquisitus erat, non simul
 usur-

Stylo XIII.
 sec. quo
 Palatina
 Comitiam
 dicitur
 Chron. Go-
 zec. p. 229.
 Similiter
 Comitatus
 & Comitiam
 in Speculo
 Sax. quod
 eodem se-
 culo con-
 scriptum est,
 comitan-
 tur, lib. 3.
 art. §27

usurpatus, neque ad hunc modum instituto Curia receptus fuit. Quod Goldastus planè invertit, ut vel hoc indicio sit, ejus tituli scripturam non esse sunt tam ex tabulis indubitata fide præditis, ac eos quoque erroris admonere posse, qui jam tum Alberto I. Patri ipsius titulum Electoris adscribunt, quamquam is nec uno alteroque statim factus, & inter Imperii turbas, reque pualiba malè affecta gesto, & adeò per se ad pariendum jus non idoneo, neque suffecturo, sed iniquo etiam, & cum injurià Cesarum Hohenstaufforum, quibus legitimam electione Casarea dignitas jam antè parta fuerat, conjuncto, ejusmodi jus obtinere potuit. Revera autem ac sine controversia demùm illud obtinuit Albertus II. ipsius filius, quippe qui quatuor legitimis electionum Casrearum actibus interfuit, atq; à Rudolfo Habsburgio, Imperii factionibus fessi instauratore privilegium electionis, quæ ante ad omnes pertinebat, nunc verò reliquorum silentio patientiaque ad septem Principes redacta erat, tabulis quoque eò concessis consecutus est, titulum tamen Electoris nunquam, nec Mareschalli adhibuit. Quod adeò verum est, ut affirmem, scripturam tituli Archimareschallatus imperii circiter Caroli IV. tempora coepisse, ac multò post & insequenti sanè seculo adjunctum fuisse electoratus titulum, & lata etiam anno MCCC. LVI. de Imperii Electoribus pragmatica constitutione, nondum adscivisse sibi hunc titulum, quod vel sola Venceslai Ascanii diplomata anno M CCCLXXIIX. & sequioribus temporibus prodita evincunt. Cum vero omnes sciant, id salvo jure atque omni dignitate, quæ ratione Electoratus convenit, intelligi, & luculenter alioqui tabulis Casrearum inaugurationum confirmari; tum huc attinet observari, ipsos etiam Saxonie Duces non-Ascanios, qui ab Conrado Timonis filio descendunt, illius scribendi moris haud fuisse immemores, & Fridericum I. bellicosum, filiumque hujus Fridericum placidum fere contentos fuisse scribere se S. I. Archimarescallos, donec Ernestus utrumque titulum Archimarescalli Electorisque conjungeret, atq; ab eo tempore hæc scribendi ratio atque consuetudo firma stabilisq; permaneret. Quod legentibus diplomata, quorum bene multa in manus meas venerunt, non potest esse incompertum. Verum Palatini Saxonie titulum Marchiones Misnie tuendi juris sui gratia constanter retinuerunt, & quamlibet mortuo Henrico illustri, donatione Rudolphi

N

Habs-

Habsburgii in Albertum II. Ducem Saxo-Ascaniam collatus, atq; anno
M CCC LXXVI. Wencelasio Ascanio, successoribusque ejus confirmatus
est, apud Melch. Goldast. tom. I. const. imp. ad d. A. tamen neque
sic Marchiones Misnia destiterunt usurpare, quod docent multa di-
plomata, longè post illam Caroli IV. confirmationem edita pariter &
manuscripta, ex quibus vel unum hoc Friderici & Wilhelmi fra-
trum fidem nostræ sententiæ faciat, quod A. M CCCC IX. hac tituli
scriptione legitur. Nos Fridericus senior, & Wilhelmus fratres
Germani, divina favente clementia, Duringiæ Landgravii, Mar-
chiones Misnenses, & Comites Saxonie Palatini. Plura afferre
supervacuum est, etsi præterire nolo, Marchiones Misnia postea,
quàm Albertus III. Ascanius propaginis suæ ultimus A. M CCCCXXII.
è vita decesserat, cum Ducatu Electoratuque Saxonie Palatinatum si-
mul per Fridericum bellicosum obtinuisse, ut argumento esset Saxo-
nie Palatinatum, qui alioqui salvo electoratu penes alium esse pos-
set, & revera aliquando à ducatu Electoratuque Saxonie abfisset,
nunc ex repetita Sigismundi Lutzelburgici anno M CCCC XXV.
confirmatione, intelligi perpetuam esse Electoratus Saxonici accessio-
nem, atque adeò hodie Saxonie Electori, non tanquam Marchioni
Misnie, quod olim Marchionum postulatum erat, sed tanquam Ele-
ctori Saxonie convenire. Vnde diploma beneficiarium apud Pe-
trum Albinum Chron. Misnens. tit. 16. Balth. Mencilium in ex-
plicat. stemmat. Ducum Saxon. in Friderico bellicoso; quibus
addantur Johannes Cuspinianus, scriptor gravis Austriacisq; ta-
bulariis usus, in Sigism. Cyr. Spangenberg rerum Saxoniarum
oppidò peritus, nisi quòd in antiquis genealogiis ac temporum
rationibus non semel hæsitavit, ut quòd Rudolfo I. Ascanio
epistolas anno 1290. scriptas perineptè attribuit, lib. 3. Chron.
Qverfurt. cap. 27. & specul. Nobilit. col. 318. Ipsæ tabulæ, qua-
rum exemplum est à me proditum, in sanctiori curia Saxonica
hodieque asservantur. Cateroquin usque à Friderico bellicoso Mar-
chiones Misnie, postquam Saxonie palatinatum, tanquam Electro-
ratus Saxonici accessionem beneficiariam susceperant, eo titulo absti-
nuerunt, non ut juri, quod ratione illius ex cap. 5. aureæ bullæ ad
domum Saxoniam pertinet, quodque etiamnum durat, se privarent,

aut insignibus propter eum convenientibus renunciarent, & quoquo-
modo derogarent, sed quò usui vulgari loquendi hoc darent, ut so-
li Principatui Rhenensi nomen Palatinatus relinqueretur. A-
lioqui in diplomatis, quæ dicuntur, investiturarum expressa Palati-
natus Saxonie mentio fit, & certè hinc intelligitur, Palatinatum
Saxonie, Archimarescallatui dudum apud Ascanios instituto accu-
siffe, atque ex diversa causa & diverso tempore cœpisse, & Palatinatum
adeò post Electoratum quoque esse acquisitum, licet ille prius in scri-
pturam tituli redactus, & postea etiam, quàm forma & consuetudo
variavit, planè omissus, contra autem Archimarescalli atque Electoris
titulus perpetuo usu tenoreque scribendi retentus firmatusq; fuerit.
Illud verò non piget adjicere, recentiores plerosque scriptores allega-
re titulos antiquis diplomatis non consentaneos, inter quos sunt Er-
nestus Brotuffus, non modò quòd præter historie fidem origines A-
scanias à Bernhobaldo repetit, sed etiam quòd Bernhardo Alberti
Ursi filio Electoris atque Ducis Saxonie titulum attribuit, Chron.
Anhalt. lib. 4. col. 64. tametsi tunc nullum certo numero defini-
tum electionis jus acquisitum erat, Balthasarem Mentzium, & plu-
res alios, qui acquisito definita electionis jure, const. tutog; septem e-
ligentium numero, protinus & nullo discrimine adhibent imponuntq;
electoris titulum, quem non ratione verosimili, aut solà conjecturà,
sed usu consuetudineque scribendi judicari oportet: de stemmat. atq;
orig. Duc. Sax. Is enim ubi ab Ascaniis discessit, Fridericum bellico-
sum affirmat scripsisse titulum Ducis atq; Electoris Saxonie, Land-
gravii Thuringie, Marchionis Misnie & Palatini Saxonie. Ve-
rùm nemo est, quin certum habeat, Electoris Saxonie titulum non
esse ex usu curie: deinde in diplomatis non dubiis, quæ ego quidem
vidi & legi, Dux Saxonie, & sacri Rom. imperii archimarescallus
nominatur, ut propterea si electorem se scripsisset, primo Saxonie du-
cem, dein sacri Rom. Imperii archimarescallum atque Electorem scri-
pturus se fuisset. Neque id repetere nunc vacat, quòd jam supra
dixi, tempore Friderici bellicosi titulum Palatini Saxonie in-
desuetudinem abiisse, quem quidem ex eà gente primus usurpaverat
Henricus illustris. Præterea extant Friderici II. cognomine placidi
literæ, ac in meis manibus versantur, quibus continetur
titulus Ducis Saxonie & sacri Rom. Imperii Archimarescalli,

nullâ tituli neque Electoratus, neque Palatinatus factâ mentione, de cetero
modus atque ordo tituli Landgravij Thuringie & Marchionis Mis-
nie servatur. Omnino autem Ernestus, Friderici placidi filius, à
jure veteribus investiturarum Cesarearum diplomatis fundato
quoque titulum recepit, & conjunctim sacri Roman. Imperii Archi-
marescallum atque Electorem se scripsit. Quod auctoritate exem-
ploque omnes ipsius in Saxonico electoratu successores confirmarunt,
& postquam ex diplomatis Cesareis à Friderico III. & Maximilia-
no I. concessis, atque à Rudolfo II. novissimè confirmatis, jus in Du-
catum Juliaci Montiumque ac Alberto animoso, cujus gratia hæc scri-
bere ingressus sum, tanquam à primo acquironte ad se derivatum
acquisverunt, neque eo secius, licet ex alia acquirendi causa, specia-
rimque ex pacto nuptiali jus in Ducatum Clivie à Johanne Frideri-
co I. tanquam ab auctore ad se deductum transmissumque spe agnatio-
nis usque huc tenuerunt, sanè insignem veteris Saxonæ partem, li-
cet diversa acquirendi ratione, prætendunt, & præscripto Ducum
Juliaci, Clivia Montiumque titulo jus tuentur, more Principibus fa-
miliari, & inter cultiores gentes recepto, quando animo retinent
rerum regionumque amissarum jura. Cætera Saxonia, quæ nova di-
citur & transalбина, pro eâ parte, quæ est in patrimonio Lauen-
burgico, ex pacto Ducis Julii Francisci cum Electoribus, Ducibusque
Saxonie super mutuâ successione anno dno Inc LXXI. inito ad Electo-
res Ducisque Saxonie perveniet, si extiterit conditio, quæ illo conti-
netur, Duxque sine liberis maribus legitimè descendantibus decesserit.
Quod sanè eò factum existimari possit, ut Saxonia, quæ dicitur su-
perior, quæque olim sub Ducibus Saxo-Ascaniis cum principatu Lauen-
burgico conjuncta fuit, sub Ducibus Electoribusque hodiernis post liminiò
aliquando jungatur. Ne dicam, quod alias non dissimulo, eâ
quoque ratione iniqua judicia Alberti Cranzii opportunissimè re-
felli posse, ut qui passim in Saxonia quæserit materiam superioris
Saxonie Ducis Electoresque carpendi, nunc verò ipsius met Ducis Lau-
enburgici exemplo, pactoque novissimè factò, & priusquam hoc fieret,
tabulis Sigismundi Imp. A.M. CCCCXXV. & M CCCCXXXIV. ex ara-
tis, abunde possit confutari. V. Georg. Spalat. Chron. anno 1553
cum præfatione Phil. Melanchth editum. Cæterum consultò scriptum
est, Saxoniam transalbinam nunc à me considerari pro eâ parte, quæ est
in patrimonio Lauenburgico. Equidem tractus iste Lauenburgi-

era, qui nomen Saxonie transalbinae etiamnum quoque retinet, una duntaxat est portio Saxonie transalbina, ex qua Holsatia, VVagria atque Stormaria attributa, & certè postliminiò restituta sunt Adolfo Holsatia Comiti, Lubeca auspiciis FridERICI Aenobarbi in libertatem Imperii asserta est V. Arnold. Lub. l. 2. chr. cap. 36. De Dithmarsia armis disceptatum est inter Antistitem Bremensem, & Comitem Oldenburgicum, sed illius causa vicit, nisi quòd nomine compensationis sumptuum in eam expeditionem factorum ab Adolfo Holsatia comite vindicata, ac non multò post eidem præcepta fuit. Similiter Urbs Hamburgensis sæpe mutavit suos dominos & postquam præfectos Imperatorios habere desit, primò in ditione ducum stripis Billingane fuit, dehinc ad Guelfos, mox ad Holsatia Comites pervenit, atq; his erepta à Danis, auspicio VValdemari regis sine ullâ juris Danici exceptione, Alberto Comiti Orlamunda vendita est, à quo demùm numeratis MD argenti liberis, jura atque immunitates suas emit, seque hoc pacto honestissimo in libertatem vindicavit, omninò est sita in Saxonie transalbina solo, salvo tamen sacramento fidelitatis, quo duci Stormariae, & civilis obsequii atque subjectiones, quo nullo interjecto, Imperio illigatur, eoque in statu repetitis non ita pridem à Leopoldo Cesare diplomatis conservatur. Vid. Adamus Bremensis lib. 2. hist. Eccl. cap. 4. qui tantum in commemoratione originis Billingiae ex Witichindo Monacho est corrigendus, Abbas Stadenfis ad A. DCCC LXI. Alb. Cranzius lib. 4. Sax. cap. 16. lib. 5. cap. 26. Fr. Irenicus exeges. lib. 3. cap. 61. at sæpe circumspèctè legendus, præsertim priori cap. 60. ubi talem adducit Henrici superbi titulum, qualem nec dilemata ulla habent, nec admittit istius ævi stylus, neq; approbat curiæ Guelficæ usus, ut alibi ex professo est demonstrandû. Ubbø Emmius rer. Fris. lib. 7. p. 108. sed qui pauhò post ex Arnoldo Lubecensi lib. 2. Chron. Slav. c. 36. emendandus est, dum non accuratas in it patrimonii Guelyci rationes: neq; eo secius Ludovicus Persona in oratione alioqvi erudita de Witteberga habitata, atq; an. 1603. cum ejus Academiae sacrum sæculare esset, edita. D. Chytræus Sax. lib. 2. H. Meibomius op. hist. in vind. Bill. ling. p. 305. seq. Petrus Lambecius Orig. Hamburg l. 1. Tantùm in extremo hujus commentationis est addendam, nunquam Saxoniam neque ab antiquis Romanorum Imperatoribus devictam, neque ab ea nomen titulumque susceptum fuisse. Contra numi suppetunt multi, qui

qui doceant, Franciam, Alemanniam, ceterasque ejus generis provin-
cias non modò à Romanis imperatoribus subactas esse & triumphas,
sed etiam nomina earum ad adornandos instruendosque Augu-
storum titulos valuisse. Quod latè à me explicatum est in historia Sa-
xonica manuscripta. Proindè rectè scribit Jo. Tilius lib. 1. de Or. Franc.
rotam Germaniam nunquam potuisse subigi à Romanis, Francici autem
subacta testimonium habet numus antiquus, quem attulit Ezechiel.
Spanhem. de numism. p. 750.

Sacro ablatus baptismi lavacro est. Ex quo Wittekin-
dus Angaria, veteris Saxonie regione oriundus, tandem animi ma-
gnitudinem, reverentiâ Christiani nominis amoreque pacis tempera-
vit, auxit vires famamque Carolus, & cum religionem amplificavit,
cum certè potentiam auctoritatemque apud Saxones stabilivit. Re-
ctene, an perperam, res alibi consideratu digna fuit: nunc satis est,
memoriâ tenere locum, quem Wittekindus suscepto veri Dei cultu il-
lustravit. Bojemus noster Mittebachium nominat, fortè Westpha-
lia oppidum, quod Medebacum dicitur, ac etiamnum in ditione
Antistitis Coloniensis est, indicans. Alb. Cranzius licet dubitanti
similis, aliorumque narratione fretus, Bardevicum antiquissimum
in Ostphalis oppidum fuisse memorat, ubi Wittekindus primò se ad
societatem Christiana religionis adjunxit. Mox addit, alios exi-
stimare, Minda apud Visurgim sacra primò esse amplexum, lib. 2.
Sax. cap. 23. Quod, ut aliàs solet, ex eo repetit Joannes Palatius
in aqvil. Saxon. p. 7. Wernerus Rolevincius, qui in diœcesi Mona-
steriensi natus est, & Saxoniam alioqui præclare cognitam habuit,
planè sui immemor fingit Bethlehemi in Westphalia sacro fonte ablu-
tum, lib. 2. cap. 7. de situ & morib. Westphal. Quæ opinio cum
nullo antiquitatis monumento congruit, dudumque à viris doctis est
rejecta, etsi nuper eam cum Rolevincio communem habere voluit
Johannes Justus Winckelmannus historicus Hassus, in notitia
historico-polit. Veteris Saxo-westphaliae lib. 3. cap. 3 p. 388. Con-
tra scriptores Francici unâ mente atque animo affirmant, non in Sa-
xonia, sed Attiniaci in Francia Wittekindum Saxonem Christi sa-
gris initiatum fuisse. V. annales Fr. Pithoeani ad A D CCLXXXV.
annales Fr. à Reubero editi ad A. eundem. Sed quis fuerit an-
tistes, qui ejus abluendi curam munusque gessit, in ambigno est. Bo-
jemus noster asserit fuisse Bonifacium, Moguntia antistitem. Quod

iterum historia certâ argumentorum fide roborata repugnat. Etenim Bonifacius anno post natum Christum DCC LV. in vivis esse desit, quod testatur Hermannus Contractus, Lambertus Aschafnaburgensis, Marianus Scotus, ex recentioribus Gaspar Bruschius, & Petrus Merissus in Chronic. catalog. atq; annalib9 Archiepiscoporum Mogunt. ad d. A. (Sigebertus unum retrò numerat) Wittekindus autè primùm anno DCC LXXXV. sponsore apud sacrum fontem Carolo ablutus, & repurgatis ab idolorum cultu mysteriis initiatus fuit. Proinde sunt, qui Lullum* Bonifacii in archiepiscopatu Moguntia successorem hoc munere perfunctum tradunt, sed nullo auctore veteri & ao probandum idoneo. Alij putant, has partes obiisse Ludgerura, Ecclesia Mimingrodensis (Monasteriensis Westphalorum) antistitem, quoniam nec huius sententiæ certum proferre documentum possunt. Itaque missas facio inanes irritasque conjecturas, & omninò Ubbonis Ennii iudicium probo, qui fatetur hoc omne esse incertum, atq; de in medio relinqvendum: ret. Fris. hist. lib. IV. ad A. DCC LXXXV. Ceterum qui animos adhibent, ut de Caroli actis rectè existiment, facile intelligunt, Wittekindum non tam armis, quàm religione victum esse atque emollitum: deinde hoc Caroli consilium non ad solum Wittekindum, sed ad universum Saxonie populum, apud quem magna Wittekindi auctoritas erat, pertinuisse: tum propter hanc causam in Saxoniam ad regni Ostrofrancia ditionem redacta varios episcopatus instituisse, sed non simul cum Wittekindo universam Saxoniam in Caroli potestatem venisse, neque anno DCC LXXXVI. quo editum diploma Verdense est, omnes statim populos Saxonum Carolino imperio paruisse, difficilimosque ad obsequium fuisse Saxones transalbinos, hisque demùm subactis, & in Franciam traductis, dominatorem Saxonum se scripsisse, & non modò diversos Saxonie populos, sed etiam diversos eorum populorum Ordines dissimili ratione ac diverso regnandi modo habuisse, atq; dispirem adeò nobilitatis Saxonice & plebis conditionem sub uno eodemque Ostrofrancico regno fuisse, nunquam autem eò crudelitatis Carolum processisse, ut iudicio sanguinario, quod dicitur, Vehemico fidei fracta crimen in Saxones vindicaret, ac postremò impeditis discordio Carolingis, reque publica factionibus perturbata, magnam superioris status factam esse conversionem, & Saxoniam Adelingos cum primis dignitate privilegiisque crevisse. Que & talia colligi atq;

* In diplomate Verdensi vocatur Lullò, quod mæn testimonioque suo firmavit, & Lulio subscripsit, fuitq; magnæ auctoritatis, & primæ Germaniæ pontificis, atque Ecclesiæ Verdensis recens suffraganeæ Moguntinensis, cum dignitate Metropolitanæ præpositus.

atque judicari possunt ex Eginharto de vit. Carol. M. cap. VII. Wittekindo annal. Sax. I. pag. 6. & qui hinc exscribit, Adamo Bremensi, l. I. hist. Eccl. cap. VII. ubi Franci atque Saxones sic conjuncti inter se dicuntur, ut unum populum unamque gentem efficiant. Consentit Poeta Paderbornensis, Arnolphi Imp. æqualis, carmine quidem haud eleganti, sed vero, cujus sex versus in primis huc pertinent, qui libro quarto cum A. DCCC III. congruenti in eandem sententiam leguntur. Verba diplomatis Verdenfis, quod uno anno post initiatum fucris Wittekindum est compositum, * non oppressam penitus & extinctam Saxonica gentis libertatem indicant, sed valent ad describendam immutata reipublicæ Saxonica formam, quippe quæ antea jure polyarchico, nunc verò unius Caroli imperiorum. Verobnoxia, per præfectos ab eo impositos, salva tamen gentis libertate, hæc regebatur. Tabulæ, quas edidit Ferdinandus Paderbornæ Antistes, * privilegium Osnaburgensis Ecclesiæ continent, vocabulo dominatoris tantum expriment supremum Caroli in Saxones imperium, non simpliciter quale heri in servos est, sed quatenus intelligitur ex diversa causa à regno Franciæ, in quod Saxones cum Francis coaluerant, esse acquisitum. De Wittekindo constat inter omnes, non Romanorum captum, neque in servitutem redactum, sed fide publicâ venisse ad Camerolum, & pacto se atque conditione retinendæ libertatis subjecisse. Haud aliter cum reliquis ejus gentis proceribus, quorum flos atque robur Graviones, materia & quasi seminarium Adelingi erant, afferere repetitur in diplomate Saxonibus juri præfectus, exemplo docet, non tulisse se jugum servitutis, sed retinuisse libertatem. Quanquam non diffitebor, gentem Saxoniam cum primis sub imperio Saxonum ad altissimum dignitatis gradum provectam, honoribusque in republica maximis esse auctam. Prodit sanè Corbeje monachus, Henricum Aucupem, qui & primus Saxoniam urbibus firmavit, totum fuisse in exaltando gentem suam, annal. Sax. I. pag. 14. atque ex eo Conradus Urspergensis ad A. 920. Quæ opinio munitur quoque auctoritate diplomatis Bremensis, quod anno DCC LXXXIX. conscriptum posteritati conservavit Magister Adamus, aliter Bremensis nominatus, ac non minus ad confirmandam Saxonica gentis libertatem, quam ad convenienter

* A. DCC
 LXXXVI.
 quod extat
 in sylloge
 diploma-
 tum no-
 væ Adami
 Bremensis
 editioni
 subjuncto-
 rum. Ver-
 ba hæc
 sunt. Ter-
 ram autem
 eorum (Sa-
 xonum) se-
 cundum
 antiquum
 Romanorum
 morem in
 provinciâ
 redigentes
 Quædictio
 fere repe-
 titur in di-
 plomate
 Bremensi
 A. DCC
 LXXXVIII.
 confecto.
 * In monu-
 ment. Pa-
 derbor-
 nensibus
 p. 201.

nienter

uienter explicandas tabulas Verdenses pertinet: lib. I. H. E. cap. 10.
Nam siquid etiam de libertate Saxonum detractum fuerat, id affirmat
Carolus ab se restitutum, Saxonesque pristinae libertati donatos,
ut vel ex eo liquet, quod cum ipsorum Adelingis honores & munera
reipublica communicavit: quod ad plebem sane universam trahi
non debet, & sufficit, honoratioribus ejus gentis ordines equali cum
Francis jure dignitateque floruisse. De judicio Vehmico haud necesse
est quidquam addere, quoniam id assensu suo comprobavit Mel-
chior Goldastus, Wipponis Conradi Saliqui sacellani fide nixus, pro-
legomen. Specul. Saxon. cui equidem multum tribuo in historia
Conradi, tanquam plurimorum ejus actorum testi oculato, in reli-
quis autem, quae nec vidit ipse, & ab aliis perperam tradita accepit,
non peraeque assentior, cujusmodi est, quod de lege crudelissima
Saxonum à Conrado Saliquo confirmata refert, pag. 430. edit. Pi-
storiana. Eò minus credendum est commemoracionibus Henrici
Hervordiensis, Æneae Sylvii, postea Pii secundi Pontificis, Wer-
neri Rolevincii, Felicis Fabri, Alberti Cranzii, Johannis Aven-
tini, Johannis Cuspiniani, Jacobi Spigolii, Ubbonis Emmii, vi-
rorum sane praestantissimorum, nisi quod nimis creduli, fabulam duo-
bus post Carolum M. seculis lepidè confectam seriò amplexi fue-
runt.

Ecberti II. Marchionis Misniae.] Multa sunt, quibus mo-
veor, ut existimem, Bojemum nostrum hic sequi sententiam atque
opinionem Georgii Fabricii, quem in oratione pro Augusto Electore ha-
bita laudat praecceptorem, praeterque eum insigni testimonio ornat Nico-
laus Leutingerus, commentar. de Marchia part. 6. lib. 3. col. 68. Is verò
licet praestanti ingenio atque in historia exercitatio esset, tamen hic pro-
didit, quae approbare non possumus, orig. Saxon. lib. 3. p. 376. & lib. 5.
p. 536. Nam quilibet per se existimare potest, Ecbertum fuisse Marchio-
nem Saxoniae cujus morte Marchionatus Misniae, quippe qui à Marchionatu
Saxoniae maxime diversus erat, non potuit fieri vacuus, siquidem non
fuit in ditioe ejus, tametsi omne studium operamque contulit, ut Mis-
niam Henricus senior, ad quem jure pertinebat, recuperaret. Vid. post
Lamb. Aschafnaburg. P. Albinus Chron. Misnens. tit. 10. Nec opus
nunc

nunc est, ut requiram, quid Fabricio secus sentiendi occasionem dederit, eò quòd aliàs exploratum sit, eum sæpe incautiùs secutum esse Ernestum Brotuffium, I. 2. Chr. Merseburg. cap. 21. Atat non sine causa hic in historicis diligentiam desiderat Fabricius, & confitetur, esse obscuram hujus argumenti historiam, atque tam negligenter traditam, ut ne quidem nomen Timonis in scriptoribus Henrici IV. Imperatoris Salici equalibus reperiatur. Alioqui non debuit nescire, Monachum Lauterbergensem meminisse Timonis, & Tiderici hujus nominis II. filium nominasse, atque origines maternas ab Eckardo I. Marchione Misnie verè meritoque deduxisse, Chron. ad A. 1171. & appendix pag. 202. A Timone per Conradum, qui hujus propaginis primus investitus Marchio Misnie fuit, descendunt continuatà seriè hodierni Marchiones Misnie, qui & Saxonie Duces atque Electores sunt, quorum genealogia est apud Reinerum Reineccium, de integro à Madero proximè edita, & Chronico Lauterbergensi præfixa, Dav. Chytræum Sax. lib. 2. p. 48. seq. Georg. Fabricium orig. Sax. ad p. 424. Eliam Reufnerum in stemmate Witichindeo, Cyr. Spangenberg, Andream Wencelium Chron. Magdeburg. Ubbonem Emmium in geneal. Saxonie Principum, quæ addita est ejus historiæ rerum Frificarum editionis Arnhemienfis, postea in Lugdunensi omiffa, & alii enarrandis Saxonici generis originibus occupati, inter quos tamen hoc interest, quòd multis fiducia opera aliena, multis negligentia obstitit, quò minus eas eruerent reòtè atque pensarent. Cum vero hoc omitto, tum id tacitum intactumque prætere volo, quòd, licet Marchionatus Landgraviatusque titulo in republica Germanicâ principales & sublimi territoriorum potestate comprehensæ dignitates denotentur, atque earum ratione sive initia causeque, sive occasio data fuerit plures atque insigniores Principatus acquirendi, tamen crebro comitiorum usu pateat notumque sit, atque ex rerum imperii principatuumque contextu intelligatur, Duces Sa-

*Sed ratione Principatus Hennebergici non quæ Duces Saxonie, sed quæ Con-

xonia atq; Electores, non aliter, quàm Duces atq; Electores summum in Confessu Electorum atq; Imperii Principum reòq; publica Germanica locam dicendaque viritim sententia * jus & privilegia planè regia atque immunitates maximè memorabiles & antiquas de non provocando ac non evocando obtinere. Quibus rebus maximè eminet Saxonia

nica Domus, & hoc proprium ac peculiare habet, ut non aliò, quàm suo & Saxonico jure, cujus custos conservatorque, & ut stylo pragmatico loquuntur, summus Protector est Saxonicus Elector, utatur atque censeatur. Eò vid. Andr. Knichen, Dom. Arumaus, Jo. Limnaus, & communiter juris publici scriptores.

Fridericum gravem designatum regem Romam. Verè prudenterque literis hoc mandavit, ut intelligat posteritas, quæ vires ejus domus, quod nomen atque auctoritas semper fuerit. Verè, quia præter imperii acta, Albertus Argentinensis his verbis commemoravit. Principes Electores vocato Friderico Marchione Missenensi, ab nepote quondam Friderici imperatoris ex filia ejus, genero prædicti Ludovici Principis defuncti, in principio mensis Junii in Kans Bavariæ convenerunt, ubi inter eos actum est, quòd idem Marchio prædictam Beatricem, olim Imperatricem in uxorem duceret, & de Romano regno ad eorum electionem intromittere se deberet, Chron. p. 145. 146. Prudenter, ut hæc oblata Romanorum imperii gloria ab oblivione vindicaretur, cum sint, qui id dissimulent, præcipuè scriptores Bohemici, quæ fatum ex eadem domo expertus est superiori seculo Fridericus III. El. sapiens, quem eadem oblata dignitatis augustæ gloriæ splendoreque Hispani fraudare voluerunt, atque eo consilio partem commemorationis de Friderico El. Infructu ex Chronico Funcciano deleverunt. Verum cessit Fridericus gravis, & verenti ejus potentiam dissidiæque Carolo Lutzelburgico haud invitè jus suum vendidit, Alb. Argentinensis ibidem, ex eoque Hier. Megiserus in annalibus Carinthiæ lib. 9. cap. 13. Huld. Mutius Germanor. Chronic. lib. 25. Laurent. Peccenstein in Illustr. Wittikind. profap. in Friderico II. ex quibus constat, Fridericum Misnia Marchionem imperatorem consalutatum consensisse quidem primò in eam electionem, mox autem artibus persuasionibusque Caroli IV. inductum, numeratis X. millibus argenti libris, præmissisque aliis liberalissimè factis delinitum, proposito destitisse, juriqve suo penitus renunciavisse. Hujus Friderici Carolus IV. in vita sua ab se descripta meminit atque affirmat, studio Ludovici Bavari imp. socii atque fœderati Anglorum, sub Edoardo VI. contra Gallos, quibus Johannes Caroli IV. pater militavit, stipendia meruisse, pag. 102. edit.

domini hujus Ostrofranciæ Comitatus, dignitate Principali aucti in Comitibus comparant. vid. Aurum Vol. 1. disc. 9. de Comit. Imp.

edit. Freher. Proinde nunc abunde intelligitur, secretum Caroli metum fuisse erga Fridericum, vicinum sanè viribus validum, & experta fortitudinis, ac necessitudine Domui Bavaricae innexum, sine cuius amicitia aut non consequi imperium, aut vix retinere potuisset. Quod sanè exemplum pro eo, ac debuit, apud animum reputavit filius ipsius Sigismundus, Princeps, ut de eo scripsit Cominaeus, ingenio valens & longo rerum usu peritus, qui Friderici gravis nepoti cognomine bellicoso beneficiis magnopere obstrictus erat, non relicturus lapsas res, nec servaturus Bohemiam, si eo adjutore caruisset: qui amor mutuus non cum Lutzelburgicis imperatoribus extinctus est, sed in successoribus Austriis robur incrementumque cepit, quod vel ex historia Alberti nostri colligere plus satis licet, & alibi à me est copiosè explicatum. Pertinetque hoc pactum, quod dicitur, unionis, quod Rex Bohemiae & Electores Ducesque Saxonie jamdudum iniverunt, & postquam Electoratu privatus est Johannes Fridericus, de integro cum Mauritio confirmarunt, atque se perpetuo defensionis fœdere obstrinxerunt, quod de pacto successionis vulgò interpretandi ansam dedit Eberhardus à Weyhe. V. Acta Bohemica anno 1548. edita, & Goldast. de regn. Bohem. lib. 6. cap. 18. Cujus religio pacti maxime ei regno profuit, & novissime Ferdinando II. Cesari hunc fructum tulit, ut sociali bello ab Saxone contra dominatum externum defenderetur, & antiquo pactorum successionis necessitudinisque jure Domui Austriae conservaretur. Quamquam & prius, quam Austrii in perpetuam continuatamque ejus regni possessionem venerunt, Wilhelmus Saxo, Friderici placidi frater prudentis moderatique Principis significationem dedit, quod regni ejus ex affinitate potiundi spem ac necessitudinis cum Alberto II. Cas. & Ladislao ejus filio, Bohemiae regibus contracta titulum omitteret. Omnino enim juris sui rationes representavit, sed consilium adipiscendae possessionis tranquillitati publicae amori- que Austriae domus remisit, etsi quoque huic à Georgio Podiebracio & Vladislao Polono est præreptum, ac primùm Ferdinandi I. auspiciis in- ditionem potestatemque Austriae gentis rediit. Disertè enim Æneas Sylvius, diligens illorum temporum scriptor id prodidit & his verbis testatum reliquit. Pari ratione (respicit jus uxorium à Casimiro Poloniae rege ex eodem capite præsum) Guilielmus Saxonie Dux utebatur, cui soror natu major (Ladislai posthumi, Alberti II. F. cui Anne no- men

men erat) nupsisset: histor. Bohem. cap. 72. ex quo repetit Wenceslaus Hagecius Chron. Bohem. part. 2. col. 166. ex eoq; Martinus Boregk. Chron. Bohem. part. 2. col. 541. qui tamen mox de facto hoc dubitat, propterea quod in annalibus Misnensibus nil tale contineatur, quæ ratio dubitandi cur nullum hic momentum habeat, quilibet intelligit, qui cum animo cogitat, non inesse vim in argumentis, quæ ab silentio struuntur.

Nobilem ab excepta Academia Pragensi.] Eam historiam eruditè ac summam complexus est Matthæus Dreserus, in Oratione de Cancellarii munere anno MDXCIV. Lipsiæ habita. Adjungi possunt Jacobus Cardinalis Papiensis, Æneæ Sylvii æqualis, nec diligentia inferior Comment. lib. 6. Paulus Langius in Chron. Citiz. an. MCCCC VIII. Alb. Crantzius Vand. lib. 10. cap. 1. Johannes Dabravius hist. Bojem. lib. XXIII. Wenceslaus Hagecius Chron. Bohem. part. 2. pag. 66. Mart. Boregk. Chr. part. 2. p. 343. Zacharias Theobaldus bell. Husit. part. 1. an. 1408. unde ostendere liceat, Academiam Lipsiensem & coloniam esse Academia Pragensis, & literarum in Misnia instauratarum matrem, & famam usque eò floruisse, ut à viris doctis academia augustissima appellaretur: quod didici ex epistolis sub initium superioris seculi scriptis, ut Balthasaris Licht, atq; aliorum. Fuitque ibi Joachimus Camerarius, quod olim in Wittebergenensi nostra Philippus Melanchthon, uterque magnum Germania ornamentum, ille etiam ex Melanchthonis nostri, communis Germania præceptoris, scholam profectus, & de vita ejus peculiari libro, lectu sanè utilissimo, commentatus. Ad quem spectat laudatio Dav. Chytræi in Vita Ulrici Sitzingeri: Camerario sufficit, à P. Pitheo, summo inter Gallos viro, in magnis esse numeratum, in præfatione Paulo Aquilegiensi præmissa ad Basilium Amerbachium. Eandem ex literis gloriam ætate sua Austria intulit Maximilianus I. studiosissimus Saxonici nominis, & Friderici bellicosi præterito, atque Friderici sapientis presenti exemplo excitatus. Nam in utraque domo jam diu laudabile institutum viguit, ut parem in republica cultum optarent, & acciperent mutuò ac traderent sibi exempla, & certamine quodam laudis, ad se transferrent, quod usquam esset optimum publiceque profuturum.

Materna prosapia est Austriaca.] Cum familia hæc sit antiquissima, tum divino consilio contigit, ut potentia ejus toti Europa nota
O 3 & resta-

& testata sit; quippe quod hujus majorem partem imperio complectitur,
 & omnium etatum seculorumque decus in terris maximum, ac venerabile
 apud barbaros virtute augusta tuetur. Id verò alias constat, quod
 tanta ejus gentis amplitudo atque incrementa fuerint ut maxima ex
 parte Europæ Principes cognatione contingat, necessitudinique suæ jam
 inde antiquitus innexos habeat. Initium evedæ amplificatæque digni-
 tatis fuit in Rudolfo Habsburgio, qui Germaniam diuturno inter-
 regno afflictam penitus atque conturbatam in veterem statum vindica-
 vit. Cujus Filius Albertus I. ope Marchionum Misnie Adolfum Nassoviam
 hostem atque æmulum debellavit, * ac interceptum genti suæ Ro-
 manorum imperium recuperavit. Illiusque abnepos Albertus II. digni-
 tatem augustam, quæ ab excessu Alberti I. à domo Austria diu absuit,
 cum quo perpetuâ descendentiâ serie usque ad hæc tempora conservatam Austria
 conf. Siff. denuò intulit, à Friderico placido adjutus pariter ac inusitatâ fortitudi-
 Presb. an. ne defensus. Fridericus III. Ernesti ferrei filius, caput fortuna augu-
 1294. seq. stæ salutemque prope omnem debet Ernesto, atque Alberto septemviro &
 Chron. Saxonie Ducibus, suis ex sorore nepotibus. Maxemilianus I. qui Ger-
 Colmar, maniam legibus & literis ornavit, primusque imperii regimen, liberta-
 an eodem, tis Germanicæ fulcimentum, ac tribunal imperii augustum instituit, Fri-
 Alb. Ar- dericum III, Sapientem auctorem sociumque ardui consilii habuit, & Al-
 gent. Chr. berti ductu se ab interitu atque imperium à turbis liberavit. Similiter
 p. 109. Neofanius Carolus V. fortis, & omnibus majoribus suis major imperator Friderici
 in catal. III. integritatem atque constantiam est expertus. Nam hujus aucto-
 Episc. Hal- ritate suffragii, & erga Austrios fide observantiaque Francisci I. * ame-
 berstad. bitus irritus fuit atque inanis. Mauritius quoque pro Caroli causa ar-
 anno 1519. ma cepit, & pericula adiit, & belli ejus in Germania, quoad libertas
 lit. e. cum Germanica passa est, robur firmamentumque fuit. Ferdinandus I. &
 quo Conf. Sleid. Maximilianus II. Cæsares erga Protestantes æqui moderatique in Augu-
 comment. sto Septemviro præsidium dignitatis suæ firmum atque stabile colloca-
 d. an. runt. Apud Rudolfum II. Cæsarem æque benignum & pium eximia &
 * V. Thom. Carvæp. singulari gratiâ floruit uterque Christianus. In Matthie obsequio fir-
 cer, Germ. mè constanterque perstitit Johannes Georgius I. nil mutatus neque ani-
 an. 1617. mo neque consiliis, præterea obsfirmatus contra factionem, quam quidam
 Carolus Caraffa in excitaverant nimiam libertate luxuriantes. * Ferdinando II. ad cu-
 Germ. sa jus perniciem spectabat Unio, proprio ac peculiari nomine fidelem
 cra restau- operam
 rat, p. 53, 54

operam, bellique Bohemici sedandi insignem, atque posteritati memorabilem curam approbavit, ac Caesari in praecipuum consilium verso rationes servanda pacis sapienter representavit, cumque honesto & utili ejus proposito vehementia quorundam obstarat, mentem nihilominus veterem voluntatemque in Austriis propensam retinuit, ac de integro amicitiam junxit, bellumque fervide & infeliciter coeptum pacis pactione mutavit, filiumque Ferdinandi II. pacifici nomine vocatum suffragio suo ornavit, omni honore coluit, atque distracto turbis imperio decus atque auxilium comparavit. Leopoldo uni omnium retrò Caesarum ex Ferdinandi propagine maximo potentissimoque saepe testatus est promptitudinem animi, & divisâ intestinis motibus Germaniâ constantiam servavit, & contra vim dominantumque externum opportunum auxilium tulit. Quas laudes, quibus gloriam nominis sui cumulârunt Duces Saxonia atque Electores, iidemque Misnia Marchiones, sua stirpe & Domus augustae necessitudine incluti, in Austriis Saxonisque monumentis copiosè traditas passim licet reperire. Nunc reliquum est, uti moneamus, origines Austrias, quae nostris Principibus splendorem quoque connubiis auxerunt, esse repetendas ex Chronico Murenfi, anno 1618. in lucem emisso, Chronico Constantiensi, quod recensuit Johannes Pistorius, Francisco Guillimanno, praestantissimo rerum Austriarum scriptore, quo nemo doctius fabulas de ea gente in vulgus editas refellit, Ponto Heutero, viro itidem gravi & in rebus Austriis perquam versato, Jacobi Menlii peculiari libello de majorum Divi Maximiliani II. monumentis, anno M D XCIII. evulgato: Johanne Stumpffio, Gerardo de Roo, Hieron. Megifero, qui Hunibaldi commenta, quae secutus est Abbas Trittenhemius, dudum repudiarunt, fontesque certioris historiae, quam Albertus Argentinensis & Johannes Nauclerus, quos imitantur ferè Itali scriptores, aperuerunt. Qui annales condunt, alias inquirunt, utrum Rudolphus Habsburgius, primus hujus familiae Caesar initia generis ducat à Carolingis. Quod de materna, de qua duntaxat quaestio est, propagine liquidum, & diu probatum est ex monumentis minimè dubiis, inter quae praecipuam auctoritatem habent membrana Trudtpertinae, quarum fidem nemo nisi temere convellat ac labefactet. Caterùm hoc alibi, quum consideranda genealogia Francica

Davi-

Davidis Blondelli occasio dabitur, expendam. Interim nunc vid. Joh. Joh. Jac. Schifflerius vindic. Hisp. cap. 4. & lil. Franc. p. 99. Gabr. Buccelin. part. alt. Germ. topogr. in histor. Agilolf. Ceterum Rudolphi Habsburgii imago conspicitur in Chron. Basileensi Christiani Urstufii, an. 1273. Cineres atque ossa Spira Nemetum in templo Salicorum imp. tumulis sancto condita sunt, Hier. Megiser. in Diar. Aust. p. 72. De loco sepulturae tacet Jacobus Menlius in monumentis Austr. p. 32. forte quia in Austria non reperit, quem in tumulis imperialibus Spira reperire potuisset. Conf. Michael Eyzinger in Thesuro Princip. pag. 46. Hardewig à Dassel. in imperat. descript. in Rudolf. Habsburg.

A Conrado Kauffungo.] *Quid causa fuerit, cur Kauffungus nobilitatem generis, quam rectè agendo amplificare poterat, crimine plagiarii fœdaverit, Aeneas Sylvius, cujus eruditione atque ingenii monumentis illa tempora illustrata sunt, præclare commemoravit, gaudeoque merito, talem tunc extitisse virum, qui non magis Bohemia, quam vicinia Misniae res actaque literis mandaverit, & ingenii bonitate usuque plus consecutus fuerit, quam alii, præsertim ævo ipsius arte curaque consequi potuerunt. Conradus Kaufung, inquit, nobili loco apud Saxones natus, bellicæ rei peritus, manu promptus, & animo imperterritus, cum se patria pulsus, & paternâ hereditate privatum per injuriam Friderici Saxoniae Ducis (Septemviri II. hujus nominis, qui placidi elogio celebratur) existimaret, scelus incredibile nostrâ ætate perpetravit: &c. Unde perspicitur, quid mali pariat vindictæ cupiditas, quæ cum privatim injusta sit, tum publicè improba nefariaque habetur, quippe tantò peior, & plus nocitura; quanto major sanctiorque est, erga quem exercetur. Vigebat ætate animoque Kauffungus, nec gloriâ generis carebat. Sed iræ erat implacabilis, & audax ad omne facinus, ac ingenio planè militari, ut sepe magis impetu, quam ratione uteretur. Itaque injuriam accepisse ratus, præsidium in ultione ponit, pietatisque erga patriam oblitus, consilium init auferendi duos Saxoniae Principes, Ernestum atque Albertum, in quibus tota tunc familia Saxonica imitebatur. Remestu aggreditur, sociosque sceleris adhibet, & captos, patre absente, abducit, ut quod uni sibi acciderat, in omnes vindicaret, unde non privata domus, sed familie principalis rei que publica*

publica conversio oriri, Saxoniæq; praesidiis, & Germania summis or-
namentis spoliari potuisset. Verum non inulta perfidia fuit, &
raptor mox suo malo didicit, consilia adverso Numine suscepta fallere
suos auctores. Haud dubiè argumento providentia cœlestis, quæ
Principes servare voluit, ut omnes intelligerent, eam stirpem non
extingui debuisse, de quâ Deus constitutum habuisset, ut posteris lu-
men ferret, & sacra & leges atq; literas optimas instauraret. Quan-
quam & ratio suppetit, cur miremur malignum præfractumq; Kauf-
fungi animum, quem ulciscendi pertinacia sanè in dementiam vertit,
quòd non consideraret, cum eo Principe rem sibi esse, qui injuriam
quæ non ad unius perniciem, sed ad omnium illustrium familiarum
& propinqua Austriorum Domus contemptum pertinebat, ubiq; per-
sequi vellet possetque. Nam si raptor etiam per montes Bohemicos
elapsus fuisset, amplum iter in ulteriores terras profecturo adhuc
restabat, & si in has quoque delatus fuisset, è manu Principis raptorem
dedi volentis effugere non potuisset, Nam & barbari reges
regum principumq; causa tale scelus detestantur ac vindicant. Qua-
propter omnem rationis sensum ipsi malitia eripuit, ut non quid ex
ea improbissima ultione futurum esset, sed duntaxat quomodo ul-
cisceretur, audaciâ furens cogitaret. Nec alioqui insolens in Do-
mo Saxonica fuit, quòd aliquos tanquam in sinu suo angues aluit,
qui summa impietate vitæ honorique Principum insidiati sunt, quòd
Mauritio apud Sivershusam fortissimè pugnanti accidit, atque Au-
gusto ejus fratri cognitum est, quando Guilielmus Grumbachius, pro-
fligatus perditusque homo, contra ipsius caput salutemque conjurave-
rat. Sed redimus ad infame Kauffungi plagium, quòd non modò
Bojemus noster, licet paulò diversis ab Ænea Sylvio circumstantiis,
sed etiam Georgius Fabricius in annal. urbis Misniæ an. 1455.
orig. Saxon. lib. 7. p. 770. seq. Petrus Albinus Chron. Misn. tit.
21. Laurent. Peccenstein theatr. Sax. part. 1. cap. 11. Peucerus, Ca-
merarius, Bucholcerus, Albizius aliq; enarrarunt.

Jure hæreditario adibant.) Hujus divisionis frequens atque
assidua recordatio esse debet, cum quod in Domo Saxonica solennitè
fuit, tum quod multis litibus postea ansam præbuit. Nam accepta
ob comitatam Lesnicanum repulsa, ac dissidia, quæ propter Wurze-
nam

nam & cum primis Episcopatum Naumburgensem anno M D XLII inter Johannem Fridericum ac Mauritium coeperunt, utique talia fuerunt, ut partim ex ea divisione oriri viderentur, partim bello in Saxonia visceribus orto occasionem materiamque darent. Quod planè apparuit, quùm Mauritius nullâ persuasione adduci posset, ut Patris Henrici exemplum imitaretur, fœderique Smalcaldico se adjungeret: non quod fœderis jus esse sibi Protestantibusque Principibus nesciret, sed quia tale fœdus ipsius robus non expediebat, siquidem judicabat, eo non posse se tueri commodum dignitatemque apud Carolum V. Imperatorem, fratremque ipsius Bohemia regem, à quibus Ratisbona & Praga, facta etiam religionis retinenda cautione, multis atque gravibus rationibus inductus fuerat ad partes contra patruelem eligendas. Fuit enim hoc fœdus Carolo V. maximè invisum* cum propter Johannem El. qui ejus ineundi auctor fuerat, tum propter Johannem Fridericum successorem, qui illius renovandi continuandique curam atque munus gesserat, eoque hæres factus erat paternæ offensæ, quæ tanta fuit, ut Johannes, quoad vixit, non posset à Carolo V. impetrare electoratus insignia, * essetque hæc significatio amittenda ejus dignitatis, & sive id obtentui sumtum, ut censet Thuanus, sive verus metus fuit, à domo Saxonica alienandæ, nisi Mauritius in Imperatoris partes iret, latamque in Johannem Fridericum proscriptionem executioni daret. Vid. acta Bohemica, in qua capita atque fontes hujus historiæ sunt, & unde rivos suos deduxit Johannes Sleidanus, qui accuratè diligenterque hæc commemoravit, post quem

* Hinc locum, ubi coaluit, victo Johanne Friderico, excindere decretum fuit, nisi Mauritius intercessisset. Vid. Wolffg. Moller in vita Georgii Ernesti Principis Henneberg. Cyr. Spangenberg Chron. Henneberg lib. 5. cap. 53, Huc pertinent querelæ atque exprobrationes Granvelli apud Leodium in vita Friderici II. lib. 7. p. 139.

* Vid. resp. Protestantium ad proscriptionem Caroli V. an. 1546. Sleid. ad an. eundem. Peccensteinia VVittik. profap. in Johanne El. Is enim non modò fœdere Smalcaldico, sed etiam contradictione publica nomine fœderatorum Smalcaldicorum facta, rejectaque Ferdinandi I. regis Rom. electione, Carolo V. Ferdinandoque maxime se exosum fecit, V. Sleid. comm. l. 7.

quem Frid. Hortlederus in eruendis his actis longè utilissimam operam posuit, atq; hujus belli initia causasq; ex veris atq; incorumptis monumentis desumpsit. *Et si autem habita prudentia humane rerumque, Saxoniarum ratione Carolus V. sine Mauritio, nunquam id bellum ad optatum speratumque exitum perducturus fuisset, tamen ab eo tempore, quo hic à Johanne Friderico offensus, se causamque à Smalcaldicis disjunct, haud dubium commutationis omen* dedit, factumque est postea eo dissidio, ut agnati bello committerentur, resque Smalcaldicorum in deterius vergerent, ac tantem prorsus laberentur. Cujus dissensionis, quæ illo quidem tempore Saxoniam perturbavit, initium hoc fuisse refert Johannes Sleidanus, scriptor fide atque industriâ eximius, comment. lib. 14. Lis, inquit, erat de finibus, & oppido quodam (Wurzenam nominare debuit) & Pflugii (prænomine julii, viri prudentis & docti, at ritus Pontificii tenacis) causam non obscurè probabat etiam Mauritius,* comendantib; eum propin-*

P 2

quis

* Tale quid jam diu ante præfagiverat Fridericus III. sapiens El. qui simul ac cum fratre Johanne aliquando è navigiolo apud Wittebergam exiverat, illud statim ruptum confractumque vidit, quod in omen Saxonica docu ut bello distrahendæ accepit, dicens: profectò metuo post nos nostræ navis, id est, dumus Saxonica, dilacerationem. Philippus in Loc. Manl. & Gasp. Peucerus de divinat. pag. 44. 45. cui dicto fidem fecit eventus, cœpto bello Smalcaldico, spectatq; hæc omen Johannis Constantis apud Peccensteinium, quod à feris se fugientibus cepit. Proinde rectè scripsit Bojemus. nil perinde Saxonica nocuisse, ac intestina dissidia, quibus submotis sanè felix invictaque fuit.

* Hoc dextrè est interpretandum, & cã quæ idem ratione, ut intelligatur, non esse quæstionem de jure territorii in Episcopum Naumburgensem jam olim Domui Saxonica in eum tanquam Præsulem provincialem conveniente, quod certè Mauritius in dubium vocare noluit, ne juxta Saxonica domus, in cuius patrimonio ditio neq; iste Episcopatus est, imminueret, sed de eo duntaxat controversia erat, an ad ejus Episcopatus potestate territorii Saxonici indubiè semper comprehensi, administrationem habilis aptusque esse posset Pflugius, cujus sanè favor apud imperatorem ex causa religionis apud Mauritium ob propensum animum erga familiam suæ ditio nis, de patre ac de se bene meritam, atque aded ex ratione civili fuit, unde simul à Carolo & Mauritio, victo socialibus armis Johanne Friderico, Julius Pflugius est restitutus. Mauricii laudatio singularis est apud Jo. Caselium in oratione funebri Christophoro Duci Megapolitano scripta.

quis (diu enim gens Pflugia in Domo Saxonica gratia meritisque flo-
 ruit, præcipuè apud Georgium & Henricum fratres, ac clientelis ne-
 cessitudineq; tunc maximè valida inter Misnia familias fuit) Haud
 multò post hæc subjungit. Initium fuit hoc offensionis inter
 ipsos, quæ post aucta tempore, gravissimum Germaniæ vulnus
 inflixit. Vid. comment. lib. 17. & 18. Id enim vanum futileque est,
 quod de contentione inter utrosque ex aleæ lusu orta vulgò memora-
 tur : ut mirum videri debeat, cur Georgius Hornius hoc commen-
 tum insectatione dignum repetere nuper, & veris inter utrosque Prin-
 cipes excitati dissidii causis annumerare voluerit Orb. Imp. IV.
 period. can. VII. Quod summo viro, Jacobo Augusto Thuano, licet
 extero, & sæpe etiam alias in rebus nostris hallucinato, perspectum
 nihilominus exploratumque fuit : tametsi nescio qua de causa, & fortè
 per incuriam Jo. Sleidano ejus fabula originem acceptam refert, hist.
 lib. 2. De cætero statuendum est, Mauritium maximè à Consiliariis,
 quos ex aula Georgii retinuit, esse excitatum, ut pro causa Cesaris
 bellum patrueli faceret, quem non modò ipsi odio habebant, verum
 etiam sciebant, multis modis Imperatori esse exosum. Quod pecu-
 liari epistolâ questus est anno * ante, quam fatali prælio Johannes
 Fridericus apud Mulbergam castris exueretur, atque ita fœdus Smal-
 caldicum, quo nullum Cesari invisus, nullum formidabilius fuit, fi-
 niretur. Utcunqve autem hæc gesta sunt, tamen ejus divisionis,
 unde due propagines extiterunt, quarum una Albertina, altera
 Ernestina dicitur, memoria omnibus seculis conservari debet, &
 optari, ut restituta per Mauritium pace, firmataque per Augustum
 concordia, una inter propinquos animerum voluntatumque consensio
 sit, & paribus consiliis vires atque nomen Saxonicum augeatur.

MDXLVI.
 Sleidan.
 ubi sum-
 mam epi-
 stolæ ad
 Mauritiam
 nos ordi-
 nes dimif-
 sã refert.

Libertatis signum, à Rolando nominata.] Fabula de Rolan-
 do ficta initium dedit Turpini auctoritas, quam falsam esse, dudum
 intellexerunt docti, qui ad vetera monumenta studium diligentiamque
 adhibuerunt. Non tamen defuerunt, qui commentū votis atque plausu
 exciperent, quo numero sunt Erpoldus Lindenbrogius, vir alioqui
 solers & eruditus, in Chron. Carol. M. nec meritis diligentiaque mi-
 nor

nor Reinerus Reinéccius in originibus Francorum potèa Saxonico
anonymo præmissis, Ernestus Brotuffius in Chron. Merseburg. lib. 1.
cap. 21. Wilh. Dilichius in Chron. Bremens. Cyr. Spangenberg in
Chron. Saxon. Abrab. Bucholzerus in Ind. Chronol. Dan. Pareus
hist. medull. p. 596. Georgius Sabinus de Caesar. Germ. lib. 1. Chroni-
con Cario-Peucerianum lib. 4. Gyrald. in hist. Franc. Sabellicus, no-
vissimè Bucelinus Monachus Weingartensis. A quibus discessere Jo.
Gryphander opere eruditissimo de Wichbildis, Melch. Goldastus, cum
Ducem auctoremq; secutus, cum de privilegiis civitatis Magdeburg.
commentaretur, quæ sententia cum veritate congruit, & sponte sequi-
tur ex firmis historiæ argumentis, ac judicio auctorum Carolino Sa-
xonorum, atque ratione ad fidem Francicorum annalium, præco-
rumq; monumentorum conformata, & rectè diligenterq; examina-
ta sustinetur. Fingentum de statura ejus in vulgus sparsum confu-
tavit Hubertus Thomas Leodius de vita Friderici II. Palatini, quip-
pe sepulchro ejus, quod mentiendi licentia tam celebre fecerat, præ-
sens ac fide dignus ἀποπρῆς. Idverò aliàs perspectum est atque
cognitum, Rudlandi præfecti apud fines Britannicos meminisse in-
ter scriptores Carolingicos, Eginhartum caq. 9. de vita Carol. M.
Sed is longè diversus à Rolando Pseudoturpini est, nec palatii Comes,
sed littoris Britannici præfectus fuit, neq; contra Saxones, quod de fa-
buloso Rolando traditur, sed contra Vascones, oppetita etiam morte,
fortitudinem suam illustravit, neque à peringenti aut immani mole,
qualis gigantum est, celebratur: Etsi omninò censeo, Pseudotur-
pinum à Rolando illo vero sumsisse occasionem fabulandi, & dece-
pisse vitos meritis in historiam Germanicam eximios Haud rectè
etiam Johannes Stumpsius eum nominavit Palatinum Comitem
& peringentis stature: Chron. Helvet. lib. 3. cap. 86. ineptit certè
Adelarius Erichius in chron. Juliacensi pag. 188. qui comminisci-
tur gigantem, quem Saxones, Slaviq; non secus ac malum genium
timuerint, sanè Rolandum, ut apparet, indicans. Quanto rectius
Goldastus hoc expendit, quàm Rolandi nomen, unde statue Rolandi-
næ appellationem sortite sunt, non personæ, sed rei denotandæ impo-
situm esse tradit, eo quidem instituto, ut esset indicium dicundi juris,
& publicum & fixum statutumq; signum liberi iudicii imperatorii,

Atque his statuis vetustas magnam post consiliavit dignitatem, usque
eo, ut multi hinc petant argumentum liberatis imperialis Urbi-
um Germanicarum, nec tempora, nec liberatem distinguentes, &
quod inde sequitur, plurimas quoque municipales Urbes loco nume-
roque imperialium per absurdè habentes.

Alberti degeneris injuria.) Inde notum redditur acque ma-
nifestum, fuisse Albertum impotenti animo, moresque ab adolescen-
tia egregios atque optimos vertisse in perniciosæ stirpis, & sum-
mam arctissimamque necessitudinem ac jura sanguinis studio exter-
ni nominis & cæcæ præcipitiqve cupiditati posthabuisse, atque ex
ea causa cognomen degeneris traxisse. Is fuit Henrici illustris fi-
lius, Friderici II. Imp. Hohenstauffii gener, stirpe indoleque inclutus,
nisi quòd malo post exemplo mutatus, Thuringiæ Landgraviatum
ratione cognationis à parte acquisitum, & jure belli, transactionis
atque Cæsarea concessionis firmatum à familia primi acquirentis
atque sanguine suo, cui jure nascendi statim atque ea lege de-
beatur, ut Alberti judicio voluntateque auferri non posset,
abalienare voluit, eoque consilio Cæsare Adolpho alienigenæ vendidit,
Misniæque invadendæ aditum communiuit, V. Siff. Presbyter anno
1275. 1294. Chronicon Colmariense an. 1291. 1295. Albertus Argenti-
nensis pag. 109. Levoldus à Northof. in Chron. Marcano an. 1293. si-
gillatim Johannes Grazo Bononiensis de factis Friderici & Dizman-
ni, quem in Germanicum convertit Ernestus Brotusius, Paulus Lan-
gius in Chron. Citizens. an. 1294. Erpbesfordensis cap. 71. 73. 78.
Georg. Fabricius Or. Sax. lib. 6. quicum Garzonis Itali narrationes ad-
vivum exigit, tum observat, in plerisque esse emendandum, præsertim
in gentili Apollonii nomine, quod historia Misnica ignorat. Laur.
Pecckenstein th. Sax. part 1. cap. 2. Johannes Bangius & Johannes
Binhardus Chron. Thur. an. 1289. David Chytraeus Saxon. lib. 6. p. 168.
Cæso post Nassovio, nibilo melior fuit Albertus Cæsar, neque
pro eo, ac debebat, gratiam Marchionibus retulit, quippe non Thu-
ringiæ modò, sed etiam Misnicis fœdinis insidiatus, pejora, ut vide-
batur, ausurus, nisi à Johanne patrueli interemptus fuis-
set. Erpbesfordensis hist. Landgr. Thur. cap. 83. De Alberti
Cæsaris cadæ vid. Albertus Argentinensis Chron. an. 1308.
Ghren

Chron. Basileense Urstifii lib. 3. cap. 5. inde sanè scriptores Helvetii
initium capiunt pulse Nobilitatis Helvetica, quæ grauisimas
poenas Alberti Austrii filiis, paternam necem à paucis patratam in
omnes vindicantibus pependit, major pars solum mutavit,
multi arcibus privati, in exilium iuerunt, alii vita factoque innocen-
tes in terras proximas delati, familias dudum conditas, imaginibusq;
decoras instaurarunt, ac ad veterem stirpis suæ gloriam virtute atque
meritis maximis ingentem cumulum addiderunt, quorum posteri ho-
dieque Serenissimi Saxonie Electoris consilia labore, curis atq; vigiliis
moderantur, atque hoc agunt, hoc nituntur in dies, ut litera atq; leges
floreant, & mercedem quisque acfructum honesti studii capiamus,
de quibus aliàs dicetur latius, cum de familia atque genere inclito Dy-
nastarum Misnia, ac nominatim de originibus illustrissimorum Baro-
num FRISIORUM commentabor. Interim Helveticarum familia-
rum fam ac vicissitudines videas apud Albertum Argentinensem
Chron. an 1308 Josiam Simletū in præfat. de republica Helvetior.
Jo. Bapt. Plantinum de Helvet. antiq. & nov. p. 194. Constat enim
ex Francisco Guillimannr, accurati iudicii & multæ diligentia hi-
storico, antè hanc conversionē & illustrium familiarum apud Helvetios
numerum amplissimum, & auctoritatem primariam, & bona atq; facul-
tates luculentas fuisse. Nominat enim Comites Baronesq; conjunctim
plures, quam ducentos, qui à majoribus deductam atque traditam il-
lustrem nascendi dignitatem memorabili ista Helveticarum familia-
rum conversione in alias Germania regiones proximasq; oras intule-
runt, splendoremque incluta stirpis postliminiò ab augustissimo Ferdi-
nando receperunt, à cuius majoribus ad migrandi necessitatem reda-
cti, hoc virtute atque consiliis bene sapienterque datis consecuti sunt, ut
ab ejus successoribus maxima atque illustra voluntatis studiiq; testi-
monia, & cumulatisima ornamenta acciperent ac benignissimè ha-
berentur.

Carolus Burgundus regnem Gallie Belgicæ & Burgundicæ
inaugurari se volebat.) Vera hæc sunt, atque unum hunc ex omni
Ducum Burgundie numero opibus ac potentiâ maximū declarant, non
modo quòd regis Burgundici titulum affectasset, sed quia potentissi-
mis Europe regibus, & ipsi etiam imperatori maximè esset formidabile.
Prin-

bus Marchantius non incelebris, neque in ultimis habendus rerum Flandricarum scriptor, de reb. Flandr. memorabil. p. 82. Ægidius de Roya annal. Belg. an. 1278. Pont. Heuterus rer. Belg. lib. 1. Euit illi causa exitu nimia ferocia, & contemptus salutarium monitorum, quod non audiret, qui ipsum à Campibachio Italo, perfidissimo homine, dehortabantur, ut merito prudens rerum earum, estimator cogitet, à Deo in eum ob non servatam Connestablio fidem pœnam esse constitutam, quod affirmat Cominaus, nec qui eum alias pungit, dissimulare potuit Jac. Meyerus, Carolum favore divini Numinis, quod improbè dedendo Connestablium offenderat, destitutum fuisse. Atque hoc indicio omnibus regibus Principibusque esse possit, justitiâ & fide regna firmari, contra fraudibus pactorumque violatione labefactari penitus atque subverti. Itaque caso anno M CCC LXXVI. apud Nancejum Carolo, pristina Burgundia, majorique parte Europa, que ab ea sive robur, sive certam perniciem expectat, facies multum est conversa atque commutata: nascentibus quotidie bellorum causis, gliscentibusque emulationibus, quarum materia etiamnum inter Austrios Gallosque superest, ut proximum bellum Gallo-Batavum testatur, in cuius partem venere Austrii, quia in eo totius Europa libertas Hispanicique Belgii securitas vertebatur, de cuius initiis causisque in historia bellorum novissimorum cap. 3. à me est commemoratum.

Dresdaqve discessit.] Hujus longinqui itineris brevem & compendiariam narrationem complexus est Cyriacus Spangenberg. lib. 5. Chron. Hennebergici cap. 36. an. 1476. add. Georg. Fabricius or. Sax. lib. 7. an. 1476. Id prisce imitatione moris, & multorum retrò Ducum Saxonie exemplo, Albertus alioqui rituum, quos à majoribus acceperat, tenax, Pontificiisque placitis, ut tunc seculum erat, assuetus, animi religione solvendi causa suscepit. Quale pari instituto confecit anno MD XLII. Jodocus à Meggen, illustri apud Helvetios familiâ ortus, prælo Johannis Mayer. anno MD LXXX. Dilinge excusum, & meo quidem iudicio dignum, quod cum peregrinatione sacrâ Alberti nostri contendamus. Caterum prima religiosa è Saxonia profectio, quam ego quidem sciam, instituta est seculo XII.

quam

quam monumentis ad posteritatis memoriam commendavit Arnol-
dus Lubecensis, Helmoldi continuator, Chron. Slavor. l. 3.
cap. 7. ex eoq; , ut solet Albertus Cranzius Saxon. lib. 6. cap.
29. Cum vero sui quisque religione voti se obstringeret, tum ea,
que itineris causa nuncupari solebant, inprimis ad Palestinam,
superstitiosi more seculi, pertinebant. Si vero graves cause obsta-
bant atque impediabant, quo minus peregrinatio in Palestinam susci-
peretur, veneratione sedis pontificia perfectum hoc pietatis negotium
censebatur. Unde nata est formula voti pro adeundis liminibus
sanctorum Apostolorum. Cujusmodi fuit Popponis Comitis, cum
prohibitus esset adire Palestinam, apud Cyr. Spangenberg.
Chron. Henneb. l. 2. cap. 16. atque Ernesti Septemviri, de quo vid.
Georg. Fabricius orig. Saxon. lib. 7. p. 786. Quanquam autem
multa inde molestie difficultatesque proficiscentibus oriebantur, ta-
men existimabant hoc officium Deo Ecclesiaeque Romanae deberi, quod
à Friderici III. Sapientis excessu finem habuit, siquidem is inter Du-
ces Electoresque Saxoniae ultimus fuit, qui Pontificis causa Romam
iret, & voti religione obligatus Palestinam inviseret, ac apud sepul-
chrum Christi officium pietatis faceret, & prout tunc consuetudo e-
rat, testaretur, nomen atque dignitatem sanctae ejus regionis, ubi
primò salutare doctrine atque veritas orbi illuxissent, cordi esse sibi.
Vid. Fabr. orig. Sax. lib. 8. Ea peregrinatio incidit in an-
num M. CCCC. XCIII. viginti post annis, quam Albertus animo-
sus ex eadem causa eò se contulit, instituta. Cujus monumenta
itineris hodieque in hoc oppido visuntur, picturisque & imaginibus par-
tim expressa, partim ex longinquis locis eò asportata, de quibus legi
expediat Balthasaris Menciai syntagma epitaphiorum Witteber-
gæ lib. 1. p. 14. 24. 47. seq. Redux enim Fridericus templum arcis re-
tens ab se conditum magnificè ornavit, & quanto apparatu potuit,
dona atque munera in illud intulit, sanctorumque reliquiis juxta usita-
tum illorum temporum morem auxit, atque excitato post literarum
atque eruditionis domicilio nomen sapientis accessione tituli decora-
tam, sempiterna hominum memoria commendavit. Spectatque huc,
ut de modo & ritu creandi milites sepulchri Christi dicamus, sed

quia id late executus est Jodocus à Meggen. cap. 12. peregrinationis Hierosolymitanae, nunc supersedebimus hoc labore, & cum dabitur alia occasio scribendi de templariis, hoc ut par est, à prima origine repetemus. Tantum hic ad gloriam praedicti itineris sacri pertinet, quòd Albertus in Palaestina equites auratos creavit, loco quàm in Saxonia, unde profectus erat, disjuncto, tam ad memoriam instituta ejus peregrinationis illustri atque sancto. Quòd singulare est, atque recordationis causa factum intelligitur, gnaro moris ritusque Principe, quòd qui eò proficisci solerent, iter cuperent esse sibi honorificum, atque hujus accessione ornamenti fructuosum. Fuitque haec causa, cur multi à Guardiano sepulchri Christi, titulo militum sepulchri Christi ornari voluerint, putaverintque hoc & sibi esse honori, & testimonium peregrinationis luculentissimum fore. Sed quibus eò rationibus adductus fuerit Albertus, infra exposuit Boemus. Non eo sanè instituto, ut jus creandae auratos equites sibi temere arrogaret, sed ut per se ipse efficeret, quòd in eo loco constitutus, efficere aliter non poterat, & cum ita ferret consuetudo, ut illuc profecti à Guardiano ornarentur, ipse hoc munus per se Princeps obiret, & hanc suae voluntatis in socios itineris significationem daret, Guardianoque auctoritatem cum gravitate conjunctam luculenter demonstraret.

Belgica duo bella gessit.] Alberti magnitudo animi, & merita in Domum Austriam, tot & tanta, & tam eximia fuerunt, ut non exteris modò, sed etiam hostibus celebrandi occasionem dederint. Fridericus III. imp. eum magna laude dignitateque ornavit, & suae domus atque imperii fulcimentum, quin imò patrem suorum & custodem salutis publicae, appellavit. Ejus filius Maximilianus I. eo duce atque auctore gloriam pariter ac salutem suam vindicavit, fassusque est, ei deberi, quòd pater Viennam, ipse vitam retinisset. Innocentius hujus nominis IIX. Pontifex, dum cogitaret, quae pro tuenda imperii dignitate Albertus suscepisset, usuique omnibus, & ornamento patriae suae fuisset, eum dextram imperii manum nominavit. Similiter viri graves ac laude ingenii florentes censuere. Albertus Cranzius, Paulus Langius, superioris seculi scriptores, cumulum ejus laudi

laudi addunt, & auctoritatem virtutesque certatim praedicant. Pontus Heuterus Vir in tabulariis Belgicis apprime versatus, Principem omnium ore merito celebratum vocat, meminitque apud Belgas tantam ejus fuisse admirationem, ut neminem illi fortitudine armorumque peritiâ anteferrent, & quem Saxonem dicerent, eundum animosum denotarent, rer. Belg. lib. 5. an. 1500. Johannes Isacius Pontanus eruditus rerum Germanicarum scriptor, eadem fide parique laude de eo commemoravit, hist. Ger. lib. 10. an. 1488. Nicolaus Bellus, qui res Austrias literis mandavit, non tantum administrationem Belgii, sed etiam tuendi Philippi Archiducis Maximiliani F. munus ipsi creditum commissumque fuisse affirmat, laur. Austrac. lib. 13. p. 59. Pro certo habeo, id Bellum hausisse ex Adriano Bartando, teste suscepta hujus dignitatis, in Chron. Brabant. cap. 162. Ubbo Emmius prudentiâ usq; rerum, & dignitate meritorum famaq; validum fuisse tradit, usque eò, ut Maximilianus I. inductus fuerit ei Frisiam tradere, certa successionis lege pactoque retinendam, cui renunciavit Georgius Saxonie Dux, rer. Fris. hist. lib. 37. collat. cum lib. 48. Vidi tabulas anno M CCCC XCIIX. die XX. Jul. confectas & legi, quibus Alberti virtus, & in rebus tractandis industria mirifice praedicantur, unde verba quaedam huc pertinentia adscribam, ut fontes praebeam, unde tantarum laudum rivuli ducti sunt, & posteris, ut sanè debent, ejus Herois memoriam colant atque venerentur. Ita autem Maximilianus augustus & sensit de ipso, & scripsit. Albertum Saxonem cognatum nostrum praclare de Parente nostro Friderico, & nobis ipsis, nostroque Filio Philippo Burgundiae Duce, totaq; imò Germania, communi patria, pace belloq; merito, Gubernatorem Frisiae (utriusque, id est orientalis atque occidentalis, ut tradit Pontus Heuterus, rer. Belg. lib. 5. ann. 1498. diploma, quod fallere non potest, has Frisiae Alberto in potestatem tradite partes enumerat, Ostergoam, Westergoam, Sevenwoldios, ditionem Groninganam, Ditmarsos littorales, Worstenses, Stellenwerffios, quibus sinibus non describitur Frisia orientalis, quae annis antè XLIV. Comitatus titulo à Friderico III. Imp. ornata fuerat) cum nomine Potestatis (vero & cum omnibus Principis regalibus

conjuncto dominio, salvo clientela erga Caesarem Comitemque Hol-
landia, ut tunc status erat, nexu, quod cum ex diplomate allegato
intelligitur, tum ab Heutero explicatur) damus. Cetera diploma-
ta, quibus sempiterna laudis Alberti testificatio continetur, omitto,
quoniam multa & varia sunt, mihi que sufficit, indicasse monumenta,
ex quibus cum de ejus magnitudine animi, tum majestate operum
cognosci potest. Fuit ei capax regia dignitatis* ingenium, indolesque
excelsa, atque robur pace belloque invictum, & in rebus tractandis a-
gendisque gravitas atque diligentia singularis, ardorque ad gloriam
maximus, ac in exequendis negotiis celeritas atque vis inusitata, ut in eo
& vivum Herois exemplum intueri, ortumque felicissime propaginis Al-
bertine colere atque estimare debeamus. Nam unus ipse Matthias Un-
garie regi fortissime resistit, & Friderico III. Austriam hereditariasque
regiones asseruit, ac bello Veneto Ungaricoque Maximilianum adju-
vit, illustratoque ultra Alpes nomine, atque Turcis etiam formidato,
contra Gallos Belgio inbiantes arma cepit, Belgasque, qui partes Au-
strias deseruerant, ad obsequium redegit, ruinasque Austriae pariter &
Germaniae manu consiliisque suis fulcivit. Princeps omnino dignus,
ut à Michaele Bojemo victuris literarum monumentis illustraretur, at-
que à me duntaxat exigua hac accessione laudis ornaretur, ut habeat
non iniqua posteritas, quod perpetuis sermonibus celebret, quippe
ad quam pertinet, ut suum cuique decus
rependatur.

* De regno Bohemiae ad Albertum delato vid. annales Neustadienses,
quos sequitur Wolffg. Crauf. de Or. El. atque Ducum Saxon. in
Alberto. Eorum fidem in medio relinquit Georg. Fabricius, non
de facto, sed de sincero Bohemorum erga Albertum animo dubi-
tans, Or. Saxon. p. 803. Martinus Boregk explicatius restatur, regno
Bohemico factionibus distracto, Albertum verè atque re ipsa ab ali-
qua Ordinum parte regem Bohemiae fuisse electum, Chron. Boh.
part. 2. p. 572. Quod praterit Wencesl. Hagec. Chr. Boh. part. 2. an-
1471. De filia Georgii Podiebracii Bohemiae regis Alberto in ma-
trimonium collocata vid. Jo. Dubravius hist. Bojem. lib. 30. p. 245.
Chronicon Saxonicum pag. 467.

Hol-
legato
loma-
mitto,
aenta,
rum
lesque
dis a-
oriam
t in eo
nis Al-
e ll-
iasque
adju-
dato,
s Au-
ter &
ignus,
r, at-
abeat
ppe

ienfes,
con. in
s, non
dubi-
regno
ab ali-
l. Boh-
.2. an-
in ma-
p. 245r

9100
I 11110

AK 2184a

VD 17

nc

ULB Halle

3

004 778 162

+

101

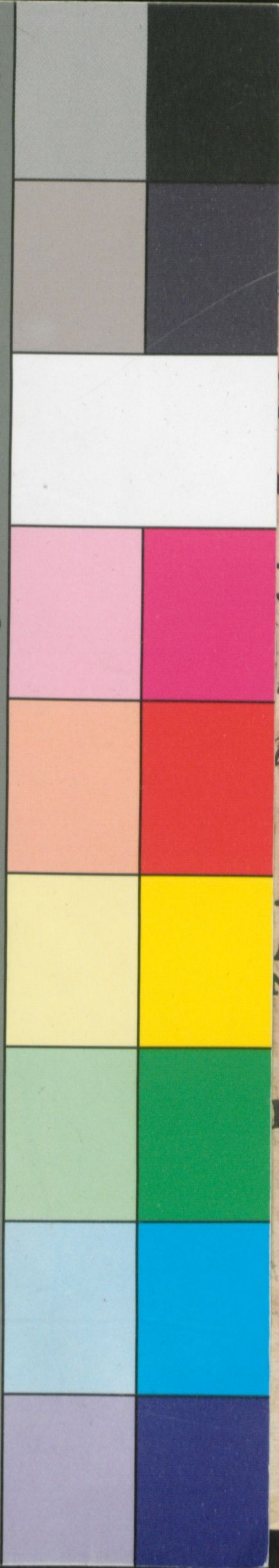
Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

KODAK Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2000

Kodak
LICENSED PRODUCT

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

SSIMO,
TISSIMO
RICO
RIESEN,
ld, Püzkau,
, &c. &c.
TENTISSIMI
AXONIAE
ANCTIORIS
N TOGA,
MEO
IMO.

